

Σχολείο καὶ Ζωή

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκη: 'Η άσκηση κάνει τὸν δάσκαλο . . .	σελ. 193
Εύστρ. Καράκοντη: 'Η παροῦσα μεταβατική περίοδος τῆς 'Εκπαιδεύσεως τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν . . .	» 196
Χαρ. Κοκκίνη: 'Ο διδάσκαλος τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου συντελεστής εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν . . .	» 201
Σ. Ράντζου: 'Η ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση νοσεῖ ἐκ τῶν ἄνω . . .	» 206
Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: Δασκαλικά ἀμαρτήματα . . .	» 209
Εὐρ. Σούρλα: Μόρφωσις εἰδολογικὴ καὶ μέθοδος διδασκτικῆς . . .	» 210
Νικ. Σκόπα: 'Η ἀγωγή τοῦ λόγου καὶ τὸ σχολεῖο . . .	» 214
Μαν. Μαντζουρίδη: Τὸ νόημα καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν συλλογῶν . . .	» 219
Γεωρ. Κυριακίδη: 'Η ἰδεοπτικὴ ἢ ὀλικὴ μέθοδος Α' Ἀναγνώσεως καὶ Γράφης . . .	» 222
Dr André Berge (Μετάφρ. Γ. Α. Βασδέκη): Τί προσφέρει στοὺς γονεῖς ἡ Ψυχανάλυση . . .	» 227
Διεθνὴς 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις . . .	» 230
'Ελληνικὴ 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις: . . .	» 235
Τηλ. Ζαφειρίδη, κ.ά.: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου . . .	» 237

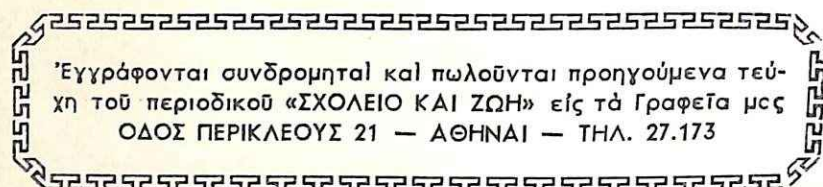
ΕΚΔΟΤΗΣ
ΒΛΕΣΣΑΣ

ΕΤΟΣ Θ'

ΜΑΪΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 5

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Εκδίδεται την 1ην εκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Έκδοτης: ΓΕΩΡΓ. Σ. ΒΛΕΣΣΑΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεία: Περικλέους 21 — Αθήναι	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Έσωτερο: . . . Δρχ. 90 Για τα Σχολεία . . . » 90 Για τους εκπαιδευτικούς . . . » 60 Το τεύχος . . . » 8 Έξωτερο: . . . Για Έκπαιδευτικούς: 1 λίρα Αγγλίας ή δολλάρια 2,80 (Έτησια). Για σχολεία: 1 λίρα Αγγλίας και 10 σελλίνια ή δολλάρια 4. (Έτησια). Η συνδρομή αρχίζει από τον Ιανουά- ριο εκάστου έτους και προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα, επιταγές κλπ. στη διεύθυνση: Περιοδικό «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» οδός Περικλέους 21 Αθή- νας (Κ). Τηλ. 27-173.
«L'ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Editeur: G. S. BLESSAS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Périclès 21 — Athènes Année 9 MAI 1961	
ΕΤΟΣ Θ'	ΜΑΪΟΣ 1961
ΤΕΥΧΟΣ 5	
Διευθύνσεις κατά νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη. Έκδοτου: Βυζαντίου 18 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαί Έργασίαι: Γερ. Γεωργιάδη & Σία Όδός Βαλτετσίου 62 — Αθήναι — Τηλ. 624-692	

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Θά δημοσιεύση σέ προσεχῇ τεύχη του καί τίς μελέτες:

1. Θεοφρ. Γέρου: Σκέψεις γιά τή Στοιχειώδη Παιδεία μας.
2. Εύστ. Γεωργίου: Ψυχική προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιά τὸ σχολεῖο.
3. Roger Cousinet (Μετάφρ. Ν. Γκάνιου): Τί σκέπτονται οἱ μαθητρίες.
4. Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὁ Ἅγιος τῆς Λογο-
τεχνίας μας.
5. Γ. Μαραγκουδάκη καί Κ. Πασσάκου: Ὁ διδάσκαλος καί ἡ παιδαγωγική ἔρευνα.
6. Νικολ. Ντασκαγιάννη: Ὁ ὀρεινός πληθυσμός τῆς Ἠπείρου καί οἱ συνθηκες
λειτουργίας ἑνὸς σχολείου εἰς τὴν ὀρεινὴν μας Ἠπείρον.
7. Κων. Χανιώτη. Θεόφιλος Βορέας.
8. Δημ. Χατζηαγγέλου: Τὸ μάθημα τῆς ἱχθυογραφίας.

Σε προσεχῇ τεύχη ἐπίσης τοῦ «Σχολείου καί Ζωῆς» θά δημοσιευθοῦν βιβλίο-
 ρητικά σημειώματα γιά κάθε βιβλίο ποῦ ἔχουν σταλῇ δυὸ ἀντίτυπά του στοῦ περιοδικό.

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Έτος Θ'

Μάιος

Τεύχος 5

Η ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΝΕΙ ΤΟΝ ΔΑΣΚΑΛΟ

Ἡ διδακτικὴ τέχνη. Παλαιότερα ἐπικρατοῦσε ἡ γνώμη καί ὑποστη-
 ριζόταν μὲ ἀρκετὸ φανατισμό, ὅτι ὁ ἐπιστημονικὰ μορφωμένος δάσκαλος
 εἶναι σύγχρονα καὶ καλὸς παιδαγωγός. Ἡ γνώμη αὕτη σήμερα θεωρεῖται
 πολὺ ἐπικίνδυνα, γιὰτὶ συγχέει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα μὲ τὴν μέθοδο καὶ
 παραμελεῖ τὴν καλλιέργεια τοῦ καλοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας.

Σήμερα γνωρίζομε ὅλοι, ὅτι ἡ φήμη καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ λαϊκοῦ μας
 σχολείου στέκεται ἢ πέφτει μαζί μὲ τὴν διδακτικὴν τέχνη. Αὕτη ἀνυψώνει τὸ
 σχολεῖο καὶ ἀποτελεῖ τὸ πολὺτιμο κεφάλαιο, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ θίξη κα-
 νένας νομισματικὸς πληθωρισμός. Ἀπ' αὐτὴν ἀποκτᾷ ὁ δάσκαλος τὴν αὐ-
 τοσυνείδηση, ποῦ τοῦ χρειάζεται καὶ αὕτη τοῦ διατηρεῖ τὴν χαρὰ καὶ τὴν
 ἀγάπη στὸ ἐπάγγελμα.

Ἡ διδακτικὴ τέχνη ὅμως δὲν δωρίζεται, ἀλλὰ ἀποκτᾶται. Ἀλήθεια,
 πόσο σεβασμὸ ἐπιβάλλει ἡ δύναμη τοῦ ἐμπειροῦ δεξιότην δασκάλου,
 ποῦ γνωρίζει νὰ διορθῶνῃ τὸ ὑλικὸ τῆς διδασκαλίας, νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κα-
 τευχθῇ τίς ψυχικὰς δυνάμεις τῶν παιδιῶν! Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν ὕψιστο καὶ
 δυσκολώτατο σκοπὸ τῆς διδασκαλίας. Τέτοια δεξιότην φυσικὰ δὲν πρέ-
 πει νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν νέο καὶ πρωτόπειρο δάσκαλο· γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν
 δύναμη αὕτη χρειάζεται πολὺχρονη διδακτικὴ πρᾶξι.

Ἐδῶ προβάλλει ἐπιτακτικὸ τὸ χρέος ὅλων τῶν μορφωτῶν τῶν νέων
 δασκάλων, νὰ τοὺς πείσουν στὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ νὰ ἐπιτύχουν ἔτσι τὴν με-
 τριοφροσύνη, χωρὶς τὴν ὁποία ὁ δάσκαλος δὲν γίνεται ποτὲ ὁλοκληρωμέ-
 νος δάσκαλος. Ἡ μετριοφροσύνη, ὅχι ἡ μειονεξία, εἶναι ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ
 προφυλάξῃ τοὺς νέους δασκάλους ἀπὸ τὸ θάμπωμα, ποῦ τοὺς γεννᾷ ἡ
 ὑπερβολικὴ αὐτοεκτίμησις. Ὁ ἐπιστημονικὰ μορφωμένος νεαρὸς δάσκαλος
 τῆς ἐποχῆς μας ἀποκλίνει εὐκόλῃ στὸ νὰ ἐναλλάσῃ τὴν ἐπιστήμην μὲ τὴν
 μέθοδο καὶ νὰ θεωρῇ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὁλοκληρωμένο δάσκαλο, ποῦ πρόκει-
 ται νὰ δείξῃ στοὺς ἄλλους πῶς πρέπει νὰ διδάσκουν. Σεβασμὸν ὅμως τῆς
 διδακτικῆς τέχνης μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ μόνον ὁ μετριοφρὼν δάσκαλος.
 Αὐτὸ δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὰ νέα ἐρεθίσματα, ποῦ φέρνουν συνήθως
 μαζί τοὺς οἱ νέοι δασκάλοι.

Στὸ σημεῖο τοῦτο πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμε τὴν μετριοφροσύνην τοῦ
 παλαιοῦ δασκάλου. Πολλοὶ δασκάλοι ὠμολογοῦσαν ὅτι μπόρεσαν νὰ βροῦν
 τὸ δρόμο τῆς ἐλεύθερης δασκαλικῆς προσωπικότητος καὶ ἔκαναν μεγάλα
 βήματα πρὸς τὴν ἀπὸλυτὴν ἐλευθερίαν τῆς διδασκαλίας.

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

193

ΔΩΡΕΑ K. Κουδιδου

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

τρώθηκαν από την ψυχική πίεση του νέου και άπειρου δασκάλου. Με αυτά, που λέμε, θέλουμε να τονίσουμε ότι για να αποκτήσουν τη διδακτική δεξιότητα οι νέοι μας δασκάλους πρέπει να περάσουν πρώτα από ένα στάδιο πρακτικής μαθητείας δίπλα σε έμπειρους δασκάλους των πολυθεσίων σχολείων (ο πρώτος διορισμός των νεόβγαλτων δασκάλων σε μονοθέσια ή ολιγοθέσια σχολεία είναι ακατανόητος). Από τη δοκιμαστική αυτή περίοδο δεν θα αποκτήσουν φυσικά την έγγυση ότι έγιναν τέλειοι· είναι αρκετό να διαπιστώσουν ότι βρήκαν το δρόμο, που οδηγεί στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους. Ο καλός δάσκαλος υποφέρει συχνά από τις αμφιβολίες στην αποστολή και τη δύναμή του περισσότερο από τον άπειρο τέχνη δάσκαλο, που συνήθως δεν βλέπει την άπειρία του και δεν θέλει να βγάλη τα άναγκαία εκ τούτου συμπεράσματα.

Στο δημοτικό σχολείο ο δάσκαλος είναι και μένει η προσωπικότητάς, που με τη διδακτική της τέχνη θέτει σε κίνηση και λειτουργία το μηχανισμό του. Αυτό απαιτείται ήδη καθ' ολοκληρίαν και από τον νέο δάσκαλο.

Η ευθύνη του νέου δασκάλου. Όποιος θέλει να κατανοήσει τον δάσκαλο και το έργο του, πρέπει να έχει περάσει ο ίδιος το δρόμο αυτό, να έχει παλαίψει και υποφέρει, να έχει δημιουργήσει την ανοδό του. Πρέπει να έχει αποκτήσει την πείρα, ότι παρ' όλους τους κόπους του ή τελειοποίησή του στη διδακτική τέχνη παραμένει ανέφικτη.

Ο νέος δάσκαλος προέρχεται από την Ακαδημία, που είναι έφωδιασμένη με όλα τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες έσωτερικής και έξωτερικής οργανώσεως. Το μυαλό του είναι γεμάτο από σχέδια και ιδεαλισμό. Ο κόσμος των ονείρων του όμως συντρίβεται συνήθως με τον πρώτο του διορισμό, πρό πάντων όταν έκσφεδονίζεται στα άκρα μονοθέσια σχολεία, όπου συναντά όλες τις δύσκολες σχολικές συνθήκες. Η εξαφνική του αναστροφή με ένα κοινό όχι ακαδημαϊκό έξασκεϊ στον νέο δάσκαλο πολύ δυσμενή επίδραση· άγκυρα σωτηρίας γι' αυτόν αποτελεί συνήθως ο κόσμος των ιδικών του παραστάσεων· αυτές τον προφυλάσσουν και δεν τον αφήνουν να βυθιστεί στη θάλασσα της άρνητικής και άπαισιόδοξης πραγματικότητας. Έδω γεννᾶται το πρώτο χρέος του διευθυντή του σχολείου. Οφείλει να αντιληφθεί ποιά είναι η θέση του νέου δασκάλου και πώς σκέπτεται. Ο νέος δάσκαλος σκέπτεται πρώτα με άφηρημένες μόνο παραστάσεις. Δεν έκαμε ακόμα κτήμά του τη λαϊκή και παιδική σκέψη. Με όλόκληρη την άβεβαιότητά του, με τη λειψή πείρα, με τις απαγορευτικές νομικές διατάξεις, που του απαγορεύουν υπερβάσεις της άρμοδιότητάς του και με την πλήρη ευθύνη για την τάξη του, κάνει τόσο χοντρικές άπροσεξιές, που έχει ανάγκη βοήθειας, αν και από άπειρία πιστεύει ότι δεν χρειάζεται βοήθεια. Ο διευθυντής λοιπόν ή κάποιος άλλος έμπειρος συνάδελφος δεν πρέπει με θυμό να στρέφουν άλλοι την προσοχή τους, αλλά να προσφέρουν άπαρατήρητοι τη βοήθεια, που έχει ανάγκη ο νέος δάσκαλος.

Όλα τα μέτρα άλλωστε έξυπηρετούν το παιδί. Ο νέος δάσκαλος χρειάζεται πρώτα απ' όλα την αυτόσυνειδηση, που του γεννᾶται, όταν τελειώσει τη διδασκαλία του με μιᾶ τάξη. Χρειάζεται λοιπόν μιᾶ τάξη που να τᾶ καταφέρνει καλά. Χρειάζεται όμως ακόμη τις **αμφιβολίες**, που του καθορίζουν τᾶ ὅρια της δυνάμεώς του. Τις αμφιβολίες αυτές αποκτᾶ πολλές φορές με ειδικές ὥρες σε μιᾶ τάξη, όπου δεν μπορεί ακόμη να τᾶ καταφέρνει καλά. Τότε ὁ μόνος του θᾶ ἀποταθῇ στὸν έμπειρο συνάδελφό του για νᾶ ζητήσῃ βοήθεια. Οἱ αμφιβολίες τοῦ γεννοῦν νέα έρεθίσματα, που προκαλοῦν πάλι παρορμήσεις, σχέδια και έρευνες. Με τὴν ἀάροδο τοῦ χρόνου ὁ νέος δάσκαλος θᾶ μάθῃ, ὅτι αὐτὸ θᾶ γίνεται πάντοτε ἔτσι και ὅτι

και αὐτὸς ἀκόμη ὁ παλαιὸς δάσκαλος πρέπει νᾶ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ὅλον τῆς

Ο νέος δάσκαλος θᾶ μάθῃ ἀμέσως, ὅτι ἡ ἀγωγή και ἡ διδασκαλία δὲν εἶναι καθόλου ἐλεύθερη τέχνη. Ἡ τέχνη τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου και ἐπομένως τῆς μορφώσεως τῆς ἐρχομένης γενεᾶς, που πρέπει νᾶ εἶναι μετ' ἀλλήλων και δι' ἀλλήλους, περιορίζεται ἀπὸ κανόνες και νόμους, που βρέθηκαν ἀπὸ εἰδικὰ μέλη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Ἡ διδακτικὴ τέχνη ἀναγνωρίζει τοὺς κανόνες αὐτοὺς. Ἐπιζητεῖ ὅμως τὴν δεξιότητα στὴν πνευματικὴ ἐπικοινωνία με τὸ παιδί. Ο νέος δάσκαλος πρέπει νᾶ μάθῃ ἔτσι ἀκριβῶς, ὅπως ὁ παλαιός, ὅτι ἡ ἰδιοφυΐα τῆς διδακτικῆς τέχνης εἶναι λίγο μόνο γνωστή, γιατί ἐξελίσσεται μέσα στὸ σιωπηλὸ κόσμος τῆς σχολικῆς αἴθουσας και ἐπιδρᾷ πάντοτε μόνο σε μικρὸν ἀριθμὸ ἀνθρώπων. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ πρέπει νᾶ σκέπτεται καθέννας, που ἐπισκέπτεται τὴν διδασκαλία ἑνὸς δασκάλου, πρό πάντων ἑνὸς νέου δασκάλου.

Η εξέλιξη τοῦ νέου δασκάλου. Ἡ Ἀκαδημία ἐξώπλισε τὸν νέο δάσκαλο με βασικὲς παιδαγωγικοθεωρητικὲς γνώσεις. Τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν μπορεῖ πᾶ νᾶ ἀναπληρώσῃ, νᾶ ὁλοκληρώσῃ ἢ νᾶ ἐπεκτείνῃ ἢ κατοπινὴ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ. Ὅποιος ἀφιερώνεται στὴν ὑπηρεσία τῆς μορφώσεως τῶν ἀνθρώπων, δὲν μπορεῖ νᾶ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ὠραία ἀσκηση τοῦ πνεύματος με μιᾶν ἐντατικὴ μελέτη τῆς παιδαγωγικῆς.

Έδω γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, ἂν ὁ καλὸς δάσκαλος εἶναι πάντα και καλὸς παιδαγωγός. Ἡ ἱκανότης του νᾶ κᾶν μιᾶ καλὴ διδασκαλία, δὲν προϋποθέτει ἀκόμη και τὴν ἱκανότητα ὅτι εἶναι και καλὸς παιδαγωγός, ἂν και ἡ καλὴ διδασκαλία ἐπιδρᾷ πάντοτε παιδαγωγικά. Διανοητικὲς φύσεις μποροῦν νᾶ ἐκτιμῶν ὀρθᾶ τὴν ἀντιληπτικὴ δύναμη τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ συνήθως λείπει ἀπ' αὐτὲς ἡ ἰδιαίτερη δύναμη, που ἐπιδρᾷ παιδαγωγικά. Δυσκολεύονται πολὺ νᾶ κατανοήσουν τὸν συναισθηματικὸν κόσμος τῶν παιδιῶν, νᾶ στερεώσουν τὴν θέλησή τους και νᾶ τὴν κατευθύνουν στὸ καλὸ. Ἡ διδασκαλία τοῦ πρωτόπειρου δείχνει κυρίως τὴν διανοητικὴν του εἰκόνα, στᾶ μάτια ὅμως τοῦ ἔμπειρου παρουσιάζει ἐπίσης τὴν εἰκόνα τοῦ παιδαγωγοῦ. Ο νέος δάσκαλος πρέπει νᾶ ἀπομακρύνῃ κάθε τι που ἐπηρεάζει δυσμενῶς τὴν ψυχικὴν του διάθεση. Ο παιδαγωγός αἰσθάνεται με πόση χαρούμενη διάθεση τοῦ ξανοίγονται τᾶ παιδιὰ. Ἡ διδασκαλία τρέχει εὐκόλα και ἀπρόσκοπτα. Οἱ διαταραχὲς τῆς ψυχικῆς διαθέσεως πρέπει νᾶ καταπολεμοῦνται. Ὅποιος ἐξασκεῖ τὸ ἐπάγγελμά του με μισὴ καρδιά, δὲν μπορεῖ νᾶ ἐπιτύχῃ. Πρέπει νᾶ προφυλάξωμε τὸν νέο δάσκαλο ἀπὸ τῆς ἐξωσχολικῆς ἀπασχολήσεως σε συλλόγους και ἐνώσεις και στὴν πολιτικὴ. Αὐτὰ δημιουργοῦν εὐκόλα τοὺς δασκαλικοὺς τύπους, που ἐξασκοῦν πάρεργο τὸ κύριόν τους ἐπάγγελμα. Ο ἑνας ἐπιδίδεται στὴν κομματικὴν πολιτικὴν, ὁ ἄλλος ἔχει τὴν φιλοδοξία τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν, ὁ τρίτος ἀνακατεύεται στὸν ἐπαγγελματικὸν συνδικαλισμὸν και ἄλλος ἄλλου. Τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅταν τᾶ ἐπιχειρηματικὰ και ἐμπορικὰ συμφέροντα ἐπισκιάζουν τᾶ ἐπαγγελματικὰ. Με αὐτὰ δὲ θέλομε νᾶ ἀποκλείσωμε κάθε ἐρασιτεχνικὴ ἀσχολία τοῦ δασκάλου, που ἀποτελεῖ τὸ ἀντιστάθμισμα τοῦ καθημερινοῦ τοῦ μόχθου και τοῦ φέρνει κάποια ψυχικὴ και πνευματικὴ φρεσκάδα.

Οἱ φροντίδες που ἀπασχολοῦν ἐπίσης τὸν δάσκαλο σβῆνουν με ἕνα ὀρθὸ τρόπο ζωῆς. Ο δάσκαλος ἀντικρύζει πολλὰς δυσκολίες στὸ πρόγραμμά τῆς ζωῆς του με ὀρθὸ πάντοτε πνεῦμα και θεωρεῖ χρέος του νᾶ τῆς ἐξουδετερώσῃ. Έδω θᾶ τὸν βοηθήσῃ και θᾶ τὸν καθοδηγήσῃ τὸ ἔμπειρο μάτι τοῦ διευθυντῆ τοῦ σχολείου.

Ο νέος δάσκαλος πρέπει νᾶ μάθῃ, πῶς με τὴν καθημερινὴν παρατή-

ρηση θά κατανοήση τὸν ψυχικὸ βίον τῶν παιδιῶν. Ἄν παραμελήσῃ τὸ ἔργον αὐτό, τότε φθίνει μιὰ πολὺτιμη ιδιότητα τῆς δασκαλικῆς τοῦ προσωπικότητος. Τὰ ψυχολογικὰ ἔργα διαβάζομε ὅλοι μὲ ἐπιτυχία, ὅταν ἔχωμε νὰ ἀντιπαρθέσωμε ἓνα θησαυρὸ ἀπὸ τῆ δικῆς μας πείρας. Αὐτὸ πρέπει πάντοτε νὰ τὸ ξέρῃ ὁ δάσκαλος καὶ δὲν πρέπει νὰ διστάζωμε νὰ τοῦ τὸ ὑπενθυμίζωμε συχνά. Κατὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ διδακτικοῦ τοῦ ἔργου πρέπει νὰ προσέχῃ πάντα, πῶς τὸ σχολεῖο τοῦ θά προσφέρῃ τὴ λαϊκὴ μόρφωσιν, πού χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος τῆς καθημερινῆς πράξεως. Πλεονέκτημα μεγάλο τοῦ νέου δασκάλου εἶναι, ὅτι μὲ τὴς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς τῆς Ἀκαδημίας ἀσκήθηκε στὴν ἐπιστημονικὴ σκέψιν. Ἡ ἀφηρημένη σκέψιν ἀσκεῖ τὸ πνεῦμα σὲ μεγάλο βαθμό.

Μπροστὰ στὴν τάξιν ὅμως ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ μπορῇ νὰ προσαρμόζεται μὲ τὴ λαϊκὴ σκέψιν τῶν μικρῶν. Ἐνας ὑπερσιτισμὸς μὲ ἀφηρημένα ἀναμασήματα διαστρεβλώνει τὸν παραστατικὸν βίον τῶν παιδιῶν τόσο πολὺ, ὥστε μὲ δυσκολία ξαναβρίσκουν τὸ λαϊκὸ καὶ παιδικὸν ρυθμὸ τῆς σκέψεώς τους. Γιὰ τὸν ἴδιον λόγον πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται οἱ παιδαγωγικοὶ συγγραφεῖς, πού μεταχειρίζονται παρόμοια ἀφηρημένη γλῶσσα, γιατί δὲν ξέρουν πόσον βλαβερὰ ἐπηρεάζουν τὸν φυσικὸ ἐκφραστικὸν τρόπο τῶν ἀναγνώστων τους, ὅταν αὐτοὶ δὲν διαθέτουν ἀρκετὸ χιούμορ, νὰ γελάσουν γιὰ τὴς γλωσσικὰς τοὺς στρυφνότητες.

Στοὺς νέους δασκάλους προσφέρομε πραγματικὴ βοήθεια, ὅταν τοὺς περιβάλλωμε μὲ πλήρη κατανόησιν καὶ τοὺς ἐξυπηρετοῦμε μὲ τὴν πείραν μας. Ὅταν τέλος τοὺς ἐνθαρρύνωμε, ὅταν ἀναγνωρίζωμε τὴν πιὸ μικρὴν τοὺς ἐπιτυχία καὶ ἀνακουφίζωμε τὸ πιεστικὸ συναίσθημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον συχνὰ ὑποφέρουν.

Γ. Ζομπανάκης

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος)

2. Ὁ διδάσκαλος — σύμβουλος (teacher — counselor). Διδάσκαλοι (δημοτικῆς καὶ μέσης) οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν μερικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν «ὀδηγητικὴν» καὶ σχολικοὶ σύμβουλοι μὲ διδακτικὰς γνώσεις καὶ πείραν χρησιμοποιοῦνται ὡς διδάσκαλοι καὶ σύμβουλοι συγχρόνως, διανεμομένης ἐξ ἴσου τῆς ἡμερησίας ἐργασίας των εἰς ὥρας διδασκαλίας καὶ ὥρας συμβουλευτικῆς ἐργασίας. Ἡ προτίμησις τούτων ὑπὸ μερικῶν σχολείων γίνεται διὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας λόγους:

α) Ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις εἰς μερικὰς περιφερείας ὅτι ὡς σύμβουλος ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ φέρῃ καλλίτερα ἀποτελέσματα, ἐπειδὴ οὗτος ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ εὐρίσκειται ἐπὶ περισσότερον χρόνον πλησίον τῶν μαθητῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ γνωρίζῃ τοὺς μαθητὰς καὶ τὰ προβλήματά των καλλίτερον.

β) Διὰ λόγους οἰκονομικοῦς.

γ) Χρησιμοποιοῦνται εἰς σχολεῖα μὲ μικρὸν ἀριθμὸν μαθητῶν, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν δικαιολογεῖται ὁ διορισμὸς εἰδικοῦ συμβούλου καὶ

γ) Χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀναπληρωταὶ τῶν διδασκάλων καὶ συμβούλων, ἢ ὡς συμπληρωματικοὶ εἰς σχολεῖα μὲ πολλοὺς μαθητὰς.

Ὑπὸ τῶν παιδαγωγῶν γενικῶς ἡ συνήθεια αὕτη ἀποκρούεται ὡς τεινύουσα νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ παλαιὸν σύστημα τῆς συγκεντρώσεως πολλῶν ὑπηρεσιῶν εἰς ἓνα πρόσωπον καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐκπαιδεύσεως τῶν συμβούλων· διδασκάλων εἰς τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο ἐπαγγελμάτων των.

3. Ἐπαγγελματικὸν συμβουλευτικὸν κέντρον (vocational counseling center).

Ἡ ὀδηγητικὴ ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὴν ὡς ὀδηγητικὴ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ (vocational guidance). Ἀργότερον ὑπερίσχυσεν ἡ ἰδέα τῆς ἐπεκτάσεώς της καὶ εἰς ἄλλης φύσεως προβλήματα τοῦ μαθητοῦ. Οὕτω ἐδημιουργήθησαν τὰ τμήματα «ἐπαγγελματικὴ ὀδηγητικὴ», «προσωπικὴ ὀδηγητικὴ», «σχολικὴ ὀδηγητικὴ» καὶ «κοινωνικὴ ὀδηγητικὴ».

Σήμερον ὁ διαχωρισμὸς τῆς ὀδηγητικῆς εἰς τμήματα ἀπορρίπτεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδὲν πρόβλημα δύναται νὰ ληφθῇ καὶ θεραπευθῇ χωρισμένως καὶ ὅτι ἕκαστον συνδέεται ποικιλοτρόπως μὲ τὴν ὅλην προσωπικότητα τοῦ μαθητοῦ. Προβλήματα ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ προβλήματα προσωπικὰ, σχολικὰ καὶ κοινωνικά. Τὸ πρόβλημα ἐπὶ παραδείγματι τῆς ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος συνδέεται μὲ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητος τοῦ μαθητοῦ (προσωπικὸν πρόβλημα), μὲ τὴν σχολικὴν του ἐπίδοσιν (σχολικὸν πρόβλημα) καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν του κατάστασιν (κοινωνικὸν πρόβλημα).

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐνιαίας ὀδηγητικῆς, φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν ἰσχυροὶ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἐξακολουθοῦν νὰ διατηροῦνται συμβουλευτικὰ κέντρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσκεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ ὀδηγητικὴ ἢ ὀδηγητικὴ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ. Εἰς τὰ κέντρα αὐτὰ παραπέμπονται ὑπὸ τῶν σχολικῶν συμβούλων μαθηταί, διὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν ἀμφιβολίαι ἢ δυσκολίαι ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος.

Ἐνῶ διὰ τὸν σχολικὸν σύμβουλον, ὑπὸ τὴν γενικὴν του ιδιότητα, εἶναι ἐξαιρετικῶς δύσκολος ἡ ἐνημέρωσις του καὶ ἡ συνεχὴς παρακολούθησις τῆς κινήσεως δεκάδων χιλιάδων ἐπαγγελλμάτων, τοῦτο κατορθοῦται ὑπὸ τοῦ συμβούλου τοῦ ἐπαγγελματικοῦ συμβουλευτικοῦ κέντρου, τοῦ ὁποῖου ἀποκλειστικὸν καθήκον εἶναι ἡ συμβουλευτικὴ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

4. Βιβλιοθηκῆριος (librarian).

Ὁ βιβλιοθηκῆριος ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ὀδηγητικοῦ προσωπικοῦ.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν νέων προγραμμάτων εἰς τὰ σχολεῖα, ἡ σχολικὴ βιβλιοθήκη ἔγινε ὁ στόχος τῶν ἀπαιτήσεων ὅλων τῶν σχολικῶν ὑπηρεσιῶν. Προέκυψεν οὕτω ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναδιοργανώσεώς της καὶ τῆς ὑπηρετήσεώς της ὑπὸ καταλλήλου προσώπου, τοῦ ὁποῖου ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν νὰ εἶναι περισσότερον ἐνεργός.

Κατὰ τὴν νέαν φιλοσοφίαν περὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς σχολικῆς βιβλιοθήκης, ὁ βιβλιοθηκῆριος παύει νὰ εἶναι ὑπάλληλος ἀνεύθυνος εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀγωγῆς. Οὗτος οἰκαιοποιεῖται τὰς νεωτέρας ἐπιδιώξεις τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ὀδηγητικῆς, κατανοεῖ τὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν καὶ παρακολουθεῖ καὶ προμηθεύεται τὰς νέας ἐκδόσεις βιβλίων, παιδικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν, ὡς καὶ ἄλλα ἔντυπα, σχετιζόμενα μὲ τὴν κίνησιν τῶν ἐπαγγελλμάτων καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολῶν. Ἐνημερώνει τοὺς μαθητὰς καὶ τὸ προσωπικὸν περὶ τῶν νέων ἐκδόσεων καὶ προμηθειῶν βιβλίων καὶ διευκολύνει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν αἰτουμένων πληροφοριῶν.

5. Συντονιστὴς ὀδηγητικῶν ὑπηρεσιῶν (guidance coordinator).

Ἐφ' ὅσον ὅλοι αἱ ὑπηρεσίαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ μαθητοῦ, εἶναι εὐνόητος ἡ χρησιμότης τοῦ συντονιστοῦ εἰς τὸ πρόγραμμα.

Διὰ τούτου συναρμολογούνται αἱ ἐνέργειαι τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ διευκυνύεται τὸ ἔργον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου.

Εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συντονιστοῦ τηροῦνται οἱ ἀτομικοὶ φάκελλοι καὶ τὰ δελτία ὑγείας τῶν μαθητῶν. Οὗτος προεδρεύει εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν ὀδηγητικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπικοινωνεῖ μὲ γονεῖς καὶ ἐξωσχολικοὺς ὀργανισμοὺς διὰ ζητήματα ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τούτων μετὰ τῶν ὀδηγητικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ προπαρασκευάζει τὸ πρόγραμμα τῶν συμβούλων — διδασκάλων. Καθῆκοντα συντονιστοῦ ἀναλαμβάνει ὁ σχολικὸς σύμβουλος.

6. Ἐπιτροπαὶ (committees).

Εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχει διάχυτον τὸ δημοκρατικὸν ἀμερικανικὸν πνεῦμα. Αἱ περιφερειακαὶ καὶ σχολικαὶ διοικήσεις παρέχουν κάθε εὐκαιρίαν εἰς ἕκαστον μέλος τοῦ προσωπικοῦ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν σχεδίων, σκοπῶν, ἐνεργειῶν καὶ τῶν προβλημάτων τῶν ἀντιμετωπιζομένων εἰς ὁλόκληρον τὴν περιφέρειαν καὶ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἐπ' αὐτῶν.

Διὰ τῶν ἐπιτροπῶν ἐπιδιώκεται ἡ ἐκτίμησις καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ ἔργου τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς διοικήσεως, ἡ ἀλληλομεταβίβασις πείρας καὶ γνώσεων μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ προσωπικοῦ καὶ προώθησις σχεδίων βελτιώσεως καταστάσεων.

α) Ἐπιτροπὴ ὀδηγητικῆς (guidance committee).

Ἐπιτροπαὶ ὀδηγητικῆς ὀργανοῦνται κατὰ τάξεις ἢ κατὰ σχολεῖα.

Τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν τούτων εἶναι ἀντιπρόσωποι τῶν διδασκάλων καὶ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ καὶ ἀντιπρόσωποι γονέων καὶ μαθητῶν. Συνήθως ὁ σύμβουλος - συντονιστὴς ἢ ἄλλος σχολικὸς σύμβουλος ἐκτελεῖ χρέη προέδρου.

Αἱ ἐργασίαι τῆς ὀδηγητικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι περιορισμένης ἐκτάσεως. Δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται κυρίως ἡ προσέγγισις μαθητῶν, γονέων καὶ ὑπηρεσιῶν, ἡ ἐνημέρωσις τούτων καὶ τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἐργασιῶν τῶν νέων προγραμμάτων καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ γνώμων. Ἡ ἐπιτροπὴ θέτει ὑπ' ὄψιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου γνώμας καὶ αἰτήματα. Αἱ σχολικαὶ ὀδηγητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον διὰ τοῦ ὀδηγητικοῦ συμβουλίου τῶν (guidance council), τὸ ὁποῖον ἐδρεύει εἰς τὰς πρῶτες τῶν πολιτειῶν.

β) Συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ (advisory committee).

Ἡ παροῦσα ἐπιτροπὴ δὲν εἶναι μόνιμος ὡς ἡ προηγουμένη. Συγκροτεῖται προσωρινῶς διὰ νὰ μελετήσῃ κατ' ἐντολὴν ὠρισμένης λειτουργίας τοῦ προγράμματος τῶν ὀδηγητικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ νὰ εἰσηγηθῇ τρόπους βελτιώσεως τούτων. Ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς διαλύεται.

γ) Ἐρευνητικὴ ἐπιτροπὴ (investigatory committee).

Ἡ ἐρευνητικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει ἐπίσης προσωρινὸν χαρακτήρα. Εἰς αὐτὴν ἀνατίθεται ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ ἐρμηνεία ὅλων τῶν γεγονότων τῶν σχετιζομένων μὲ τὰς ὀδηγητικὰς ὑπηρεσίας. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τῆς ἢ ἐπιτροπῆς ὑποβάλλει εἰς τὴν περιφερειακὴν διοίκησιν τῶν σχολείων ἄνευ ὑποδείξεων καὶ εἰσηγήσεων.

7. Ὑπηρεσίαι ὑγείνης (health services).

Παλαιότερον αἱ ὑπηρεσίαι ὑγείνης ἐνδιέφέροντο διὰ τὴν γενικὴν σχολικὴν ὑγίειν, τὴν πρόληψιν μεταδοτικῶν ἀσθενειῶν καὶ τὴν περιοδικὴν ἐξέτασιν τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν.

Διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τούτων σήμερον δίδεται περισσοτέρα ἔμφασις

εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τῶν πρὸς ἔρευναν καὶ διόρθωσιν ὅλων τῶν παραγόντων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου, οἱ ὅποιοι ἐπηρεάζουν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑγείας τοῦ μαθητοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὸ μέγιστον δυνατόν σημεῖον τῶν ἐσωτερικῶν τάσεων ὑγείας τῶν μαθητῶν.

Ὁ σχολίατρος διατηρεῖ τὴν εὐθύνην τῆς σχολικῆς ὑγείνης καὶ τῆς προστασίας τῶν μαθητῶν. Ἐπὶ πλεόν, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν κατάρτισιν σχολικῶν προγραμμάτων, διὰ τῶν διαλέξεων καὶ συσκέψεων του μετὰ τῶν διδασκάλων, μαθητῶν καὶ γονέων δημιουργεῖ προϋποθέσεις ἀναπτύξεως καὶ ἀξιοποιήσεως πηγῶν ὑγείας.

Τοῦ ἱατροῦ ἡ περιφέρεια καλύπτει ὅλα, ἢ μερικὰ σχολεῖα τῆς τοπικῆς ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας.

Εἰς ἕκαστον σχολεῖον ἐπίσης, ἢ εἰς μικρὰ ὁμάδα σχολείων ἡνοίχθη θέσις σχολικῆς νοσοκόμου.

Αὕτη συνεργάζεται μετὰ τοῦ ἱατροῦ διὰ τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς τῆς ὑγείνης καὶ ἐπιβλέπεται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν ὑγείνης εἰς τὰς μεγάλας ἐκπαιδευτικὰς περιφέρειας ἢ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου εἰς τὰς μικροτέρας.

Ἡ νοσοκόμος σήμερον συχνότερον συνεργάζεται μετὰ τῶν σχολικῶν συμβούλων, βοηθοῦσα τούτους εἰς ζητήματα σχετιζόμενα μὲ τὴν ὑγείαν τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ σχολικὴ νοσοκόμος εἶναι ἴσως ἡ μόνη ὑπάλληλος, ἡ ὁποία ἐγένετο γενικῶς εὐπρόσδεκτος εἰς τὸ σχολεῖον.

8. Σχολικὸς κοινωνικὸς ἐργάτης (school social worker).

Οὗτος ἀντικατέστησε τὸν «ἐπισκέπτην διδάσκαλον» (visiting teacher) τοῦ ὁποίου ἔργον ἦτο νὰ ἐπισκέπτεται τὰς οἰκογενεῖας τῶν μαθητῶν ἐκεῖνων, τῶν ὁποίων ἡ πρόοδος εἰς τὸ σχολεῖον ἦτο πτωχὴ, πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν αἰτίων τῆς καθυστέρησεως.

Τὸν σχολικὸν κοινωνικὸν ἐργάτην ἀπασχολοῦν ὠρισμένου τύπου προβλήματα ὡς: α) ποῖα κατάστασις, ἐνέργεια ἢ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν, τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων ἐμποδίζουν τὴν σχολικὴν πρόοδον τοῦ παιδός; β) Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ περίπτωσις κατωτέρας νοημοσύνης, ποῖαι συναισθηματικαὶ καταστάσεις καθιστοῦν τὸν μαθητὴν ἀνίκανον μαθήσεως; γ) Πῶς θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ θετικὴ συνεισφορὰ τῶν γονέων εἰς τὴν πρόοδον τοῦ μαθητοῦ; καὶ δ) Ποῖαι ἐνέργειαι ἐνδείκνυνται διὰ τὴν προστασίαν τοῦ μαθητοῦ; καὶ ε) Ποῖαι ἐνέργειαι οἰκογενειακῶν ἀνωμαλιῶν (κακὴ συμβίωσις γονέων, θητοῦ εἰς περιπτώσεις οἰκογενειακῶν ἀνωμαλιῶν (κακὴ συμβίωσις γονέων, διαζύγια, ἀσθένειαι, θάνατοι γονέων, οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι);

Ὁ σχολικὸς κοινωνικὸς ὑπάλληλος διαθέτει εἰδικὴν μόρφωσιν, χρησιμοποιεῖ ἰδιαιτέρας μεθόδους καὶ ἐνιχύεται εἰς τὸ ἔργον του διὰ τὴν ἐπὶ λυσιν τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων ὑπὸ τοῦ συλλόγου γονέων καὶ διδασκάλων (P.T.A.) καὶ τῶν κοινοτικῶν ὁργανώσεων.

9. Μαθητικὴ πρόνοια καὶ τακτικὴ φοίτησις (child welfare and attendance).

Βασικὴ ἀρχὴ τῆς ἀμερικανικῆς παιδείας εἶναι ἡ παροχὴ ἴσων εὐκαιριῶν μορφώσεως εἰς ὅλους τοὺς νέους ὅλων τῶν τάξεων καὶ μειονοτήτων. Ὁ περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως νόμος ἐγγράφει εἰς ὅλους τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίωμάτος τῶν τούτου καὶ προβλέπονται ποινὰ διὰ τοὺς παραβάτας του. Παλαιότερον, ἔργον τοῦ ὑπαλλήλου τῆς τακτικῆς φοιτήσεως ἦτο ἡ ἐπιβολὴ κυρώσεων εἰς τοὺς ὑπευθύνους γονεῖς διὰ τὴν ἐλλιπὴ φοίτησιν τῶν τέκνων τῶν εἰς τὸ σχολεῖον.

Σήμερον ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ φυγοπονία τοῦ μαθητοῦ δὲν εἶναι ἀπλοῦν

παράπτωμα, αλλά σύμπτωμα δυσκολιών προσαρμογής του μαθητού εις τὸ σχολεῖον. Ἐπὶ παραδείγματι, λόγοι υγείας, ἀποτυχίαι εἰς τὰ μαθήματα, οἰκογενειακαὶ ἀνωμαλῖαι, φόβοι, ἀνησυχίαι κλπ. δύνανται νὰ προκαλοῦν ἀνώμαλον τακτικὴν φοίτησιν.

Ἡ πρόληψις καὶ θεραπεία τῶν δυσκολιῶν τούτων ἀποτελεῖ τὸ κυρίως καθήκον τοῦ συγχρόνου ὑπαλλήλου τῆς μαθητικῆς προνοίας καὶ τακτικῆς φοιτήσεως. Οὗτος ἐργάζεται συνήθως εἰς περισσότερα τοῦ ἑνὸς σχολεῖα, ἢ δὲ ἐργασία του εἶναι περισσότερο ἐξωτερικὴ (ἐπισκέψεις γονέων, ἐξωσχολικῶν ὁργανώσεων, ἐργοδοτῶν ἀπασχολούντων μαθητὰς κλπ.).

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ γεγονός τῆς μετατοπίσεως τῆς ἐμφάσεως τοῦ ἔργου τοῦ ὑπαλλήλου τούτου ἐκ τῆς μηχανικῆς λειτουργίας, τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων, εἰς τὴν συμβουλευτικὴν καὶ ὁδηγητικὴν, δὲν ἀπῆλλαξεν αὐτὸν τῶν παλαιῶν του καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκτελῇ εἰς εἰδικὰ περιπτώσεις.

10. Ὁ σχολικὸς ψυχολόγος (school psychologist).

Ὁ σχολικὸς ψυχολόγος εἶναι ψυχολόγος μὲ γνῶσιν καὶ πείραν ψυχολογικὴν. Ὑπηρετεῖ εἰς περισσότερα τοῦ ἑνὸς σχολεῖα, τὰ ὁποῖα συγκεντρώνουν τοῦλάχιστον χιλίους μαθητὰς.

Τὸ ἔργον ταύτου εἶναι περισσότερο διαγνωστικὸν καὶ ὀλιγώτερον θεραπευτικόν. Εἰς τοῦτον παραπέμπονται ὑπὸ τοῦ σχολικοῦ συμβούλου μαθηταί, τῶν ὁποίων αἱ δυσκολίαι τυγχάνουν εἰδικῶν περιπτώσεων. Ὁ σχολικὸς ψυχολόγος χρησιμοποιεῖ εἰδικὰς μεθόδους καὶ μέσα διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν αἰτίων τῶν δυσκολιῶν καὶ διαβιβάζει τὰ ἀποτελέσματα εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ σχολικοὺς συμβούλους, ἢ συνεργάζεται μετὰ τούτων διὰ τὴν θεραπείαν τῶν προβλημάτων τούτων τῶν μαθητῶν. Ἀναγνωρίζει ἐπίσης τοὺς μαθητὰς, οἱ ὁποῖοι ἀποκλίνουν τῶν κανονικῶν κατὰ τὴν νοημοσύνην καὶ ψυχικὰς ιδιότητας καὶ συνεργάζεται μετὰ τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων καὶ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ διὰ τὴν προπαρασκευὴν ἰδιαίτερων προγραμμάτων διὰ τοὺς μαθητὰς τούτους, ἢ διὰ τὴν ἐκλογὴν καταλληλοτέρων σχολείων φοιτήσεώς των.

Ἡ ἐπιστήμη τῆς ψυχολογίας, εἶναι ἀληθὲς, εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὑψώθη εἰς περιωπὴν. Ἐξαιρετικῶς σπουδαῖαι ἐρευναι ἐνεργοῦνται καὶ ἐξαιρετικῆς σημασίας πορίσματα δημοσιεύονται. Ἀναγνωρίζεται ἡ ὑψίστη σημασία τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς διανοητικῆς υγείας, ἀποτελούσης βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν δημιουργίαν εὐτυχιστέρων ἀτόμων καὶ κοινωνιῶν. Οἱ σχολικοὶ ψυχολόγοι εἶναι περιζήτητοι. Τὰ δὲ ἐπινοηθέντα πολυάριθμα ψυχολογικὰ διαγνωστικὰ tests συνεισφέρουν βεβαίαν καὶ πολύτιμον συνεισφορὰν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς κατὰ βάθος καὶ πλάτος.

Περαινόντες τὴν περιγραφὴν τῶν νέων ὑπηρεσιῶν τῶν σχολείων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὑποσημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

Πρῶτον: Ἡ «Ὁδηγητικὴ» (guidance) ὡς κλάδος τῆς Παιδαγωγικῆς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Αὕτη ἀντανάκλαξ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σχολεῖον, ἐπὶ πλέον τῆς μεταβιβάσεως γνώσεων, προετοιμάζει τὸν μαθητὴν διὰ τὴν κοινωνικὴν προσαρμογὴν του καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ καταστήσῃ τοῦτον εὐτυχῆ. Ἐνῶ ἡ «διδασκτικὴ» κυρίως μεταδίδει γνώσεις, ἢ «Ὁδηγητικὴ» ἐπιδιώκει κυρίως τὴν ἀπαγκίστρωσιν τοῦ μαθητοῦ ἐκ τῶν δυσκολιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμποδίζουν τὴν ὀρθὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του.

Δεύτερον: Καίτοι αἱ νέαι ὑπηρεσίαι εἰς τὰ ἀμερικανικὰ σχολεῖα εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὴν καμπὴν τῆς ὀλοκληρώσεώς των, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται σοβαρὰ προβλήματα, ἀναφερόμενα εἰς: α) τὴν θέσιν ἐκάστης

ὑπηρεσίας εἰς τὸ ὅλικόν πρόγραμμα, β) τὸν ἀκριβῆ διαχωρισμὸν εὐθυνῶν καὶ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν εἰδικῶν, γ) τὴν ἵδρυσιν νέων κτιρίων καὶ προμήθειαν ὑλικοῦ, δ) τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὴν διοίκησιν τῶν ὑπηρεσιῶν, ε) τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν εἰδικῶν καὶ τέλος στ) τὴν ἐξήγησιν εἰς τοὺς γονεῖς τῶν «διατί» καὶ «πῶς» τῆς ὁδηγητικῆς.

Τρίτον: Διαπιστώνονται τὰ ἀκόλουθα: α) Ἡ γενικὴ προσοχὴ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας σήμερον στρέφεται εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς. β) Ἀνεγνωρίσθη ὅτι ὁ διδάσκαλος ὑπὸ τὴν προτέραν του γενικὴν ιδιότητα ἐξετέλει ὄντως ἔργον βαρὺ καὶ πολύπλοκον καὶ γ) ὅτι, διὰ τοὺς Ἀμερικανούς, τὸ «νέον σχολεῖον» δὲν εἶναι στατικόν, ἀλλὰ διαρκὲς προσπάθεια δι' ἀνακάλυψιν νέων λεωφόρων ὁδηγουσῶν εἰς τὴν τελείαν ἀγωγὴν.

Εὐστράτιος Καράκοντης

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ — ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

«Καλῶς δὲ κάκεινος εἶπεν, ὃς ἔφη τὴν γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὸν εἶναι. Εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀπασαι, ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῇ ἡ γῆ χερσεύειν, ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, σχεδὸν τι κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.»

Ξενοφῶντος Οἰκονομ. κεφ. Ε' 17-18

I

Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, δὲν ἀποτελεῖ νέον τι διὰ τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι κάτι ποῦ σχετίζεται μὲ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεώς του καὶ ὡς τοιοῦτον εἶναι παλαιὸν φαινόμενον, τόσον, ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἥλλαξεν εἰς τὴν πάροδον τῶν χρόνων, εἶναι ὁ τρόπος καὶ αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησεν ἐν τῇ ζητήσει τῶν ἀγαθῶν τούτων.

Εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ κίνητρον τόσων—μέχρις ἀλληλοεξοντώσεως—συγκρούσεων—μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ λαῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ τῶν ἀνθρώπων ὑπόστασις καὶ ἡ εὐδαιμονία των καθόλου, ἐξαρτᾶται εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀπὸ τὰ πάσης φύσεως οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀναμφισβητῶς ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τῆς ὑλικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Σήμερον, παρ' ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων ἐπιστημονικῶν προόδων, παρ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει θέσει ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον πλεονκυριαρχίαν του καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα καὶ ἐξαπολύει δορυφόρους, ἐπιζητῶν νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τῶν ἄλλων πλανητῶν, παρ' ὅλα αὐτὰ, ἐπαναλαμβάνω, δὲν ἡδυνήθη νὰ λύσῃ ἀποτελεσματικῶς τὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα τῆς πληρώσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν του.

Διὰ τὴν χώραν μας εἰδικώτερον, τὸ πρόβλημα αὐτό, εἶναι καὶ θὰ εἶναι διὰ πολλὰ ἴσως χρόνια, ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ζώντανά προβλήματα. Ὑποστηρίζουν πολλοὶ ὅτι ἡ χώρα μας δύναται κάλλιστα νὰ διαθρέψῃ τὸν πλη-

θυσμόν της. 'Οπωσδήποτε όμως ή καημένη ή... «ψωροκώσταινα» έχει άδικηθή από την μητέρα φύσιν, ή όποία εις τὰ διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα έδωσε μόνιμη και σταθερή προίκα και έθεσε νόμους και συνθήκας αιώνιους, ως παρατηρεί ό Βιργίλιος.

Εις τό γεωγραφικόν τμήμα, πού κατοικούμε, δέν έδωσε δυστυχώς «πακτωλούς». 'Αντιθέτως πολλά όρεινά συγκροτήματα και όλιγώτεροι καλλιεργήσιμοι έκτάσεις' έν αναφορᾷ πρὸς τόν πληθυσμόν της χώρας, δέν αφήνουν περιθώρια μεγάλα οικονομικά. Αυτό άλλως τε δέν ύπηρεξεν ή σίττα του κατά την αρχαιότητα άποικιακού ρεύματος, αλλά και του επί των ήμερών μας ρεύματος της άποδημίας των νέων, της άστυφιλίας και των συνακολούθων αυτών;

Μετά τόν πόλεμον καταβάλλεται έντονος και συστηματική προσπάθεια διά την αύξησιν του έθνικού μας εισοδήματος και την άνοδον του βιωτικού επιπέδου του λαού μας. Καί είναι γεγονός ότι έπετεύχθη μέσα εις όλίγα χρόνια ό ύπερδιπλασιασμός του γεωργικού μας εισοδήματος και τό κατά κεφαλήν εισόδημα άνήλθε — κατά τās στατιστικὸς πάντοτε — εις 270 δολάρια. Εις την πραγματικότητα όμως — και τό γεγονός αυτό δέν θά πρέπει διόλου νά παραγνωρίζεται — τό κατώτατον κατά κεφαλήν εισόδημα παραμένει χαμηλόν άκόμη, ὅσον και άν τὰ οικονομικά μας έβελτιώθησαν.

'Από τό γεγονός αυτό άφ' ενός, άν ληφθῇ ύπ' ὄψιν, και από τό ότι άφ' έτέρου τό κύριον διά την χώραν μας εισόδημα είναι και θά είναι διά πολλά άκόμη χρόνια τό γεωργικόν, προκύπτει ότι έχουν νά έπιτελεσθούν πολλά άκόμη χρόνια και πλέον του συνολικού πληθυσμού, θά πρέπει νά στραφῇ τό διαφέρον των άρμοδίων και ὄλων μας. 'Ο 'Αριστοτέλης ειχεν έκτιμήσει την σημασίαν του κεφαλαίου αυτού και ειχεν άποφανθῇ, ότι άρίστη είναι ή πόλις εκείνη, εις την όποιαν πλεονάζουν οί γεωργοί και κτηνοτρόφοι. «Βέλτιστος γάρ δήμος ό γεωργικός έστιν, όπου ζῇ τό πλήθος από γεωργίας ή νομῆς.»

II

Κατά την διάρκειαν ενός θέρους, ή ύπηρεσία Γεωργικῶν 'Εφαρμογῶν της 'Υπουργείου Γεωργίας, ώργάνωσε ένα είδος γεωργικῶν σεμιναρίων εις διάφορους πόλεις της χώρας μας ειδικῶς διά διδασκάλους.

'Η ώργάνωσις των φροντιστηρίων αυτών, είναι μέσα εις τό γενικώτερον πρόγραμμα της 'Υπηρεσίας αυτής, ὅλαι αἱ επιδιώξεις και προσπάθειαι της όποιας κατατείνουν εις τό νά μεταδώσουν εις τούς αγρότας μας ὅ,τι νέον ύπάρχει σχετικόν πρὸς την έκμετάλλευσιν και καλλιέργειαν της γῆς, νά αύξήσουν την παραγωγήν και νά βελτιώσουν τό βιωτικόν επίπεδον του πληθυσμοῦ μας.

Τό πρόγραμμα διά την εκπαίδευσιν των διδασκάλων, περιελάμβανε κύκλον γεωργικῶν και άλλων μαθημάτων αναφερομένων εις τὰ προβλήματα της 'Υπηρεσίας των Γ. 'Εφαρμογῶν. 'Η 'Υπηρεσία αὐτή επιδιώκει κάποιαν έννημέρωσιν των διδασκάλων επί θεμάτων της, διότι αναγνωρίζει τόν διδά-

1. 'Επί συνολικῆς έκτάσεως της 'Ελληνικῆς γῆς 132.561.400 στρεμμάτων, μόνον τὰ 35.000.000 στρέμ., ἥτοι ποσοστόν 26,3 % είναι καλλιεργήσιμα. 'Η λοιπή έκτασις κατανέμεται ως ακόλουθος:

α) Θάμνωδεις έκτάσεις - βοσκότοποι	52.242.000 στρέμ.	ποσοστόν 39,4 %
β) 'Αγροί έκτάσεις	23.128.000 »	» 17,6 %
γ) Δάση	19.581.000 »	» 15 %
δ) Ποταμοί, λίμναι, κατωκημένοι τόποι	2.610.000 »	» 1,7 %
2. 'Αριστοτέλους πολιτ. ΣΤ' Β' 1.		

σκαλον ως ένα των σοβαρών συντελεστών εις την έπιτυχίαν της προσπάθειας της.

Εις τās 'Αθήνας, παρηκολούθησαν είκοσι διδάσκαλοι και επί 150ήμερον τὰ προαναφερθέντα μαθήματα εις την Γεωργ. Σχολήν Συγγροῦ.

Κατά την ένάρξιν των μαθημάτων παρέστησαν, πλήν των εκπροσώπων της 'Υπηρεσίας Γ. 'Εφαρμογῶν και οί κ. κ. Γ. Ζομπανάκης και Εύάγ. Παπαϊωάννου.

'Αμφότεροι έχαιρέτισαν την συγκέντρωσιν, εύχηθέντες πρόοδον των έργασιων και έν συνεχείᾳ ανέπτυξαν ανά έν θέμα του προγράμματος. Οί ίδιοι έξεπροσώπησαν τότε τό 'Υπουργεῖον Παιδείας κατά την επί τη λήξει των μαθημάτων ώργανωθείσαν τυπικήν, αλλά σεμνήν και πλήρη περιεχομένου έορτήν.

Διατί όμως ή 'Υπηρεσία των Γ. 'Εφαρμογῶν ώργάνωσε τὰ φροντιστήρια αὐτὰ ειδικῶς διά τούς διδασκάλους; Δύνανται οί διδάσκαλοι της ύπαίθρου νά συμβάλλουν εις την προσπάθειαν της οικονομικῆς αναγεννήσεως; Καί άν ναί, ύπάρχουν κοινά σημεία εις την προσπάθειαν αὐτήν;

Εις τὰ έρωτήματα ταῦτα θά προσπαθήσωμεν νά άπαντήσωμεν κατωτέρω.

III

1. 'Η 'Υπηρεσία των Γ. 'Εφαρμογῶν, δέν άποτείνεται μόνον εις τόν αγρότην, τόν άσκούντα ὅπωςδήποτε ένα γεωργικόν έπάγγελμα, αλλά εις ὅλοκληρον την αγροτικὴν οικογένειαν. 'Αποτείνεται και πρὸς τούς αγροτόπαιδας, τās αγροτονέανιδας, αλλά και εις αὐτὰ άκόμη τὰ παιδιὰ της σχολικῆς και σχολικῆς ηλικίας, τὰ όποία μετά τό σχολεῖον τους θά βοηθήσουν τόν πατέρα και την μητέρα εις τās διάφορους εργασίας των.

'Εδῶ ακριβῶς είναι τό πρῶτον κοινόν σημείον, ή περιοχή όπου αἱ προσπάθειαι του σχολείου και της 'Υπηρεσίας αὐτῆς συναντῶνται. Είναι δηλαδή τό παιδί της αγροτικῆς οικογενείας, διά τό όποῖον άμφότεροι ένδιάφέρονται και φροντίζουν.

'Ο διδάσκαλος βεβαίως, έδῶ, δέν έχει νά έπιτελέσῃ τίποτε περισσότερον από ὅ,τι έπιτελεῖ διά την ηλικίαν αὐτήν διά της καθόλου σχολικῆς εργασίας του. Ειδικώτερον κάπως ὅμως ό διδάσκαλος του αγροτικού σχολείου θά πρέπει:

α) Νά διδάσκη την οικονομίαν και την άνευ σπατάλης διάθεσιν των οικονομικῶν αγαθῶν, ως συμβαίνει χάριν επιδείξεως πολλάκις και καθ' ὃν μάλιστα χρόνον ένας άλλος πλάι μας πεινᾷ.

β) Νά καλλιεργῇ εις τούς μαθητὰς του τό αἶσθημα της προσφορᾶς ύπηρεσίας διά την βελτίωσιν των συνθηκῶν του χωρίου και κατ' επέκτασιν του συνόλου.

γ) Νά διδάσκη την αγάπην πρὸς τόν ύπάρχοντα πλούτον της χώρας (δάση κλπ.) και την υποχρέωσιν πρὸς αύξησιν του έθνικού αυτού πλούτου.

δ) Νά διδάσκη την δι' έντίμων μέσων πλήρως των οικονομικῶν αγαθῶν και νά καταπολεμᾷ την έκμετάλλευσιν.

ε) Νά καλλιεργῇ την αγάπην και ένθουσιασμόν πρὸς την φύσιν και τὰ γεωργικά επαγγέλματα.

Τό σημείον τοῦτο είναι αρκετὰ σπουδαῖον, διότι άνευ της αγάπης του γεωργοῦ πρὸς τό έπάγγελμά του τίποτε δέν γίνεται. 'Όταν οὗτος θεωρῇ την δουλειά του ως «κατάραν», οὐδέποτε θά έμβαθύνῃ εις τὰ ζητήματά του — ὅπως είναι ανάγκη νά γίνεται σήμερα — και αἰώνως θά μένῃ ένας

Εἶναι περιττόν νά τονίσωμεν δι' ἡ γεωργία δέν πρέπει νά θεωρῆται ὡς «κατάρτα» ἀλλ' ὡς πηγὴ εὐτυχίας διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὡς «ἐργασία καὶ ἐπιστήμη κρατίστη» καὶ δι' «κάλλιστόν τι καὶ ἄριστον καὶ ἡδιστόν ἀπὸ γεωργίας τὸν βίον ποιεῖσθαι» διότι «πολίτας ἀρίστους καὶ εὐνουστάτους παρέχεσθαι δοκεῖ τῷ κοινῷ» καὶ τὴν δικαιοσύνην διδάσκει καὶ ἄλλας ἀρετάς, ὡς λέγει ὁ Ξενοφών.

ζ) Νά στηλιτεύη τὴν κλοπὴν καὶ τὸν ἀλκοολισμόν καὶ τὴν τάσιν τῶν
ἀγροτῶν νὰ καταφεύγουν διὰ τὸ παραμικρὸν εἰς τὰ δικαστήρια.
Καὶ γενικῶς εἰπεῖν μετὰ σφοδρότητος

2. Ένα άλλο κοινόν σημεῖον εἶναι ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐξωσχολικῶν ἀγροτοπαίδων. 50—60.000 νέοι ἀποφοιτῶντες τῶν Σχολείων, ἀπορροφῶνται κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀγροτικῶν ἐν γένει ἀσχολιῶν.

Οἱ νέοι συγκροτοῦν ομάδας ἀγροτοπαίδων στὴν ἀρχή, μετὰ 1-2 ἔτη οἱ ἴδιοι ὀργανοῦνται εἰς συλλόγους μορφωτικούς. Καί εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἡ συμβολὴ τοῦ διδασκάλου εἶναι μεγάλη καὶ ἀπαραίτητος, διότι αὐτὸς θὰ ὑποδείξῃ τοὺς καταλλήλους νέους, οἱ ὁποῖοι θ' ἀναλάβουν ἡγετικούς ρόλους εἰς τοὺς συλλόγους, θ' ἀναλάβῃ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς γονεῖς τῶν νέων ἐπὶ τῶν ἐπιδιώξεων καὶ σκοπῶν τῶν συλλόγων, θὰ διδάξῃ τοὺς νέους.

3. Ὁ Σχολικός κήπος: Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν σημασίαν τοῦ Σχολικοῦ κήπου. Τονίζομε μόνον πὼς σὲ κάθε Σχολεῖο, μικρὸ ἢ μεγάλο, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ συγκροτηθῇ ἓνας, ἔστω ὑποτυπώδης, σχολικὸς κήπος μὲ λίγα ἄνθη, λαχανικὰ καὶ φυτὰ, ὁ ὁποῖος θὰ παρέχῃ στὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ πρῶτα τοὺς σχολικὰ βήματα πλουσίας καὶ πραγματικὰς ἐμπειρίας. Θὰ συνηθίσουν ἔτσι ἀπὸ μικρὰ νὰ κινεῖνται μέσα εἰς τὸν κόσμον τῆς πραγματικότητος.

Πρόκειται περί μιᾶς ἐλευθέρας κατὰ τὸ πρότυπον τῶν συνεταιρισμῶν τῶν ἐνηλίκων ὀργανώσεως τῶν παιδιῶν εἰς σχολικοὺς συνεταιρισμοὺς, με

Με τὸν συνεταιρισμὸ αὐτὸ τὰ παιδιὰ παίρνουν πολλὰ πράγματα. Συνηθίζουν στὴ συλλογικὴ ζωὴ, παίρνουν μιὰ προπαίδευσιν καὶ εἶναι ἱκανὰ νὰ μεταπηδήσουν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν τους στὴν ἀγροτικὴ ὁμάδα. Καλλιεργεῖται ἡ αὐτενέργεια, ἡ πρωτοβουλία καὶ ἄλλες ἀρετές.

6. Ἡ συμβολὴ τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν κοινωτικήν ἀναπτύξιν: Οἱ ἀρμόδιοι βασιζόμενοι πολὺ ἐδῶ – τόσον εἰς τὴν χώραν μας, ὅσον καὶ εἰς ἄλλας τῆς Δύσεως – εἰς τὸν παράγοντα «δάσκαλος».

Εκτός των περιπτώσεων που αναφέραμε και που προσφέρονται προς συνεργασία, υπάρχουν και άλλαι όπως ή διάδοσις ενός νέου γεωργικού φαρμάκου, μιᾶς νέας μεθόδου καλλιέργειας κλπ.

Προκύπτει λοιπόν σαφώς ότι ο διδασκαλός και ιδία ο της υπαίθρου, δύναται να διαδραματίση σοβαρόν ρόλον εις την προσπάθειαν της ανόδου του επιπέδου του λαού μας και πολύ ὀρθῶς κατὰ συνέπειαν ἡ Ὑπηρεσία Γ. Ἐφαρμογῶν ἀπεφάσισε νὰ μὴση τοὺς διδασκάλους εἰς τὰ θέματα τῆς Εἶναι ἀξιέπαινος ἡ προσπάθεια τῆς καὶ θὰ ἦτο εὐχρὴς ἔργον ἐὰν ἡδύνατο

Ζητοῦν λοιπόν :

1) Τὴν δωρεὰν παροχὴν παιδείας ἀπὸ τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ μέχρι τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν ἀναδιοργάνωσιν αὐτῆς μὲ βάσιν τὴν ἀγροτικὴν διάρθρωσιν τῆς χώρας καὶ συμπληρώσιν τῶν μισθολογικῶν αἰτημάτων τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου.

χουνε με την βελτίωση των οικονομικών των ιδιωτικών σχολείων και δεύτερα με την άμεση ενίσχυση της Πολιτείας. Μάλιστα την ενίσχυση της Πολιτείας! Δεδομένου, ότι δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση έχουν τον ίδιο ιερό σκοπό για το Παιδί, φρονούμε αδίστακτα ότι η Πολιτεία πρέπει με ένα κάποιο τρόπο να ενισχύει μόνιμα συμπληρώνοντας τις αποδοχές του διδακτικού προσωπικού των ιδιωτικών σχολείων. Είναι επιτέλους, τόσο δύσκολο στους αρμόδιους να ρίξουνε μια ματιά, τι κάνουνε στα άλλα Κράτη, που η εκπαίδευση είναι δημόσια και ιδιωτική; Ίδου με λίγα λόγια τι γίνεται έξω, που, κατά αναλογία βέβαια, έπρεπε να κάνουμε και εδώ: Έπιθεωρητής του Δήμου ή της Κυβερνήσεως επισκέπτεται τα ιδιωτικά Εκπαιδευτήρια. Έρωτά αν λείπουνε όργανα σχολικά, εργαλεία, βιβλία ή αν έχει ανάγκη το σχολείο από κάποια άλλη συμπλήρωση στις εγκαταστάσεις.

Τά γράφει στο χαρτί και σε λίγες ημέρες όλα αυτά έρχονται δωρεάν. Και όχι μονάχα αυτά, αλλά πολλές φορές και ΤΣΕΚ τόσων λ. χ. δολλαρίων, για τη συμπλήρωση εγκαταστάσεων.

Έρωτά επίσης ο έπιθεωρητής, ποιός είναι ο αριθμός του διδακτικού προσωπικού και πόσα λεπτά παίρνει. Και αν λ. χ. ο μισθός είναι 1500 δρχ. τους παρέχεται μόνιμον επίδομα από την Πολιτεία 500 ή 1000 επί πλέον δραχμών. Και ξέρετε γιατί γίνονται όλα αυτά; Γιατί η Πολιτεία στα Κράτη αυτά έχει καλά χωνέψει αυτό που είπαμε παραπάνω, «ότι δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση έχουν τον ίδιο ιερό σκοπό για το παιδί».

Έδώ σε μάς, αντί να γίνουνε κάτι παρόμοια, έστω και αν είμαστε φτωχότεροι, αντίθετα, όλοι στο παλούκι, εξόντωση πέρα για πέρα.

Γ) Τρίτο τέλος και σπουδαίον αυτό ζήτημα που άπασχολεί την ιδιωτική εκπαίδευση, είναι η απaráδεκτη εκάστοτε παρέμβαση του Κράτους με νόμους και διατάγματα—κατά βάση αντισυνταγματικά και παράνομα—άπάνω στον τρόπο της προσλήψεως του διδακτικού προσωπικού. Όπως είναι γνωστό, η ύπαρξη και λειτουργία της ιδιωτ. εκπαίδευσως βασίζεται στην ελεύθερη απ' το λυκείαρχη εκλογή του διδακτικού προσωπικού. Άλλοίμονο αν ο δάσκαλος του παιδιού διοριζότανε με άγνοια και απόλυτη διαφωνία στην εκλογή με τον υπεύθυνο—διευθυντή—λυκείαρχη. Άν αυτό λείψει, ιδιωτική εκπαίδευση δεν υπάρχει. Καθαρὰ και άριστα λοιπόν ο νομοθέτης δίδει την πρωτοβουλία και εκλογή του διδακτικού προσωπικού στους λυκείαρχες, σαν πρωταρχικό όρο για την ίδρυση και ύπαρξη της ιδιωτ. εκπαίδευσως. Είναι τάχα τόσο δύσκολο να καταλάβουμε, πως ό,τι είναι καλό για το σχολείο είναι σύγχρονα καλό και άριστο για τα παιδιά και τους δασκάλους; Πλάνη και μεγάλο σφάλμα είναι να νομίζει κανένας τ' αντίθετα και να προκαλεί μια κάπως μόνιμη αντιδικία και αλληλοεξόντωση διδακτικού προσωπικού και λυκειαρχών, και πολλές φορές και με τους γονείς και κηδεμόνες των παιδιών.

Όπως είπαμε παραπάνω, τα τρία βασικά ζητήματα που άπασχολούνε σήμερα την ιδιωτική εκπαίδευση, πρέπει το γρηγορότερο να βρούνε την λύση τους και με βασικά νομοθετικά μέτρα να κατοχυρωθούν. Άλλοιωτικά, η ιδιωτ. εκπαίδευση, που τόσες πολύτιμες υπηρεσίες προσέφερε και προσφέρει, θα σβήσει με τρομακτικές και ανεπανόρθωτες εκπαιδευτικές και οικονομικές συνέπειες για το Λαό.

Ο Δημόσιος πλοῦτος στα τελευταία χρόνια, ξοδεύτηκε στα χαμένα και δόθηκε αλύπητα σε «παγωμένες πιστώσεις», σε επιχειρήσεις και ιδιώτες της κακιάς ώρας με άμφιβολα και τρομερά αποτελέσματα για το Λαό. Και όπως βλέπουμε, για την άγωγή και μόρφωση του παιδιού δεν περίσσεψε τίποτα!...

Το ενδιαφέρον της Πολιτείας προς την ιδιωτική εκπαίδευση, ήτανε ως τώρα να βάνει μπροστά, από τη μια μεριά το Έπουργείο Οικονομικών με το άγριο φοροκυνηγητό, και από την άλλη το Έπουργείο Παιδείας με τις περίφημες για την ιδιωτική εκπαίδευση διαλυτικές διαταγές. Μια για πάντα άς μάθουμε: Το σχολείο ως υπόθεση του Λαού, ενδιαφέρει όλους μας. Η Πολιτεία έχει υποχρέωση και καθήκον να βοηθεί οικονομικά όχι μονάχα, όπως είπαμε, τους δασκάλους, αλλά και αυτά τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια εκεί που χρειάζεται, γιατί Λαός αγράμματος, χωρίς άγωγή και παιδεία ξεφλάει. Είναι πλέον καιρός ν' ασχοληθούν οι αρμόδιοι σοβαρά, όχι μονάχα με αυτά που είπαμε παραπάνω, αλλά και γενικότερα με τις βασικές μεταρρυθμίσεις της παιδείας σύμφωνα με τις καταπληκτικές κατακτήσεις της επιστήμης.

Η άνωτάτη έποπτεύουσα αρχή πρέπει να είναι ο μεγάλος φίλος της εκπαίδευσως και με άγαστη σύμπνοια και συνεργασία ν' ανεβαίνουμε το δρόμο της προόδου.

Πρέπει να είναι ο κινών και ιθύνων νοῦς της εκπαίδευσως, να υποδεικνύει, να κατευθύνει, να συμβουλεύει.

Πρέπει τέλος να είναι το Έπουργείο ο μεγάλος μεταρρυθμιστής και νούργιων εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών συστημάτων και ιδεών.

Σε άλλο σημείωμά μας θα μιλήσουμε γενικότερα για τα ζητήματα της εκπαίδευσως, γιατί πιστεύουμε άπόλυτα, πως στον τόπο μας, Παιδεία, Υγεία και Οικονομία, βρίσκονται πολύ χαμηλά και χρειάζονται άμεση ριζική μετορρύθμιση.

Σ. Ράντζος

ΔΑΣΚΑΛΙΚΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ

Άν ο Δάσκαλος έγνώριζε τα σφάλματα, που κάνει στην εργασία του, θα ζητούσε, με τη βαθύτερη και πληρέστερη μόρφωσή του, την απόλυτρωση και τον έξαγνισμό.

Άν ο Δάσκαλος έγνώριζε βαθύτερα τον έαυτό του, θ' αντίκρυζε τη ζωή και την αποστολή του με περισσότερη αίσιοδοξία και θα έβράδιζε, μ' άπόλυτη πίστη, στη δημιουργία του ελληνικού πολιτισμού.

Άν ο Δάσκαλος πιστέψει, ότι το Σχολείο είναι το δημιουργικό έργο-στήριο της παιδικής ηλικίας κι όχι η αίθουσα της άκροασματικής δεκτικότητας, ότι υπάρχει, για να γνωρίση και να βοηθήση το παιδί στην ψυχική του εξέλιξη, το έργο του θα είναι πολύτιμο και καρποφόρο για το μέλλον της Φυλής μας.

Άν ο Δάσκαλος ύψωνε την άγάπη ως ιδανικό, μέσα στο σχολείο, η μαθητική ζωή θα ήταν για τον ηλικιωμένο μια ώραία κι εύχάριστη άνάμνηση.

Άν ο Δάσκαλος αντίκρυζε καθημερινά μ' άγάπη, με σεβασμό και καλωσύνη το παιδί, ή ζωή του θα ήταν πιο ιδανική, άνώτερη κι εύτυχισμένη.

Άν ο Δάσκαλος αντίκρυζε με λατρεία τη χαρά του παιδιού και ζούσε πάντοτε ψυχικά μαζί του, οι άνθρωποι θα ήσαν χαρούμενοι στη ζωή των.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Ἡ φιλοσοφία τῆς διδακτικῆς τέχνης

ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΙΔΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Ἡ συρρίκνωση τῆς μαθήσεως σὲ ἓνα μονομερῆ νοησιαρχισμόν ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν ἐκφυλισμόν τῆς μαθήσεως.

Ernst Otto¹

I

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῆς Μορφώσεως—ἰδιαίτερα στὴ Μέση Παιδεία—εἶναι ἡ λεγομένη Εἰδολογικὴ Μόρφωσις, ποὺ συντείνει πράγματι στὴν αὐτενεργὸ μορφωτικὴ ἀνύψωση τῆς ἐν ἐξελίξει παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς προσωπικότητος.

Ἀντίθετα πρὸς τὴν ὕλικὴν μόρφωσιν, δηλαδὴ τὴν ἄσκηση γύρω ἀπὸ τὴν πρόσκτηση ἀπλῶς θεωρητικῶν γνώσεων καὶ πρακτικῶν δεξιοτήτων, ἡ εἰδολογικὴ μόρφωση ἀποτελεῖ μίαν ἐξάσκησιν τῆς καθόλου πνευματικῆς λειτουργίας σὲ τρόπον ὥστε νὰ ἐξυπηρετεῖται στὸ βάθος ἡ συσχετικὴ καὶ διατακτικὴ μορφή τῆς σκέψεως².

Ἡ ἐξάσκηση αὕτη ἀποκτᾶται μὲ τὴν ἀσχολίαν—κατὰ προτίμησιν—τῶν Ἀρχαίων Γλωσσῶν καὶ τῶν Μαθηματικῶν.

Ἡ ἀσχολία δηλαδὴ μὲ τὰ μορφωτικὰ αὐτὰ ἀγαθὰ τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος τῆς Παιδείας ἰδίᾳ—δὲν ἐξυπηρετεῖ ἀπλῶς τὴν συσχετικὴ καὶ διατακτικὴ μορφή τῆς σκέψεως ἀλλὰ συντείνει μὲ ἐφαρμογὰς παιδαγωγικῆς διδακτικῆς προοπτικῆς καὶ στὴν γενικώτερη διαμόρφωση τῆς προσωπικότητος τῶν τροφίμων μας.

1. Ernst Otto, Wert und Wirklichkeit, σελ. 136.

2. Beziehendes und Ordnendes Denken (Humboldt).

Ἄν ὁ Δάσκαλος ἐφήρμοζε στὸ σχολεῖο τοῦ τὴν ἐσωτερικὴν πειθαρχία καὶ ὄχι τὸν φόβο τῆς τιμωρίας, θὰ χάριζε στὸ παιδί τὴ δημιουργικὴ χαρὰ καὶ τὴ γνήσια ψυχικὴ ἱκανοποίηση.

Ἄν ὁ Δάσκαλος, δουλεύοντας στὸ σχολεῖο, ἔδινε σημασία καὶ στὸ συναίσθημα καὶ ὄχι μόνον στὶς γνώσεις, οἱ Ἕλληνες θὰ εἶχαν μεγάλη καρδιά, γιὰ νὰ κλείσουν σ' αὐτὴ τὰ εὐγενέστερα ἀνθρώπινα ἰδανικά.

Ἄν ὁ Δάσκαλος ἐπίστευε περισσότερο στὴν ψυχικὴ, πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ του δύναμη, ἡ Λαϊκὴ μας Παιδεία θὰ εἶχε θριαμβευτικὴ πορεία.

Ἄν κάθε παιδαγωγικὴ κίνηση γινόταν γιὰ χάρη τοῦ παιδιοῦ καὶ ὄχι γιὰ θόρυβο καὶ ἐπίδειξη, θὰ ὑπῆρχε εἰλικρίνεια στὴν ἐκπαιδευτικὴ μας ζωὴ καὶ ἀγαθὴ τάση γιὰ πραγματικὴ ἀνοδο.

Δημ. Κ. Κουτσουλέλος

II

Κατὰ τὸν Ernst Otto¹ στὲς δύο περιπτώσεις τῆς μαθήσεως ποὺ χρησιμοποιοῦμε στὰ σχολεῖα μας, δηλαδὴ στὴν χωρὶς σύστημα ποὺ ἀποβλέπει κυρίως στὴν ξερὴ ἀπομνημόνευση, καὶ στὴν μὲ πλήρη μορφήν κατευθύνσεως μάθηση ποὺ ἀποβλέπει στὴν αὐτενέργεια καὶ στὴν καλλιέργεια τῆς θελήσεως, μπορεῖ νὰ συγκαταλεχθῇ καὶ μιὰ τρίτη περισσότερο διεγερτικὴ στάσις ἰδίᾳ στὲς αὐθόρμητες ἐκδηλώσεις τῶν αὐτοκυβερνωμένων ἀτόμων ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἄσκηση εἶναι κατὰ τι περισσότερο ἀπὸ μιὰ μονόπλευρὴ ἀσχολία γύρω ἀπὸ τὴν ἐξάσκηση τῶν νοητικῶν ἢ κινητικῶν δυνάμεων τοῦ τροφίμου ἢ καὶ τῆς σκέψεως τοῦ σύμφωνα μὲ ὠρισμένα καλούπια, ἀλλ' εἶναι παράλληλα καὶ μιὰ ἐνέργεια πνευματικὴ προσωπικῆς, σωματικῆς καὶ ψυχικῆς διαπλάσεως.

Κατὰ ταῦτα :

Ἡ Μόρφωση ἢ Εἰδολογικὴ στηρίζεται ὀλιγώτερον στὴν προσπάθεια γύρω ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία ἑνὸς ὕλικου καὶ οὐσιαστικώτερον στὴν καθοδήγηση τὴν διδακτικὴν γιὰ τὴν πορείαν τῆς διδασκαλίας ποὺ ὑπαγορεύεται ἔσωθεν διὰ τῆς ἀσχολίας τοῦ τροφίμου μὲ τὰ μορφωτικὰ ἐκεῖνα ἀγαθὰ ποὺ καλλιεργοῦν ἰδιαίτερος τὴν Εἰδολογικὴ Μόρφωση, ὡς εἶναι οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς, τὰ Μαθηματικὰ καὶ ἡ διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς ἐπιδιωκομένη γλωσσικὴ μόρφωση.

III

Ἡ παράθεση ἑνὸς παραδείγματος καλλιέργειας τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραμματικῆς στὲς κατώτερες Γυμνασιακὰς τάξεις θὰ ἀποκαλύψει εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸν ὅρισμόν τῆς νεωτέρας Παιδαγωγικῆς περὶ εἰδολογικῆς μορφώσεως, ὡς τῆς μορφῆς δηλονότι ἐκείνης τῆς σκεπτικῆς ἐνεργείας διὰ τῆς ὁποίας ὑποβοηθεῖται ἡ συσχετικὴ καὶ διατακτικὴ πορεία γύρω ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μορφωτικοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ παρατιθέμενη μορφή ἐπεξεργασίας ὕλικου ἀπὸ τὴν Γραμματικὴν τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ Γυμνασίου, ἀποτελοῦσα τὴν Τριλογίαν μιᾶς προσωπικῆς διδακτικῆς τέχνης τῆς ταπεινότητός μας δὲν διευκρινίζει ἀπλῶς τὸν ὡς ἄνω ὅρισμόν τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως εἰς τὰ πλαίσια τῆς συσχετίσεως καὶ διατακτικῆς πορείας, ἀλλὰ προωθεῖ τοῦτον διὰ τῆς παρεμβολῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἐνεργείας, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴν προσωπικὴ αὐτενέργεια τοῦ μαθητοῦ.

Ἰδοὺ δὲ κατὰ ποῖον τρόπον ὁλοκληρώνεται ἡ περὶ εἰδολογικῆς μορφώσεως Τριλογία κατὰ τὰς ἀπόψεις μιᾶς προσωπικῆς διδακτικῆς τέχνης τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτές.

IV

Προκειμένου δηλαδὴ ἡ ταπεινότης μας νὰ διδάξῃ τὴν κλίσιν δευτεροκλίτων ὀνομάτων τῆς ἀρχαίας γλώσσης στὰ παιδιά τῆς Α' Γυμνασιακῆς τάξεως, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ κάμνουν τὴν μύση τους μὲ τὴν μορφήν τοῦ ἀρχαίου λόγου προβάλλει στὸν Πίνακα σὲ δύο γραφικοὺς πίνακας τὴν κλίσιν ἑνὸς δευτεροκλίτου ὀνόματος—παρμένου ἀπὸ τὸ Ἀναγνώστικόν τῆς ἀρχαίας ποὺ ἐρμηνεύουν—στὴν γλώσσάν μας καὶ τοῦ ἰδίου ὀνόματος τὴν κλίσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον λόγον.

1. Otto, Wert und Wirklichkeit, σελ. 140.

Ὡς ἐξῆς :

'Η παρθέν → {
 → (ος)
 → (ου)
 → εἰς τὴν (ον)
 → (ον)
 → (οι)
 → (ων)
 → εἰς τὰς (ους)
 → (ους)
 (Α')

Στὴν γλῶσσα μας ἡ κλίση τοῦ ὀνόματος.

'Η παρθέν → {
 → (ος)
 → (ου)
 → (ω)
 → (ον)
 → (οι)
 → (ων)
 → (οις)
 → (ους)
 (Β')

Στὴν ἀρχαία γλῶσσα ἡ κλίση τοῦ ὀνόματος.

Ἡ ἀπλὴ ἀντιπαραβολὴ τῶν δύο ὡς ἄνω γραφικῶν Πινάκων ἐπιτρέπει στὸ παιδάκι νὰ ἀνακαλύψῃ ἀμέσως τὲς διαφορὰς μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλωσσικῆς διατυπώσεως.

Αὐτὴ ἡ αὐτενεργὸς ἀνακάλυψις ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τὴν μορφήν τῆς συσχετικῆς σκέψεως καὶ συνεπῶς καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς συσχετικῆς σκέψεως ὡς πρωταρχικῆς ἀπαιτήσεως τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως.

Ἡ δευτέρα προσπάθεια στρέφεται στὴν ἀνακάλυψιν καὶ διατύπωσιν κανόνος γύρω ἀπὸ τὴν κλίσιν δευτεροκλίτων ὀνομάτων.

Ἡ προσπάθεια αὕτη ἀποτελεῖ καλλιέργειαν στὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ τῆς διατακτικῆς μορφῆς τῆς σκέψεως, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα καὶ τὸ οὐσιώδες σκέλος τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως.

Ἔως ἐδῶ σταματᾷ ἡ κλασσικὴ μορφή τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως καὶ ἀποτελεῖ ἡ ὡς ἄνω διδακτικὴ προοπτικὴ τεράστιον βῆμα μορφωτικῆς προόδου γιὰ τὸν μαθητὴν, ἐὰν ἀναλογισθοῦμε πῶς ἡ συνήθως ξηρὰ καὶ βερμπαλιστικὴ ἀποστήθισις τῆς κλίσεως ἐνὸς δευτεροκλίτου ὀνόματος δὲν ἠρμήνευσε τίποτε στὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ πέραν τῆς καθαρῶς ὕλιστικῆς πλευρᾶς τῆς μορφώσεώς του στὴν σφαῖραν τὴν γλωσσικὴν.

Μὲ τὴν συνήθη δηλαδὴ ἐφαρμογὴν τῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς στὰ Γυμνάσια μας οὐτὲ ἵχνος εἰδολογικῆς μορφώσεως δὲν καλλιιεργεῖται στὴν ψυχὴ τῶν μαθητῶν καὶ πιστεύομεν πῶς τὸ φαινόμενον αὐτὸ ἔχει τὴν ἀπώτερη αἰτία του στὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν συνείδησιν τῶν διδασκόντων δὲν εἶναι ἐρμηνευομένη ἡ ἔννοια ἡ παιδαγωγικὴ τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως.

Ἄλλ' ἡ παραπάνω διατυπωθεῖσα μορφή καλλιιεργείας τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως δὲν σταματᾷ εἰς τὴν συσχετικὴν καὶ διατακτικὴν τῆς ἀποψίν, ἀλλὰ καταβάλλεται προσπάθεια παρεμβολῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν.

Καὶ ἰδοὺ πῶς, κατὰ τὴν ταπεινότητά μας, καλλιιεργεῖται ἡ μορφή αὐτῆς τῆς προσωπικῆς αὐτενεργείας.

Καλοῦμε δηλαδὴ τοὺς μαθητὰς ἢ τὲς μαθήτριές μας νὰ βροῦν ὥραϊες ἐκφράσεις στὴ γλῶσσα μας μὲ ὅλες τὲς πτώσεις τοῦ δευτεροκλίτου ὀνόματος ποὺ ἐκκλιναν.

Παραθέτομεν ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τῶν γραμματικῶν ἀσκήσεων τῶν μαθητριῶν μας τὸ κάτωθι παράδειγμα ὥραϊων ἐκφράσεων τῆς μαθητρίας Εἰρήνης Ζησίμου, τῆς Α' Γυμνασιακῆς τάξεως :

1) Ἡ Παρθένος Μαρία μὲ ταπεινοφροσύνη δέχτηκε ἀπὸ τὸν ἄγγελον τὸ κοσμοσωτήριον ἄγγελμα τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ Χριστοῦ.

2) Πρὸς τιμὴν τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτίσαν τὸν Παρθενῶνα.

3) Οἱ Ἕλληνες κατὰ διαταγὴν τοῦ μάντη Κάλχα ἐθυσίασαν στὴν Αὐλῖδα τὴν Παρθένον Ἰφιγένειαν.

4) Εἰς τὴν Παρθένον Ἀθηνᾶν ὀφείλεται ἡ ὀνομασία τῶν Ἀθηνῶν.

5) Αἱ Παρθένοι πρέπει νὰ ἔχουν ὡς μοναδικὸν στολίδι τὴν ἀρετὴν.

6) Ὁ Θησέας μὲ τὴν ἀνδρείαν του καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀριάδνης ἔδωκε τέλος εἰς τὸν ἄδικο χαμὸ τῶν ἐπτὰ Παρθένων, ποὺ ἐστέλλοντο ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας ὡς τροφή τοῦ Μινώταυρου.

7) Οἱ χορηγοὶ στὴν ἀρχαία Ἀθῆνα εἶχαν ἀναθέσει τὴν κατασκευὴν τοῦ πέπλου τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὰς πλουσιωτέρας Παρθένας.

8) Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα χρησιμοποιοῦσαν στοὺς ναοὺς ὡς Ἱερεῖας τὰς Παρθένας.

Εἰρήνη Ζησίμου
τοῦ Δ' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν
Τάξις Α'.

Ἔτσι... διὰ τῆς παρεμβολῆς τῆς ἐξευρέσεως καὶ ὥραϊων φράσεων προωθήθη, κατὰ τὴν ταπεινότητά μας, ἡ καλλιέργεια τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως σὲ μιὰ διδακτικὴ τριλογία.

Ἐπετεύχθησαν δηλαδὴ μὲ τὴν προσθήκην αὐτῆς τὰ κάτωθι :

1) Ἡ αὐτενεργεία,

2) Ἡ ἐξατομίκευσις καὶ

3) Ἡ διάγνωσις τῆς πρᾶσινικότητος τῆς τροφίμου (grosso modo).

V

Ἐὰν δὲ τώρα ἀναχωρήσωμε ἀπὸ τὴν ἀποψὴ πῶς κάθε πράξις καὶ ἐνέργειά μας εἶναι μιὰ τόλμη μοιραία, εἶναι δηλαδὴ μὲ ἄλλα λόγια, γιὰ νὰ ἐκφραστοῦμε ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον, ἕνας πειραματισμὸς διδακτικός, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ πειραματισμὸς μας ἀποκαλύπτει τὸν ἀπώτερον σκοπὸν καὶ ὅχι τὸ ἔσχατον καὶ βαθύτερον νόημα τῆς ὑπάρξεώς μας, ἐν τοιαύτῃ ὁμῶς περιπτώσει ὁ ἐθισμὸς τῆς νεότητος σὲ τέτοιου εἶδους μορφῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὕλικου — σὰν τὴν παραπάνω — ἀποτελεῖ πάντοτε κάποια παρηγοριὰ καὶ κάποια πρόοδος γύρω ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν τῆς μορφώσεως, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ συρρίκνωσις τῆς μαθήσεως σὲ ἓνα μονομερὴ νοησιαρχισμὸν καὶ σὲ ἓνα ξηρὸν καὶ ἀνούσιον βερμπαλισμὸν, ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν ἐκφυλισμὸν τῆς μαθήσεως καὶ ὁδηγεῖ ὅχι σὲ μόρφωση, ἀλλὰ σὲ παραμόρφωση.

VI

Ἐτελειώσαμε...

Ὁ διακεκριμένος Γυμνασιάρχης τοῦ Δ' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν Ἰωάννης Ποῦλλος σὲ ἄρθρον τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Διδακτικαὶ γνώμαι τοῦ Ἰσοκράτους ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς νέας ἀπόψεις»,¹ θίγει καὶ τὸ πρόβλημα τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως, παρατηρῶν ὅτι «οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸν τρόπον διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν γράφουν καὶ περὶ εἰδολογικῆς μορφώσεως προκυπτούσης ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου».

«Ὡς ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἐν γένει εἰδολογικῆς μορφώσεως, κατὰ τοὺς νεωτέρους παιδαγωγούς, θεωρεῖται :

1) Ἡ ἱκανότης ποὺ ἀποκτοῦν τὰ παιδιὰ πρὸς ταχεῖαν ἀντίληψιν ἀντικειμένων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου,

2) ἡ ἱκανότης πρὸς ἀνάλυσιν πολυπλόκων γεγονότων,

1. Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή, Μάρτιος 1961, σελ. 71—76.

3) ἡ ἱκανότης πρὸς σχηματισμὸν σαφῶν ἐννοιῶν.
Εἰς ταῦτα δὲ προσθέτουσι οἱ παιδαγωγοί, ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ εἰδολογικὴ μὀρφωσις κατὰ τὴν μετάφρασιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων κειμένων¹».

«Ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ ἀπαιτεῖ αὐθόρμητον πρόσκτησιν τοῦ νέου μαθήματος, ἐσωτερικὴν κατεργασίαν καὶ ἀφομοίωσιν τούτου, ὥστε νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐνεργητικὴν δύναμιν.

Ἡ εἰδολογικὴ δηλονότι μόρφωσις δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ ποσὸν τῶν περιεχομένων γνώσεων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων²».

Χαίρομεν ιδιαίτέρως διότι διὰ πρώτην φοράν συναντῶμεν γνώμας καὶ ἀντιλήψεις περὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἐννοίας τῆς εἰδολογικῆς μορφώσεως ἀπὸ ἀντιπρόσωπον τῆς κλασσικῆς παιδείας, ἐγκρατέστατον περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, ὡς καταφαίνεται ἀπὸ βαθυστοχάστους μελέτας τοῦ γύρω ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτην καὶ τὸν Πλούταρχον.

Τελευτώντες παρατηροῦμεν ὅτι τὸ περὶ εἰδολογικῆς μορφώσεως παρ-
θένον αὐτὸ θέμα τῆς διδασκτικῆς, δὲν εἶναι ἐπαρκῶς διευκρινισμένον, ἰδίως
διὰ χτυπητῶν πρακτικῶν ὑποδειγμάτων γύρω ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν κλασσι-
κῶν κειμένων, τῆς διδασκαλίας τῶν Μαθηματικῶν καὶ τὴν ἐν γένει γλωσ-
σικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν.

Θὰ ἤμεθα συνεπῶς εὐτυχεῖς ἐάν ἡ νύξη, τὴν ὁποῖαν ἐδώσαμεν ἀνω-
τέρω, μὲ παράθεσιν προσωπικῆς ἐρμηνείας καὶ ἐφαρμογῆς τῆς εἰδολογικῆς
μορφώσεως στὴν διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς, ἀποτελέσει ἀπαρχὴν καὶ
περαιτέρω ὑποδείξουν, ἰδίως εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Μαθηματικῶν, δεδο-
μένου ὅτι γύρω ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν τῶν κλασσικῶν συγγραφέων ἐπετεύχθη
ὑπὸ τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς πρόοδος διὰ τῆς μορφῆς τῆς πολιτισμο-
γνωστικῆς διδασκαλίας.

1. Πούλλου, Αὐτόθι σελ. 74.

2. Πούλλου, Αὐτόθι σελ. 73.

“Ὅσοι παρίστανται συχνὰ σὲ δημόσιες συγκεντρώσεις, διαλέξεις ἢ συνέδρια, γενικὰ σὲ εὐκαιρίες ὅπου ὁ ζωντανὸς λόγος εἶναι ἡ μορφή τῆς ἀμέσου συνεννοήσεως τῶν ἀνθρώπων, θὰ παρατήρησαν ἀσφαλῶς τὴν ἀποχὴ τῶν περισσότερων ἀπὸ τὴς συζητήσεως, τὴν ἀπροθυμίαν τοὺς νὰ ἐκθέσουν ἐλεύθερα τὴ γνώμη τοὺς ἀπὸ τῆ θέσης τοὺς ἢ ἀπὸ τὸ βῆμα.

Τὸ θέμα γίνεται μονόλογος ἢ περιορίζεται σὲ μιὰ στενὴ διαλογικὴ συζήτηση. Συμβαίνει νὰ κατέχωμε τὸ θέμα, νὰ συμφωνοῦμε ἢ νὰ διαφωνοῦμε μὲ τὸν εἰσηγητὴ του, νὰ γεννῶνται μέσα μας ἀπορίες, ἀντιρρήσεις, ὑποδείξεις τῆς ἰδικῆς μας θεωρίας καὶ πείρας.

“Όταν όμως πάμε να προβάλουμε τις σκέψεις μας εις την δημοσιότητα μᾶς καταλαμβάνει ὁ δισταγμός, ἡ δειλία. Παρελθέτω τὸ ποτήριον... Τὰ εἶπαν ἄλλοι. Εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τὰ συζητήσωμε ὕστερα μεταξύ μας, εἰς τὰ «παρασκήνια», καὶ κάποτε, ἀλήθεια, μὲ ἐπιτυχία!

Ἄλλα καὶ σ' ἐκείνους ποὺ τελικὰ ἐπιχειροῦν τὸ τόλμημα, διαφαίνεται συχνὰ, μιὰ προσπάθεια νὰ βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν πραγματικὸ ἑαυτὸ τους. Ἔχουν πάντα μπροστὰ τους ἓνα «πρότυπο», ποὺ πᾶνε μὲ κόπο νὰ μιμηθοῦν: Τὸ περίτεχνο ὕφος, τὴν ἐπιτήδευση. Ἡ χάρις καὶ ἡ φυσικὴ ἀπλότητα τοῦ λόγου θεωροῦνται ἀνούσια πεζολογία. Ἀντίθετα ἡ πρωτότυπη ἔκφραση, τὸ «δύσκολο» ὕφος, τὸ κυνῆγι τῶν ῥηχρῶν λέξεων, θέτει σὲ δεύτερη μοῖρα τὸ περιεχόμενον τῆς σκέψεως, τὴ δύναμη τοῦ ἐπιχειρήματος.

Ἀποτέλεσμα ἢ νόθευση, ἢ ἀδυναμία κατανόησεως, ἢ φτηνὴ ρητορεία.

ἴσως φανῇ παράδοξον τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν χώραν ὅπου τὸ κριτικὸ πνεῦμα καὶ τὸ πάθος τῆς διδακτικῆς εὐρήκαν, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, τὴν ὑπέρτατην τελειότητα, οἱ ἄνθρωποι φαίνονται διστακτικοὶ καὶ ἀδέξιοι. Φυσικὰ δὲ λείπουν οἱ ἐξαιρέσεις καὶ τὰ χτυπητὰ παραδείγματα. Πόσες ὁμως εἶναι αὐτές; Ὁ κανόνας μᾶς ἐνδιαφέρει.

ὅμως εἶναι αὐτές, ὁ κανόνας μᾶς ἐνοιάφerei. Γιατί, ἀλήθεια, ὁ Ἕλληνας, τόσο λαλίστατος σὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸν γλωσσοδέτη μέσα στὸν κλειστό, στὸν ἐπίσημο χῶρο; Κανεὶς βεβαίως δὲν σκέπτεται νὰ τοῦ καταλογίσῃ πλέγμα κατωτερότητος ἢ φυσικὴ δειλία. Εἶναι—καὶ παρσεῖναι μάλοιστα—τολμηρός. Ἡ αἰτία πρέπει ν' ἀναζητηθῇ ἄλλου. Θὰ τὴ βροῦμε εἰς τὴν ἑλλειψὶ τῆς καταλλήλου ἀγωγῆς τοῦ λόγου κατ' ἀρχὴν μέσα εἰς τὸ σχολεῖον. Τὸ ζήτημα πιθανὸν νὰ μὴν ἐντοπίζεται ἐξ ὁλοκλήρου ἐδῶ. Ἡ γλωσσικὴ κακοδαίμονία, τὰ ἱστορικὰ κατάλοιπα τοῦ ραγιαδισμοῦ, ἡ αἰσθησι καὶ ὁ φόβος τοῦ γελοίου, δὲν εἶναι ἴσως ἄσχετα πρὸς τὸ φαινόμενον. Ἄλλοι, πλεόν ἁρμόδιοι, θὰ φωτίσουν τίς πλευρὲς αὐτές. Ἐμεῖς θὰ σταθοῦμε εἰς τὸν ρόλον τοῦ σχολείου, ὅχι μόνον ἀπὸ ἐπαγγελματικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ διότι θεωροῦμε τοῦτο ὡς πρωταρχικῆς σημασίας παράγοντα, ἰδιαίτερα τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, τὸ σχολεῖο τῆς βασικῆς λαϊκῆς μορφώσεως.

* * *

[illegible]

Γνωστών επίσης ότι η έκφραστική ικανότητα δεν είναι γνώση, ζήτημα δηλαδή έκμαθίσεως συντακτικών και γραμματικών κανόνων, αλλά κυρίως δεξιότητα και για την απόκτησή της απαιτείται συνεχής και συστηματική άσκηση, από τα πρώτα ακόμη σχολικά έτη.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν εἶναι τοῦτο: Πῶς θὰ ἐργαστῇ τὸ σχολεῖο, μέσα στὰ 6 χρόνια ὅπου κρατεῖ τὸν μαθητὴ, ὥστε ὁ ἀπόφοιτός του ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἱκανότητα, ὅχι βεβαίως νὰ γίνῃ ρήτορας, ἀλλὰ νὰ ἐκφράζῃ ἀπλᾶ, καθαρά καὶ ἐλεύθερα τὶς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά του; Εἶναι ἀνάγκη γι' αὐτὸ νὰ παρακολουθήσωμε τὸ σχολεῖο εἰς ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους βήματα τῆς διδακτικῆς του πράξεως.

Καί πρώτα ή άρχή άπό τό παιδί. Τό παιδί των 6 έτών, που έρχεται για πρώτη φορά είς τό σχολείο, φέρει μαζί του και την γλωσσική του ιδιοτυπία.

Ἐάν ἐπιχειρήσουμε μιὰ ἀνάλυση τῆς γλωσσικῆς τοῦ καταστάσεως θὰ παρατηρήσουμε ὅτι:

1) Μέσα στο χώρο της οικογενειακής έστιας οί δυνατότητες του παιδιού για μιὰ ελεύθερη έκφραση ήταν πολύ περιορισμένες. Οί μεγάλοι δὲν εἶναι διατεθειμένοι νὰ τὸ ἀκοῦν νὰ ὁμιλῇ, οὔτε γιὰ τὰ δικά του ζητήματα. Στὸ τραπέζι τοῦ φαγητοῦ, στὴν οικογενειακὴ συζήτηση, ὅταν θὰ λάβῃ τὸ λόγο, τὸ ἀποπαίρνουν: «Σώπα ἐσύ, δὲν ξέρεις, εἶσαι μικρὸς ἀκόμη...» Ὅταν μεγαλώσῃς...».

2) Ἡ γλῶσσα τοῦ μικροῦ μαθητῆ, ἰδιαίτερα τοῦ χωριοῦ, εἶναι φτωχή, ὁ παραστατικὸς τοῦ κύκλος στενός. Ὑπάρχει πάντα ἕνας αἰσθητὸς διαφορισμὸς ἀνάμεσα στὸ παιδί τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ στὸ χωριατόπαιδο.

Τὸ πρῶτο ἀσκεῖ πιὸ ἄνετα τὴ γλῶσσα του μέσα στὶς πολλαπλὲς εὐκαιρίες, ποὺ τοῦ παρουσιάζει ἡ ἀστικὴ ζωὴ. Τὸ παιδί τοῦ χωριοῦ ἔχει λιγότερες εὐκαιρίες γιὰ μιὰ τέτοια ἄσκηση. Τὰ βιώματά του εἶναι λιγώτερα ἀλλὰ πιὸ ἔντονα. Ὅ,τι χάνει σὲ ποσότητα καὶ ἔκταση τὸ κερδίζει σὲ βάθος.

3) Τὸ παιδί τῆς πόλεως προσεγγίζει περισσότερο τὸν πανελληνιο γλωσσικὸ τύπο, ἐνῶ τὸ χωριατόπαιδο ἐπηρεάζεται σημαντικὰ ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς στενῆς τοῦ πατρίδος. Ἡ γλῶσσα του εἶναι γεμάτη ἰδιωματισμούς, τοπικὲς ἐκφράσεις, ἀναπόφευκτα στοιχεῖα τῆς τοπικῆς διαλέκτου.

4) Τὸ πρῶτο εἶναι πιὸ ελεύθερο καὶ ἐκδηλωτικὸ, ἐνῶ τὸ παιδί τοῦ χωριοῦ εἶναι συγκρατημένο καὶ συνεσταλμένο. Ὑποκύπτει περισσότερο στὴ μίμηση, στὴν αὐθεντία, στὸ βιβλίο ἢ στὸ δάσκαλο.

Ἐπειτα ἔρχεται ἡ στιγμή τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ σχολεῖο. Ἡ αἴσθησή τοῦ νέου καταλαμβάνει ἑνωρὶς τὸ παιδί. Ἐκεῖ μέσα εἶναι κάτι τὸ καινούργιο καὶ δὲ μπορεῖ νὰ ἐκφράζεται ὅπως ἔμαθε. Πρέπει νὰ ἀλλάξῃ, νὰ ὁμιλῇ σὰν τοὺς μεγάλους! Οἱ γονεῖς, κυρίως ἡ μητέρα, τοῦ τὸ τονίζουν σὲ κάθε εὐκαιρία ποὺ ἡ φλυαρία τοῦ μικροῦ τοὺς ἐνοχλεῖ: «Τώρα ποὺ θὰ πᾶς στὸ σχολεῖο θὰ μάθῃς νὰ σωπαίνῃς!» Γενικὰ ἡ προσαρμογὴ στὸ σχολικὸ περιβάλλον εἶναι ὀδυνηρὴ γιὰ τὸ μικρὸ παιδί. Ἀπὸ τὸ χαρούμενο κι ἀμέριμνο κόσμος τοῦ παιγνιδιοῦ, μπαίνει ἀμέσως στὴν προγραμματισμένη ζωὴ καὶ στὰ ἀφηρημένα σύμβολα. Ἡ φυσικὴ του τάση γιὰ ἀνακοίνωση ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῇ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή.

Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, μὲ τὴν εὐρεῖα χρῆση τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων στὶς κατώτερες τάξεις, προσπαθεῖ νὰ καλλιεργήσῃ τὴ γλωσσικὴ δεξιότητα τοῦ μαθητοῦ, νὰ συνδέσῃ τὶς λέξεις μὲ τὰ πράγματα καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὴ γλῶσσα ἀπὸ τὰ τοπικὰ στοιχεῖα.

Θὰ ἦταν ὅμως βαρύτατο σφάλμα νὰ καταπνίξωμε τὴν τάση γιὰ ἀνακοίνωση, τὸ φυσικὸ καὶ ἀβίαστο ὕφος τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ τὸ εἰσαγάγωμε ἀμέσως στὴ δική μας, τὴν «ἀποκεκαθαρμένη» γλῶσσα, τὴν ὁποία οὔτε ὁμιλεῖ, οὔτε αἰσθάνεται ὡς δική του. Τὰ τοπικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ οἱ ἀτέλειες στὴν ἐκφραση, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κοποῦν μονομιᾶς. Θ' ἀποβληθοῦν σιγὰ-σιγὰ μὲ τὴ συστηματικὴ καλλιέργεια, καθ' ὅσον ὁ μαθητὴς ἀφομοιώνει σταθερῶς τοὺς γλωσσικοὺς τύπους καὶ πλουτίζει τὸ λεκτικὸ του θησαυρὸ.

Ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἐπιχειρήσωμε τὴν ἀποκάθαρση αὐτῇ, μὲ βαρεῖες κάποτε ἀποδοκίμασιες, θὰ ἔχωμε διαμετρικὰ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα: τὴ δειλία, τὴν ἀποθάρρυνση, τὴν ἄγωνα καὶ δουλικὴ μίμηση. Τὸ παιδί, λαλίστατο ἔξω, μένει μέσα στὸ σχολεῖο βουβὸ γιὰ τὸ ἐκόψαμε τὴν ἐπαφὴ μὲ τὴ γλωσσικὴ πραγματικότητα καὶ τὸ ὑποχρεώσαμε νὰ μᾶς μιμηθῇ. Ἡ δουλικὴ αὐτὴ μίμηση θὰ τὸ ἀκολουθήσῃ ἀργότερα σ' ὅλη τοῦ τὴ ζωὴ.

Δὲν ὑποστηρίζωμε βεβαίως ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσωμε ἢ νὰ ἐνισχύ-

σωμε τὴ γλωσσικὴ ἰδιοτυπία τοῦ κάθε τόπου. Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός, ἀλλὰ ἡ ἀφετηρία, ἀπὸ τὴν ὁποία μὲ σιγουριά θὰ ξεκινήσωμε.

Ἡ καλύτερη ὑπηρεσία ποὺ μποροῦμε νὰ προσφέρωμε στὸ παιδί, λέγει ὁ Β. Otto, εἶναι νὰ τὸ ἀφήσωμε νὰ προχωρῇ σὲ μιὰ ἀβίαστη γλωσσικὴ διάρθρωση τοῦ περιβάλλοντός του, νὰ μὴ καταπιέζωμε αὐτὸ ποὺ θέλει νὰ ἐξελιχθῇ ν' ἀφήνωμε τὴν πολὺχρωμὴ ζωὴ νὰ καθρεφτίζεται στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ μὲ πρότυπα παραδείγματα νὰ τὴν ὀδηγοῦμε ἀπὸ σταθμὸ σὲ σταθμὸ στὴν καθαρὴ καὶ ὠραία ἐκφραση¹.

Πρῶτα, λοιπόν, ἡ ἐνθάρρυνση καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν φυσικῶν ἀνακοινώσεων τοῦ παιδιοῦ μέσα στὸ σχολεῖο.

Ὅσοι ἔζησαν στὸ χωριό, θὰ εἶδαν μὲ πόση σιγουριά καὶ θάρρος διατυπώνει πολλὲς φορὲς ὁ χωρικός μας τὴ γνώμη του, ἀπλᾶ καὶ παραστατικά, ὅταν συνεδριάξῃ ἡ κοινότητα γιὰ τὰ ζητήματά της.

Παρακολουθώντας τελευταῖα ἕνα ἀγροτικὸ συνέδριο σ' ἐπαρχιακὴ πόλη, χάρηκα τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ σαφήνεια, μὲ τὴν ὁποία πολλοὶ κοινοτάρχες ἐξέθεταν τὶς ἀνάγκες τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν συνεταιρισμῶν. Ὅχι, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὁ «μισομορφωμένος» παρουσιάζει ἀδεξιότητα καὶ δειλία στὸ λόγο, γιὰ τὴν προσπάθειά νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, νὰ μιμηθῇ ξένα πρότυπα, θυσιάζοντας τὸ περιεχόμενο στὴ μορφή².

Σημαντικὸ ρόλο παίζει ἐπίσης καὶ ἡ ἐκφραστικὴ ἱκανότητα τοῦ δασκάλου. Ἡ γλωσσικὴ μίμηση εἶναι ἰσχυροτάτη στὸ παιδί.

Ἀμέσως ὑποβάλλει τὸν μαθητὴ ὅχι ἡ ἐκμάθηση κανόνων ὁμιλίας, ἀλλὰ ἡ ζεστὴ καὶ συναρπαστικὴ ἀφήγηση, ἡ κατάλληλη γλῶσσα, ἡ χρωματισμένη φωνή, τὸ ἀπλὸ καὶ ἀπέριττο ὕφος. Ὅταν ὁ διδάσκαλος δὲ μάθῃ νὰ διηγῇ ὠραῖα, ἡ ἐπίδρασή του θὰ εἶναι πολὺ περιορισμένη. Εἶναι ταλέντο, θὰ παρατηρήσῃ κανεὶς, ποὺ κοσμεῖ τοὺς ὀλίγους. Σύμφωνα: ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς πολλοὺς εἶναι ὡς ἕνα βαθμὸ ζήτημα καλλιέργειας, ἐπιμόνου ἀσκήσεως, μελέτης ἐκλεκτῶν λογοτεχνικῶν βιβλίων.

Ἡ διδασκαλία ἐξ ἄλλου τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων παρέχει καθημερινῶς πλούσιες εὐκαιρίες γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκφραστικῆς ἱκανότητος τοῦ μαθητοῦ. Στὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως πρέπει νὰ ἀσκηθῇ ὁ μαθητὴς συστηματικὰ καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη, ὥστε:

1) Νὰ διαβάξῃ μὲ «ἐννοια καὶ ἦθος». Ἡ ξερὴ καὶ ἄχρωμη ἀνάγνωση ἐξατμίζει κάθε διαφέρον καὶ ἐπηρεάζει ἀρνητικὰ τὴν ἐκφραστικὴ ἱκανότητα τοῦ μαθητοῦ.

2) Νὰ καταγράψῃ καὶ νὰ οἰκιοποιῇ ὠραῖες εἰκόνες, προσιτὲς ἐκφράσεις καὶ καλλιτεχνικὰ σημεῖα τοῦ λόγου.

3) Ν' ἀποδίδῃ σὲ συνεχῇ λόγο τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀναγνωστικοῦ ἢ τοῦ φρονηματιστικοῦ κεφαλαίου μὲ δική του ελεύθερη διήγηση. Νὰ ἐκφράζῃ ἐπίσης τὶς κρίσεις καὶ τὰ συναισθήματά του, ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς δεσμεύσεις καὶ τὶς παρεμβολὰς τοῦ διδασκάλου.

Ἐπιβάλλεται εἰς τὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀτομικὴ ἰδιορρυθμία τοῦ μαθητοῦ. Ὁ μαθητὴς παρουσιάζει στὴν ὁμιλία, στὴ διήγηση, τὸν προσωπικὸ του ἀφηγηματικὸ τύπο.

Ὁ τρόπος τῆς ἀποκτήσεως τῶν βιωμάτων εἶναι, ὡς γνωστόν, διάφορος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλοι ἀποκοτῶν αὐτὰ κυρίως μὲ τὴ διάνοηση, ἀναλύοντας τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ γεγονότα εἰς τὰ στοιχεῖα τους, ἄλλοι κυρίως μὲ τὸ συναίσθημα, ἐνῶ σὲ ἄλλους, τοὺς ὀπτικοὺς τύπους, τὰ πάντα εἶναι εἰκόνες, χρώματα καὶ σχήματα.

1. Βλέπε Γ. Ζομπανάκη. «Σχολεῖο καὶ Ζωή», 3/1956.

2. Βλέπε Ε. Παπανούτσου. «Ἐφήμερα», σ. 198.

Ὁ διαφορισμός αὐτός δὲν ἀναφέρεται μόνον στὴν πρόσληψη, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀπόδοση τῶν βιωμάτων. Τοῦτο σημαίνει πὼς στὴ γλωσσικὴ σφαῖρα διαφορετικὰ ἀποδίδει ὁ καθένας τὰ ἀτομικά του βιώματα, ἀνάλογα μὲ τὸν ἰδιαίτερο τύπο του.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν μας μποροῦμε νὰ διακρίνωμε τέτοιους τύπους. Εἶναι:

α) Ὁ διανοητικός ἢ ἀναλυτικός τύπος. Περισσότερο ἀντικειμενικός, ἐπιμένει στὴν ξερὴ περιγραφή καὶ στὴν ἀνάλυση.

β) Ὁ ὁπτικός τύπος. Ἀντὶλαμβάνεται καὶ ἀποδίδει κυρίως εἰκόνες, σχήματα καὶ χαρακτηριστικὲς σκηνὲς τῶν γεγονότων.

γ) Ὁ συναισθηματικός τύπος. Ἐπηρεάζεται ἔντονα ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα καὶ παρεμβάλλει δικά του αἰσθήματα. Στὶς περιγραφές του ὑπάρχει ἀρκετὴ φαντασία καὶ ὑποκειμενικότητα.

δ) Ὁ κριτικός τύπος. Ἀναζητεῖ τὶς σχέσεις καὶ τὰ αἷτια καὶ ἀρκεῖται σὲ γενικὲς κρίσεις καὶ χαρακτηρισμούς, ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς λεπτομέρειες.

Πρέπει νὰ σεβαστοῦμε τὸν ἰδιαίτερο τύπο τοῦ μαθητοῦ. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἐπιδιώκωμε ὁμοίομορφο ἀφηγηματικὸ τρόπο ἀπ' ὅλους τοὺς μαθητάς, ὅπως δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἀπαίτηση νὰ ἔχουν ἀποκτήσει ὅλοι ἀπαρατήτως οἱ μαθητὲς τὸ λεγόμενο λογοτεχνικὸ ὕφος, εἴτε στὸν προφορικὸ εἴτε στὸ γραπτό τους λόγο.

Ἡ καλὴ ἐξ ἄλλου γλωσσικὴ ἔκφραση, ἐνωρὶς καλλιεργουμένη, ὁδηγεῖ στὴν ὀρθὴ γραπτὴ διατύπωση τῶν σκέψεων. Ὁ Münch θεωρεῖ τὴν ἐκθεση ὡς συνέχεια τῶν συνηθισμένων ἀνακοινώσεων τοῦ παιδιοῦ μὲ ἄλλα μέσα.

* * *

Μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὅλης σχολικῆς ἐργασίας, πρέπει τὸ σχολεῖο νὰ καλλιεργήσῃ τὴ γλωσσικὴ δεξιότητα τῶν μαθητῶν μὲ τὴν συνεχεῖ ἐνθάρρυνση καὶ τὴν κατάλληλη καὶ ψυχολογημένη καθοδήγηση καὶ διόρθωση. Δὲν ἀποπαίρνομε τὸν θαρραλέο μαθητὴ, ποὺ ἀπὸ ἀφθονία ζωῆς ἔρχεται νὰ ἐκφράσῃ τὶς σκέψεις του, γιὰ νὰ τὸν παραδώσωμε στοὺς ἀνελέητους καγχασμούς τῆς τάξεως, ἐπειδὴ παρατηρήσαμε κάποιο ψεγάδι στὸ λόγο του. Τέτοια μέτρα δημιουργοῦν ἐπικίνδυνα πλέγματα καὶ ψυχικὲς ἐπιπλοκὲς ποὺ εἶναι ἀληθινὲς νάρκες στὴν ψυχικὴ του υἰεὶα καὶ στὴν μελλοντικὴ κοινωνικὴ του εὐστάθεια.

Σὲ ἄλλες χώρες συστηματικὰ καὶ ἐπίμονα ἀσκοῦν τὰ παιδιά, ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο ἕως τὸ Πανεπιστήμιο, νὰ ὁμιλοῦν ἐλεύθερα καὶ νὰ ζητοῦν τὸ λόγο μέσα στὴν τάξη ἢ στὶς σχολικὲς συγκεντρώσεις.

Ἐδῶ καὶ οἱ ἀπόφοιτοι ἀκόμη τοῦ Γυμνασίου ἀδυνατοῦν πολλὰ φορὲς νὰ διατυπώσουν μιὰ σκέψη χωρὶς νὰ σκοντάψουν στὴν εὕρεση τῆς συνέχειας. Μόλις πᾶνε νὰ εἰποῦν κάτι, ἡ γλώσσα μπερδεύεται καὶ σταματοῦν κατησχημένοι καὶ περιδεεῖς. Τὸ περίφημο ἑλληνικὸ φιλότιμο καὶ ὁ φόβος τοῦ γελοίου δὲ θά τοὺς ἀφήσουν νὰ ἐπιχειρήσουν πάλι μιὰ τέτοια ἀπόπειρα.

Μᾶς λείπει, λοιπόν, ἡ ἀγωγή τοῦ λόγου. Τὸ χρέος τοῦ σχολείου εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου σαφές. Πέραν τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων ἐπιβάλλεται νὰ καθιερώσῃ, μέσα στὸ ἐβδομαδιαῖο πρόγραμμα ἐργασίας του, ὥρες ἐλευθέρων ἀνακοινώσεων καὶ συζητήσεων μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως. Πολλοὶ συνάδελφοι καθιέρωσαν τέτοιες ὥρες μὲ ἱκανοποιητικώτατα ἀποτελέσματα.

Στὶς ὥρες αὐτές, συνήθως τὶς τελευταῖες τῆς ἐβδομαδιαίας ἐργασίας, οἱ μαθητὲς ἀνακοινώνουν τὶς ἐντυπώσεις καὶ τὰ βιώματα ποὺ κατακλύζουν τὴν ψυχὴ τους. Γίνονται ἀκόμη ἀνακοινώσεις διὰ προφορικῆς ἀφηγήσεως ἢ ἀναγνώσεως ἀπὸ διάφορα ἐκλεκτὰ βιβλία ποὺ ἐμελέτησαν προηγουμένως οἱ μαθητὲς. Διατυπώνουν περιληπτικῶς τὸ περιεχόμενο καὶ ἐκφέρουν τὶς κρίσεις καὶ τὶς ἐντυπώσεις τους.

Ἀπομνημονεύουν καὶ ἀνακοινώνουν μεγαλοφώνως ἐκλεκτὰ κομμάτια τῆς ἀρεσκείας τους ἀπὸ τὸν ἔμμετρο καὶ πεζὸ λόγο (ποιήματα, διηγήματα, παραμύθια, δημοτικὰ τραγούδια κλπ.) μὲ φυσικότητα καὶ ζωντάνια, ἔξω ἀπὸ κάθε θεατρinizm καὶ ἐπιτήδευση. Περιγράφουν σκηνὲς καὶ γεγονότα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ σχολικὴ καὶ ἐξωσχολικὴ ζωὴ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ οἱ κειοποιοῦνται ὁλοένα καὶ περισσότερα μέσα ἐκφράσεως καὶ βελτιώνουν σταθερὰ τὴ γλωσσικὴ τους ἔκφραση.

Ἀπὸ τὸν διδάσκαλο κατοβάλλεται ἡ προσπάθεια ὅπως ὅλοι οἱ μαθητὲς συμμετέχουν ἐνεργῶς στὴ συζήτηση. Οἱ δειλοὶ ἐνθαρρύνονται νὰ λάβουν τὸ λόγο, νὰ μιλήσουν μὲ θάρρος καὶ αὐτοπεποίθηση.

Ἡ θέση τοῦ διδασκάλου εἶναι ἐδῶ ἰδιαζόντως λεπτὴ. Ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος νὰ ἐκφυλισθῇ ἡ μοθητικὴ συζήτηση σὲ ἀπέραντη φλυαρία, σὲ ἀνούσια τυπικότητα καὶ ψευτοευγένεια, εἰρωνεία καὶ κακογλωσσία. Ὁ διδάσκαλος ἀγρυπνεῖ σὲ κάθε στιγμή, παρεμβαίνων καταλλήλως, ὥστε νὰ διατηρηθῇ ἡ συζήτηση σὲ ἀνεκτὸ ἐπίπεδο.

Δὲ λείπει κάποτε καὶ τὸ λεπτὸ χιούμορ, ἀλλὰ πρυτανεύει ἡ καλοζυγισμένη ἐπιχειρηματολογία, τὸ αἶσθημα τῆς προσωπικῆς εὐθύνης, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴ γνώμη τοῦ ἄλλου. Πρέπει ὁ μαθητὴς νὰ συνηθίσῃ ἐνωρὶς στὴν ἰδέα ὅτι ὁ διαφωνῶν πρὸς αὐτὸν δὲν εἶναι προσωπικός του ἐχθρὸς ποὺ πρέπει νὰ ταπεινωθῇ ὅπωςδήποτε, ἀλλὰ ἓνας καλοπροαίρετος ἀντίπαλος. Ἡ γνώμη τοῦ κάθε μαθητοῦ, ὅποια κι ἂν εἶναι, εἶναι σεβαστὴ καὶ ἀξιοπρόσεκτη.

Ἐξασφαλίζεται ἔτσι ὁ ὀρθὸς καὶ πολιτισμένος τρόπος συζητήσεως, ἡ ἀποφυγὴ τοῦ γελοίου, ὁ σεβασμὸς στὸν συνάνθρωπο, τὸ θάρρος τῆς προσωπικῆς μας γνώμης, ἄριστα ἐφόδια γιὰ τὸν ἀπόφοιτο τοῦ σχολείου μας.

Καὶ εἶναι ἀκριβῶς, ἂν δὲν ἀπατώμαι, αὐτὰ ποὺ μᾶς λείπουν.

Νικ. Α. Σκόπας

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

«Ὁ κάθε ἄνθρωπος δημιουργεῖ τὸν δικό του κόσμον ἰδεῶν μὲ τὴν προσωπικὴ του ἐπαφὴ μὲ τὰ πράγματα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνθρώπινη σκέψη ὀξύνεται καὶ ἀποκτὰ περισσότερες δυνατότητες νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμό της.»

Dewey

Α'.

Λένε πὼς ὁ βασιλιάς τοῦ Σιάμ, βαδίζοντας κάποτε σ' ἓνα δρόμο τοῦ Λονδίνου, εἶδε χάμω ἓνα κουτόσπιρτο. Ἐσκυψε — παρ' ὅλη τὴν ἀξιοπρέπεια ποὺ συνοδεύει ἐξωτικούς ἐστεμμένους — καὶ τὸ πῆρε.

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῇ παράδοξο, ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ὁ βασιλιάς διατηρεῖ μιὰ σπάνια συλλογὴ κουτοσπίρτων καὶ ἀσφαλῶς ἐκεῖνο τὸ ἀσήμαντο κουτάκι, τὸ πεταμένο στὸ Λονδρέζικο πεζοδρόμιο, θά συνεπλήρωνε σὲ λίγο τὴν περίφημη συλλογὴ του.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς «συλλογῆς» διαφόρων ἀντικειμένων παρουσιάζεται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆς μικρῆς τοῦ ἡλικίας. Στηρίζεται, μποροῦμε νὰ ποῦμε, στὴν τάση τῆς ιδιοκτησίας. Ἡ τάση αὕτη ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται στὰ πρῶτα στάδια τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ γίνεται πιὸ ἔντονη στὴν ἐφηβικὴ ἐποχὴ.

Πόσες φορές ἀκοῦμε τὰ παιδιὰ νὰ λένε ἔντονα καὶ χαρακτηριστικὰ «ἡ κούκλα ΜΟΥ», «τὸ τετράδιό ΜΟΥ», «τὸ βιβλίο ΜΟΥ»... Αὐτὸ τὸ ΜΟΥ εἶναι τὸ πιστοποιητικὸ τῆς ιδιοκτησίας.

Αὕτῃ λοιπὸν ἡ τάση τῆς «ιδιοκτησίας» ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ ὁρμὴ ποῦχει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ φυσικὸ τοῦ (φύσει ὁ ἄνθρωπος ὀρέγεται τοῦ εἰδέναι) νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ μαθαίνει ὁδηγοῦν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἐφήβους ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὴν συλλογὴ διαφόρων ἀντικειμένων.

Β'.

Γιὰ νὰ ἐρευνηθῇ τὸ θέμα μας πλατύτερα, θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν τὰ παρακάτω ἐρωτήματα:

α) Τί ὑπηρεσίες προσφέρουν οἱ συλλογές στὴν διαπαιδαγώγηση γενικὰ τοῦ ἀτόμου;

β) Πῶς θὰ κεντρίσωμε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν γιὰ τὸν καταρτισμὸν συλλογῶν;

γ) Πῶς πραγματοποιοῦνται οἱ συλλογές;

δ) Πόσων εἰδῶν συλλογές μποροῦν νὰ πραγματοποιήσουν οἱ μαθητὲς τοῦ Δημ. Σχολείου;

Γνωρίζομε ὅλοι μας πῶς τὸ παιδί καὶ γενικὰ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τίς γνώσεις του. Ζητᾷ πάντοτε κάτι καινούργιο. Ἐπιδιώκει καθημερινῶς νὰ πλαταίνει ὅσο μπορεῖ τὸν κόσμον τῆς ἐμπειρίας του. Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ κόσμος τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἀνθρώπου σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ἀλληλοεπίδραση τῆς ἐσωτερικῆς δημιουργικῆς του ὁρμῆς καὶ τῶν ἐξωτερικῶν του ἀντικειμένων.

Οἱ συλλογές λοιπὸν δίνουν τὴν εὐκαιρίαν στὰ παιδιὰ ν' ἀπασχοληθοῦν μὲ κάτι τὸ μορφωτικὸ καὶ τὸ ὠφέλιμο. Γιατὶ ἀναπτύσσουν τὴν παρατηρητικότητά, πλουτίζουν τίς γνώσεις τῶν παιδιῶν στοὺς τομεῖς κυρίως τῶν φυσιογνωστικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων, τὰ συνηθίζουν στὴν καρτερία καὶ ἐπιμονή, τέλος ἀποτελοῦν τὸ κίνητρο ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Μ' ἓνα λόγο οἱ συλλογές εἶναι πραγματικὰ πηγὴ ἀνεξάντλητῃ ἱκανοποιήσεως τῶν ἐνδιαφερόντων, ἀκόμη δὲ καὶ μέσο παρατηρήσεως, ἀνακαλύψεως, ἐκφράσεως.

Τὰ παιδιὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμα νὰ συλλέξουν. Ἀρκεῖ νὰ τοὺς δοθοῦν οἱ κατάλληλες ὑποδείξεις στὶς κατάλληλες στιγμὲς τῆς σχολικῆς ζωῆς. Κι αὐτὸ θὰ τὸ προσέξῃ ὁ καλὸς δάσκαλος, ὅταν δίδῃ ἐργασίες (ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικές) κατὰ τὴν τρίτῃ φάση τῆς διδακτικῆς του πορείας — τὴν ἔκφραση ἢ ἐξεικόνιση. Ὁ δάσκαλος ποὺ ἐπεξεργάζεται ἐπιστημονικὰ τίς ἐνότητες τῶν διαφόρων μαθημάτων ἔχει ἔτοιμες τίς ἐργασίες ποὺ θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του γιὰ τὴν ἐμπέδωση τῆς ὕλης ποὺ διδάχτηκαν ἢ γιὰ τὴν ἐπαλήθευση τῶν παρατηρηθέντων καὶ ἐρευνηθέντων.

Γ'.

Τίς συλλογές τίς διακρίνομε ἀπὸ τὰ εἶδη ποὺ παρουσιάζουν σέ: 1) φύλλων, 2) φυτῶν, 3) ξύλων, 4) σπόρων, 5) προϊόντων, 6) ξηρῶν λουλουδιῶν, 7) ἐντόμων, 8) φτερῶν, 9) ὀρυκτῶν, 10) κονσερβοποιημένων προϊόν-

των, 11) φωτογραφιῶν, 12) βιομηχανικῶν προϊόντων, καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς καταρτίσεως σὲ ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικές.

Τὸ εἶδος κα' ὁ τρόπος τῶν συλλογῶν θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τίς μεθοδικές ἐνότητες τῶν διαφόρων μαθημάτων, ποὺ θὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὸν περίγυρον κόσμον, ἀπὸ τὰ διαφέροντα ποὺ θὰ γεννηθοῦν κι ἀπ' τοὺς διάφορους ἀστάθμητους παράγοντες ποὺ εἶναι ἀδύνατον ἐδῶ ν' ἀναφερθοῦν.

Ἡ τεχνικὴ τῶν συλλογῶν θὰ πρέπει νὰ προσεχθῇ ξεχωριστά. Θὰ προσέχουμε στὴν ταξινόμηση ποὺ θὰ κάμουν οἱ μαθηταὶ μας στὰ διάφορα εἶδη, ὕλικά καὶ ἀντικείμενα ποὺ ἐμάζεψαν.

Στὴν ταξινόμηση τῶν φύλλων, τῶν φυτῶν, τῶν ὀρυκτῶν κλπ. θὰ πρέπει νὰ τὴν διακρίνῃ — ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ἡ ἔκφραση — μιὰ «ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωση».

Δύο προβλήματα πρέπει νὰ ἀπασχολοῦν τὸν συλλέκτη ποῦ καὶ πῶς θὰ τοποθετήσῃ τὰ ὕλικά του, τ' ἀντικείμενα ποὺ ἐμάζεψε μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή.

Τὰ παιδιὰ βρίσκουν πολλοὺς τρόπους γιὰ νὰ παρουσιάσουν τίς συλλογές των. Ἀς τὰ ἐνθαρρύνουμε δίνοντάς τους νέες πάντοτε ιδέες, ἀλλὰ καὶ ἀσκώντας τα στὶς «κλασσικὲς» ἐμφανίσεις συλλογῶν:

Στὶς πινακίδες, στὰ βοτανολόγια, στὰ λευκώματα, στὶς διάφορες σειρές (ὀρυκτῶν, ἐντόμων κ.ἄ.).

Θὰ σταθοῦμε στὸ σημεῖο αὐτό, γιατί τὸ θεωροῦμε βασικώτατο.

Πάνω στὶς πινακίδες (ἀπὸ χαρτόνι μπριστόλ χονδρὸ 0,30×0,20 μ.) μποροῦμε νὰ παρουσιάσωμε συλλογές φύλλων ἀπὸ δένδρα φυλλοβόλα, αειθαλῆ, εἶδη ριζῶν, φέτες δασικῶν δέντρων, ξηροὺς καρπούς, τεμάχια ξύλου ὀπωροφόρων δέντρων, προϊόντα καὶ παράγωγα φυτῶν καὶ βασικῶν ὕλων.

Νὰ μερικές τέτοιες συλλογές:

α) «Τὸ κλῆμα καὶ τὰ παράγωγά του». Θὰ παρουσιάξῃ ἓνα φύλλο ἀμπελιοῦ, μιὰ βέργα κλήματος καὶ σὲ μικρὰ μπουκαλάκια κρασί πετμέζι, ξύδι, οἶνόπνευμα, σταφίδα (μαύρη καὶ καὶ ξανθή), οὔζο, μαρμελάδα σταφυλίων, θρεψίνη.

β) «Παράγωγα λιθανθράκων καὶ πετρελαίου», πετρέλαιο ἀκάθαρτο-καθαρό, γράσσο, πίσσα, ἄμμωνία, ναφθαλίνη, νέφτι, βενζίνη, πετροκάρβουνο, κώκ.

Ἄλλοτε πάλι οἱ συλλογές θὰ πορουσιάζωνται συνθετώτερες. Θὰ περιλαμβάνουν τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ, εἶδη ἐπεξεργασθέντων προϊόντων αὐτῶν, τυποποιημένων προϊόντων, στατιστικὸς πίνακες παραγωγῆς καὶ χάρτη παραγωγικὸ εἰδικὸ γιὰ τὸ παρουσιαζόμενον ὑπὸ τῆς συλλογῆς εἶδος.

Τέτοιες συλλογές μποροῦν νὰ γίνουν γιὰ τὴν ἐλιά, γιὰ τὸν καπνὸ, γιὰ τὸ βαμβάκι.

Π.χ. α) «Καπνός»: Ρίζα, φυτὸ, καπνόςπορος, πασταλισμένα φύλλα καπνοῦ, ἓνα τσιγάρο, ἓνα κουτάκι τσιγάρων, ἐτήσιο στατιστικὸν πίνακα παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, χάρτη τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐπισημασμένες τίς καπνοπαραγωγικὲς περιοχές.

β) «Βαμβάκι»: Φυτὸ (μὲ τὴ ρίζα του, τὰ φύλλα του καὶ τίς ἀνοικτές του κάψες μὲ βαμβάκι). Βαμβακόσπορο, καθαρισμένο βαμβάκι, φαρμακευτικὸ βάμβαν, νήμα, ὑφάσματα βαμβακερά κλπ.

Βοτανολόγια: Τὰ βοτανολόγια εἶναι τετράδια μεγάλα μὲ λευκὰ φύλλα, λίγο χονδρά. Στὴν πρώτη σελίδα συλλέγουν τὰ παιδιὰ φύλλα ὀπωροφόρων δέντρων, στὴν δευτέρα φυλλοβόλων, στὴν τρίτη καλλωπιστικῶν, στὴν τετάρτη ὀφθαλμῶν κ.ο.κ.

Στά βοτανολογία τους οί μαθητές μπορούν νά συγκεντρώσουν ακόμη φτερά κατοικιδίων πτηνών, τοῦ λόγγου, λουλούδια τοῦ κήπου, τοῦ ἀγροῦ, φαρμακευτικά φυτά καί ἄλλα.

Λευκώματα: Σ' αὐτά κυρίως τοποθετοῦνται μέ τήν ἴδια τάξη εἰκόνες φυτῶν καί ζώων Ἑλλάδος καί ξένων χωρῶν, κατεργασίας ὕλικῶν, μέσων συγκοινωνίας, προσωπογραφίες μεγάλων ἀνδρῶν, ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐφευρετῶν κ.ἄ. Μικροί χάρτες παραγωγικοί, στατιστικοί πίνακες παραγωγῆς καί καταναλώσεως διαφόρων προϊόντων.

Τέτοια λευκώματα μπορούν οἱ μαθητές νά ἔχουν καί ἀπό τήν Β' τάξη. Ἡ ἐνιαία διδασκαλία, ἡ πατριδογνωσία. ἡ πραγματογνωσία κλπ. δίνουν πολλές ἀφορμές γιά συλλογή εἰκόνων σχετικῶν μέ τή συζητούμενη ἐνότητα. Τά μικρά παιδιά μέ ξεχωριστή χαρά ψάχνουν σέ περιοδικά καί σέ ἐφημερίδες, κόβουν τίς σχετικές εἰκόνες καί μέ ζηλευτή ἐπιμέλεια τίς τοποθετοῦν στό λεύκωμά των.

Ἐποικοδομητικό εἶναι νά ὑπάρχη βοτανολόγιο καί λεύκωμα τῆς τάξεως. Αὐτά τά δύο θά καταρτίζονται μέ τήν φροντίδα ὄλων τῶν μαθητῶν. Ἐκεῖ θά τοποθετοῦνται τά καλύτερα φτερά, φύλλα, λουλούδια κλπ., οἱ πιό πολύχρωμες κι ὁμορφες εἰκόνες.

Διάφορες σειρές: Ἐντόμων, μικρῶν ἐρπετῶν, σαῦρες, ὀρυκτῶν, λιπασμάτων κλπ.

Ἀνάλογα μέ τὸ εἶδος τῆς σειρᾶς θά γίνη ἡ διατήρηση καί τοποθέτησι. Τά ἔντομα, ἀφοῦ φονευθοῦν, θά τοποθετηθοῦν στίς σχετικές πινακίδες μέ μιὰ καρφίτσα, ποῦ θά διαπεράσῃ τὸ σῶμα των.

Οἱ σαῦρες θά διατηρηθοῦν — σέ μικρά ὁμοιόμορφα μπουκαλάκια — μέσα σέ καθαρό οἶνόπνευμα. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο διατηροῦνται καί τὰ φίδια.

Τά ὀρυκτά: ἡ ὅλα μαζί σ' ἓνα κιβωτίδιο μέ θέσεις γιά τὸ καθένα ἡ χωριστά σέ μικρά κουτιά.

Τά λιπάσματα σέ ὁμοιόμορφα φιολίδια.

Ἀξιολογήσαμε τίς συλλογές καί ἐρευνήσαμε τὸ θέμα ἀπὸ παιδαγωγική καί τεχνική ἄποψη.

Τὸ ἐνδιαφέρον καί ἡ μετρημένη βοήθεια τῶν διδασκάλων θά βοηθήσουν τὰ παιδιά ν' ἀναπτύξουν τὴν αὐτενέργειά των καί στὸν τομέα τῶν συλλογῶν.

Τὴν αὐτενέργεια ποῦναι τὸ θεμέλιο κάθε ὁλοκληρωμένης προσωπικότητος.

Μαν. Μαντζουρίδης

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ ἢ ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καί τέλος)

Ε'. Προβαλλόμεναι ἀντιρρήσεις περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ὀλικῆς Μεθόδου. — Ἀναίρεσις αὐτῶν

Ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀλικῆς μεθόδου θά εἶναι θετικά ἢ ἀρνητικά, ἀπογοητευτικά, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ πολέμιοι αὐτῆς, ἀπαντῶμεν ὅτι ἰσχύει τοῦτο διὰ πᾶσαν ὑπεύθυνον ἐργασίαν. Τ' ἀποτελέσματα κρίνονται βασικῶς ἐκ τῆς εὐσυνειδησίας καί τῶν προσπαθειῶν, μεθ' ὧν συμμετέχουμεν κατὰ

τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου. Τὸ νὰ ἀποδίδεται ὅμως ἡ δυσχέρεια τῆς μεθόδου εἰς τὰς ἰδιαιτέρας οἰκονομικὰς ἀπαιτήσεις καί πνευματικὰς ἀρετὰς τοῦ διδασκάλου, κρίνομεν τοῦτο ὡς καθαρὰν παρανόησιν καί πλάνην οἰκτράν.

Τὴν Ὀλικὴν Μέθοδον ἐφαρμόσαντες ἐπιμελῶς ἐν τῷ προτύπῳ μονοταξίῳ τῆς πόλεως μας (Καστορίας), οὐδέποτε διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐπικαλουμένους λόγους περιήλθομεν εἰς ἀδιέξοδον διδακτικόν. Ἀσήμενοι μόνον δαπάναι ἐγένοντο καί αὗται ἠθελήμεναι πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐργασίας ἀφ' ἐνὸς καί ἀφ' ἑτέρου ἐνίσχυσιν τῆς προσπάθειας διὰ τὴν ὅσον ἐνεστί ὑποδειγματικὴν λειτουργίαν τοῦ προτύπου.

Ἐφαρμόσαντες τὴν μέθοδον, ὑπογραμμίζομεν ὅτι ἡ συνολικὴ δαπάνη διὰ τὴν προμήθειαν τῶν χρησιμοποιηθέντων ἐφοδίων ἀνῆλθεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 200 δραχμῶν. Σημειωτέον ὅτι ἐξεμεταλλεύθημεν καί τὴν καλαιοθητικὴν πλευρὰν τῆς μεθόδου, μὴ οὖσαν πάντοτε ἀναγκαίαν καί τὸ ποσὸν τοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον ἀνευ αἰσθητικῆς ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπιδράσεων. Μὲ τὰ προσιτὰ μέσα δῆλον ὅτι καί τῆς πλέον ἀπομεμακρυσμένης σχολικῆς γυνίας, ἡ μέθοδος ἀπεδείχθη, ὅτι εἶναι ἐφαρμοστέα καί ἐξόχως ἀποδοτικὴ.

Οἱ προβαλλόμενοι ἐν συνεχείᾳ λόγοι περὶ τῶν ἀπαιτουμένων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πνευματικῶν ἱκανοτήτων καί ἀρετῶν, ἃς πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος, φρονούμεν ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν αἴρονται. Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐφαρμοσμένη μέθοδος διδακτικῆς, δεόν καλῶς νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι διὰ τὴν τελεσφορήσιν τῆς διδασκαλίας ἀπαιτοῦνται, ἐκτὸς τῆς παιδαγωγικῆς καί ψυχολογικῆς ἀρτιότητος τοῦ διδασκάλου, καί καταβολὴ συνειδητῶν καί σκοπίμων κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς διδακτικῆς προσπάθειων. Ἐπίδειξις ψυχικῶν ἀρετῶν καί ἠθικῶν προσόντων, ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς, πίστεως, ἀγάπης καί φιλεργίας. Ὅμοίως ἐν συνεχείᾳ διάθεσις εὐφυΐας καί πάσης δυνατῆς ἐφευρετικότητος, ὅμοιως ἐν συνεχείᾳ διάθεσις εὐφυΐας καί πάσης δυνατῆς ἐφευρετικότητος, ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στιγμῆς ἐπιτηδεῖας διδακτικῆς προσαρμογῆς καί τὴν ἐκπόνησιν τῶν διδακτικῶν διαγραμμάτων, ἐξ ὧν ἥρτηται κατὰ μέγα μέρος ὁ βαθμὸς ἐπιτυχίας τῆς ἐκάστοτε διδασκαλίας.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖ σχετικὴν συγκέντρωσιν καί διάθεσιν χρόνου. Τὸ μέγιστον ὅμως τῶν προσπαθειῶν τοῦ διδασκάλου μετατίθεται ἐν τῇ αἰθούσῃ ἔνθα συνυφασμένη ἡ μέθοδος εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας ὁργανοῦται κατὰ τὴν φορὰν τῶν στιγμιαίων διαφερόντων τῶν μαθητῶν.

ΣΤ'. Διαπραττόμενα σφάλματα κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ο.Μ. Συνέπεια αὐτῶν

Αὐτοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ λόγοι καί τὰ βασικά σημεῖα, ἐφ' ὧν ἀναφέρονται κυρίως αἱ ἀντιτιθέμεναι ἀπόψεις τῶν πολεμίων τῆς Ο.Μ.

Τὰ σημεῖα αὐτὰ παρανοοῦντες, ὁμιλοῦν περὶ τρωτῶν καί διακηρύττουν κατὰ τὸ πρῖσμα τῆς στενῆς ὑποκειμενικῆς τῶν ἀντιλήψεως τὴν δῆθεν πλάνην τῆς μεθόδου.

Κατὰ τὰς ἡμετέρας ἀπόψεις, οἱ λόγοι οὗτοι καί τινες ἄλλοι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν μεθοδικὴν τοῦ συστήματος, κρίνονται παιδαγωγικῶς ἀσύστατοι καί ἀνάξιοι νὰ υἱοθετηθοῦν πρὸ τῶν ἐν τῇ πράξει λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεθόδου.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν καί τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς κρίσεως ἐπιβάλλει ὅπως ἐπικρίνωμεν καί τὴν παρέκκλισιν ἐκ τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς μεθόδου πλείστων ἐκ τῶν διαμορφωθείσων παραλλαγῶν αὐτῆς. Ἡ σοβαρότης τῶν διαπραττομένων σφαλμάτων ὡδήγησε πολλάκις εἰς ἀν-

τίθετα τῶν προσδοκωμένων αποτελέσματα. Ἐχομεν ὑπ' ὅψιν περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἔκτασις τῆς ἀποτυχίας ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε οἱ πλημμελῶς ἐφαρμόσαντες αὐτὴν ἐγκατέλειψαν ταύτην ἐγκαίρως καὶ ἐζήτησαν «σανίδα σωτηρίας» εἰς μίαν τῶν συνήθων.

Ἐκ τῶν σφαλμάτων μερικά ἀναφερόμενα εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς μεθόδου καταστρέφουν τὴν μορφήν αὐτῆς καὶ δυσχεραίνουν τὸ ἔργον τῆς ἀναλύσεως κατὰ τὸ στάδιον αὐτῆς. Συγκεκριμένως παρατηροῦμεν τὴν συστηματικὴν κατόργησιν τῶν καρτελλῶν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν ἐντοιχισμένων ταινιῶν, τοῦθ' ὅπερ, ἂν μὴ τι ἄλλο, δηλοῖ ἄγνοιαν τῆς σημασίας τῶν καρτελλῶν διὰ τὴν ἐπικειμένην ἀνάλυσιν καὶ σύνθεσιν.

Ἄλλα πάλιν τῶν σφαλμάτων παρατηροῦνται κατὰ τὸ στάδιον τῆς μηχανικῆς καὶ ἀσυνειδήτου ἀναγνώσεως.

Ὑπὸ τινῶν δὲν δύναται κατὰ τὰς πρώτας ἐφαρμογὰς τῆς μεθόδου νὰ καθορισθῇ ἡ συχνότης τῶν ἀπαιτούμενων κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀσυνειδήτου καὶ μηχανικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν φράσεων. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἂν μὲν ἡ γενομένη ἄσκησις εἶναι ἀνεπαρκής, προδιαγράφει τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεθόδου. Ἐὰν δὲ εἶναι ὑπερβολικὴ, καταντᾷ καταθλιπτικὴ, χάνει τὸν παιδαγωγικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, καθισταμένη ἄκρως ἀντιψυχολογικὴ.

Ὁ διδάσκαλος κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο, ὅπερ διαρκεῖ πλέον τῶν τριῶν μηνῶν, κρίνεται ἀναλόγως τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ εὐχερείας, μεθ' ἧς οἱ μαθηταὶ ἀντιλαμβάνονται καὶ ἀναγνωρίζουν φράσεις καὶ λέξεις ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν. Ἐν τῇ προσπάθειᾳ λοιπόν, ὅπως ἐπιτύχῃ ἱκανότητα μηχανικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀναγνώσεως ἀνωτέρας τοῦ φυσικοῦ, ὑποβάλλει μοιραίως τοὺς μαθητὰς εἰς ἐπιπόνους καὶ ἀτελευτήτους ἀσκήσεις ἀνωτέρας τῆς θελήσεως καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Οὕτω ὅμως, παρορᾶται ὁ σεβασμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιορρυθμίας τῶν μαθητῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει ἡ ψυχολογικὴ ἐκτίμησις τῆς διδακτικῆς ἐνεργείας. Ἀγνοεῖται ὅτι ὁ ψυχοφυσικὸς ὁργανισμὸς εἰς τὴν νεαρωτάτην ἡλικίαν ἔχει ἀνάγκην ἀδιαλείπτου παρακολουθήσεως, προσοχῆς καὶ προστασίας. Καὶ ὅτι δὲν ἔχει ἀντοχὴν διὰ δοκιμασίας. Ἡ ἐπίμονος καὶ ὑπερβολικὴ ἄσκησις πρὸς τελείαν καὶ μηχανικὴν αὐτόματον ἀνάγνωσιν 400 καὶ 500 νεκρῶν σχημάτων εἰς τὰ πλαίσια 150 καὶ 200 χαρτίνων ταινιῶν, ἀποτελεῖ κατὰ τὰς ἡμετέρας ἀπόψεις ἐνέργειαν ὑπερπαιδικὴν καὶ ἄκρως καταναγκαστικὴν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀντιψυχολογικῶν τούτων ἐνεργειῶν ἀλλοιοῦται ἄρδην ἡ ψυχολογικὴ συγκρότησις τοῦ τροφίμου. Καταστρέφεται ἡ ἁρμονία τῶν ψυχοπνευματικῶν λειτουργιῶν, δημιουργοῦνται συγκρούσεις ψυχολογικαὶ λόγῳ ἀδυναμίας τῶν φυσικῶν δυνάμεων νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τῆς τελείας ἀναγνωρίσεως. Ἀναταράσσεται ἡ περικοχὴ τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ βαθμιαίως ἐπέρχεται ἡ ὑπερκόπωσις τοῦ φυσικοῦ ὁργανισμοῦ.

Πρὸ τῆς θλιβερᾶς αὐτῆς καταστάσεως τοῦ ὁ μικρὸς μαθητὴς διατρέχει τὸν κίνδυνον ἀναποδράστως τῆς πνευματικῆς ἀναπηρίας καὶ μειονεκτικῆς ἐξελίξεως τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν.

Πρὸς ἀποφυγὴν καὶ πρόληψιν, ὅθεν τῶν ὀδυνηρῶν τούτων ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ μαθητοῦ συνεπειῶν καὶ τὴν ἔναντι τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκογενείας μεγίστων εὐθυνῶν, φρονοῦμεν ὅτι δεόν πρὸ πάσης σκοπίμου διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐνεργείας, νὰ ἐρευνῶνται καὶ βασικῶς νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὅψιν αἱ διδακτικαὶ ἀρχαὶ ὑπὸ τὴν θεμελίωσιν τῆς συγχρόνου ψυχολογίας τοῦ παιδὸς καὶ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν, ἐφ' ὧν ἐδράζεται μόνιμως τὸ σύστημα Decroly.

Ζ'. Ἀντιρρήσεις περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰδεοπτικῆς μεθόδου εἰς τὸ Μονοθέσιον.

Εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἔχει καθ' ὅμοιον τρόπον γεννηθῇ καὶ ἡ ἀστήρικτος ἐπιστημονικῶς ἀμφιβολία, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τῆς ἰδεοπτικῆς μεθόδου εἰς τὸ Μονοθέσιον Σχολεῖον. Καὶ δημιουργεῖται σήμερον σοβαρὸν τὸ θέμα τῆς ἐπεκτάσεώς της, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὅψιν, ὅτι τὸ Μονοθέσιον (Σχολεῖον), ἐν τῇ χώρᾳ μας, ἀποτελεῖ τὸν ἀντιπροσωπευτικὸν τύπον τοῦ παιδαγωγοῦντος σχολείου.

Ἡ ἀντίρρησις αὕτη δεόν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐσφαλμένως κρατοῦσαν ἀντίληψιν παρὰ τισι τῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι ὑπολαμβάνουν τὸ «Μονοθέσιον» ὡς τὸν μειονεκτικὸν τύπον τῶν σχολείων μας. Διατείνονται, ὅτι τὰ στενὰ χρονικὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κινῆται ὁ διδάσκαλος τοῦ Μονοθεσίου, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναγάγουν τὴν παιδαγωγικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν εἰς ἐπίπεδον ἀνωτέρας ἀποδόσεως. Οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ πνευματικὴ τοῦ διδασκάλου εὐστροφία καὶ διδακτικὴ τοῦ δεξιotechnia ἐλλείπει εὐσθέτου θυμικῆς καταστάσεως — λόγῳ τοῦ βάρους καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνειλημμένης εὐθύνης περὶ τῆς ἐν γένει λειτουργίας τοῦ Σχολείου, καθίστανται δευτερεύοντες παράγοντες τῆς διδακτικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω θεώρησιν ἐπισπεύδεται ἀπροσφόρως ὁ ρυθμὸς τῆς διδασκαλίας καὶ ἀποκλείεται πᾶσα ἐλευθέρη μορφωτικὴ ἐκδήλωσις, τὴν ὁποίαν προσδοκᾷ ἡ ὀρθὴ ἀγωγή καὶ ἀπαιτεῖ ἡ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Ντεκρολίου συστήματος «Α' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς». Ἡ ἐν αὐτῇ — ἐν κατακλείδι συντελουμένη παιδαγωγικο-διδακτικὴ ἐργασία εἶναι πλημμελής, διότι περιορίζει τὴν ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς φυσιογνομίας τοῦ μαθητοῦ εἰς ἐπίπεδον κατώτερον τῆς φυσικῆς του βαθμίδος, ἄνευ ἀξιολογικῆς τιμῆς συμβολῆς, δι' ἣ καὶ ὁ μαθητὴς ἐξέρχεται τοῦ Μονοθεσίου ἀδιαπαιδαγώγητος, ἐστερημένος γνώσεων καὶ πείρας, μὲ κολοβωμένην τὴν προσωπικότητά αὐτοῦ.

Ἡ ἐκτεθεῖσα ἄποψις, τὴν ὁποίαν, ἐκτὸς ἄλλων, σέβονται καὶ ὑποστηρίζουν καὶ τινες ἐκ τῶν μεμνημένων εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου σχολείου, ἐλέγχεται ριζικῶς, ὡς στερουμένη παντελῶς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας.

Τὰ Μονοθέσια, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων ἐφαρμογῶν τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας καὶ ὑπαγωγῆς τῆς παιδείας ὑπὸ τὴν Δημοσίαν ἀντίληψιν, ὑπῆρξαν τὰ φυτῶρια τῆς βασικῆς μορφώσεως τῆς νέας κοινωνίας. Εἰς αὐτὰ ἐγαλουχήθησαν καὶ ἐμορφώθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν τοῦ παρελθόντος. Καὶ αὐτὰ κατὰ προτίμησιν οὗτοι ὠργάνωσαν ὡς κέντρα ἐρεῦνης καὶ ἐφαρμογῆς τῶν παλαιῶν καὶ νέων ἀντιλήψεων αὐτῶν.

Σήμερον γενικῶς πιστεύεται ὅτι ἡ πλήρης διαμόρφωσις τῶν μαθητῶν εἰς αὐτονόμους προσωπικότητας, ἱκανὰς νὰ εὐδοκιμήσουν καὶ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν ὑπόθεσιν τῆς παιδείας καὶ τὴν κοινὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὴ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ «Μονοθέσιον Σχολεῖον».

Ἡ καθ' ἑαυτοῦ κοινωνικὴ μορφή τῆς ἐσωτερικῆς του λειτουργίας προσεγγίζει ἀπολύτως τὴν ὁργάνωσιν καὶ τὸν βίον τῆς εὐρυτέρας κοινωνίας τῶν ἐνηλίκων. Ἐξοικονομεῖ ὅλας τὰς ἀναγκαίους συνθήκας ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐκδηλώσεως καὶ ἐνεργείας. Καὶ θέτει ὑπὸ δοκιμασίαν τὰς ἐνδογενεῖς δυνάμεις τῶν παιδῶν, προάγουσα αὐτὰς εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐλευθερίας δημιουργίας.

Ἡ εὐρεῖα καὶ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ τῶν κατ' ἐξοχὴν μορφωτικῶν σιω-

πηρών εργασιών δίδει τὸ μέτρον τῆς ἀξίας καὶ τὴν θεμελίαν ἀφετηρίαν τῆς ἐν αὐτῷ συντελουμένης παιδαγωγικῆς προσπάθειας. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς εὐλόγως, λοιπόν, δύνανται τὰ Μονοθεσία νὰ θεωρηθοῦν κατὰ προτίμησιν ὡς ἐστὶν αὐθορμήτου ἐξελίξεως, ἐνεργητικότητος καὶ πνευματικῆς δημιουργίας — Κέντρα ἐνιαίας διαπαιδαγωγήσεως τῶν μαθητῶν καὶ ὠριμάνσεως τῶν εὐχύμων καρπῶν τοῦ πολιτισμένου βίου τῶν ἀνθρώπων.

Η'. Ἐπιβεβλημένη ἡ ἀλλαγὴ.

Διὰ τὴν παιδείαν θὰ ἦτο μία μεγάλη προσφορά καὶ θὰ ἐσημείωνε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἐὰν οἱ ἡγούμενοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων καὶ δυνάμενοι νὰ ἀναλύσουν τὸ φῶς τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων τῆς ἀγωγῆς, προέβαινον εἰς ἐκτενεστέραν ἔρευναν τῶν παιδαγωγικῶν θεμελιῶν τοῦ «Μονοθεσίου Σχολείου» διὰ μίαν ἀποφασιστικὴν ριζικὴν ἀλλαγὴν τῆς ἤδη ὑφισταμένης καταστάσεως τῶν σχολείων.

Τὸ καταστάλλαγμα τῆς πολυχρονίου πείρας τοῦ διδασκάλου θὰ ἡδύνατο νὰ παράσχωι μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος προϋποθέτει βασικῶς:

Γενικὴν καθιέρωσιν τοῦ τύπου τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, ὑποκαθισταμένης τῆς ὁργανικότητος τοῦ πολυθεσίου ἀντιστοίχως δι' ἀναλόγων μονοθεσιῶν.

Ἡ εὐρυτάτη αὐτὴ εἰς ἔκτασιν καὶ σημασίαν ἐκπαιδευτικὴ ἀλλαγὴ, θὰ εἶναι μία μεγάλη προσφορά καὶ θυσία εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐθνικῆς παιδείας. Μία ἀποκάλυψις τῶν μορφωτικῶν δυνατοτήτων τοῦ Μονοθεσίου διὰ μίαν ἀνορθωτικὴν καὶ ἀναγεννητικὴν προσπάθειαν τῆς νέας κοινωνίας. Συνεπάγεται ὅμως καὶ τινὰς ἀπαιτήσεις, ὅσων ἀφορᾷ τὴν ἀνακαίνισιν τῶν ὄρων τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ Μονοθεσίου λειτουργίας καὶ ὑλικῆς αὐτοῦ ὁργανώσεως. Τοιαύτας ἡμεῖς θεωροῦμεν:

α') Ἀνανέωσιν τῶν παιδευτικῶν δυνάμεων διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς μετεκπαιδεύσεως καὶ παροχῆς μορφωτικῶν μέσων παιδαγωγικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς πνευματικῆς αὐτομορφώσεώς του.

β') Ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τοῦ ἰσχύοντος νῦν ἀναλυτικοῦ προγράμματος ὑπερ δέον ν' ἀνασυνταχθῇ καὶ προσαρμοσθῇ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν κατευθύνσεων, λαμβανομένων ὑπόψει πάντοτε τῶν ἰδιαίτερων συνθηκῶν λειτουργίας τοῦ Μονοθεσίου.

γ') Ἀνάθεσιν τῆς ἐποπτείας τῶν σχολείων εἰς ἱκανωτέρους καὶ ἀρίστους ἐκπαιδευτικούς, οἵτινες δέον νὰ προέρχωνται ἐξελικτικῶς ἐκ τῶν στρωμάτων τῆς διδασκαλικῆς οἰκογενείας. Διότι κρίνονται ὡς οἱ μόνοι ἐνδεδειγμένοι διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ τοιοῦτου ἔργου.

δ') Ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῆς αὐθεντικότητος τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀποστολῆς του.

ε') Ἰδρυσιν κατὰ Γενικὰς Ἐκπαιδευτικὰς Περιφερείας, μὲ πλήρη ὁργάνωσιν ὑπηρεσίας ἐποπτικῶν ἐφοδίων καὶ σχολικῶν ἀντικειμένων πρὸς θεραπείαν εἰς βαθμὸν σχολαστικότητος τῶν ἀναγκῶν κοινωνικῆς λειτουργίας τοῦ Μονοθεσίου, καὶ

στ') Νομικὴν κατοχύρωσιν καθεστῶτος προνομιακῆς μεταχειρίσεως καὶ οἰκονομικῆς ἀμοιβῆς τῶν ἀγωνιζομένων λειτουργῶν τῆς παιδείας.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς διασφαλιζομένη ἡ λειτουργία τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου, φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν προσδοκίαν τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Τὸ σχολεῖον θὰ εἶναι τότε ἡ στοὰ τῆς θείας ἀληθείας καὶ ἡ ἐπίδρα-

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ*

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

II. ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ

Δὲν πρόκειται νὰ κάνουμε ἐδῶ ἓνα μάθημα ψυχχαναλυτικῆς θεωρίας· θὰ θέλαμε ὅμως νὰ διακριβώσουμε μερικὰ κύρια σημεῖα.

A. Ἕνας καινούριος τρόπος γιὰ τὴ θεμελίωση καὶ προσέγγιση τῶν προβλημάτων.

α) Ἄλλοτε, στὰ προβλήματα ποὺ θέτουν ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ ἡ ἀγωγή, γύρευαν ἀποκλειστικὰ στὸ ἴδιο τὸ παιδί τὴν αἰτία ὧν τῶν «στραβῶν» ποὺ ἔκανε. Πρέπει, ἀπεναντίας, νὰ προσπαθήσουμε πρῶτα· πρῶτα νὰ ἐξετάσουμε τὴν οἰκογενειακὴ ψυχολογικὴ κατάσταση στὸ σύνολό της.

Παράδειγμα: Ἄν ἓνα παιδί κλέβη, δὲν πρόκειται νὰ γιατρέψουμε τὴν κλεψιὰ μὲ τρόπο ἄμεσο μονάχα· μὰ πρέπει νὰ ἀναρωτηθοῦμε ἂν τὸ παιδί ἔχη ὅλα ὅσα χρειάζεται συναισθηματικὰ ἢ ἂν, ἀπεναντίας, τοῦ λείπη κάτι στὸ συναισθηματικὸ ἐπίπεδο.

β) Πρὶν ἀπὸ κάθε ἐρμηνεῖα τῆς στάσης τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ ἀναρωτιούμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι στὸ φῶς ὅσων μᾶς λέει ἡ Alice Balint: «Ἡ συναισθηματικὴ σχέση τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ περιγυροῦ του εἶν' ἐκείνη, ποὺ θὰ κρίνῃ ἂν κάποιο γεγονός θὰ προκαλέσῃ ἓνα τραῦμα.»

Μιὰ ἐπιφύλαξη ὥστόσο ἐπιβάλλεται ἐδῶ: δὲν πρέπει οἱ εὐσυνείδητοι γονεῖς νὰ ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὸ ἓνα δυνάμωμα τοῦ συναισθήματος τῆς ἐνοχῆς τους. Ὁλος ὁ κόσμος κάνει σφάλματα καὶ θὰ 'ταν ὀλέθριο τὸ νὰ παραλύσουν ὀριστικὰ οἱ θετικὲς κ' ἐποικοδομητικὲς προσπάθειες ἀπὸ τὴν ἐνατένισιν τῶν σφαλμάτων τοῦ παρελθόντος. Δὲν ἐξαλείφουμε τὶς «γκάφες» θέλοντας νὰ τὶς «ἐπανορθώσουμε», μὰ ξεπερνώντας τες.

B. Πρωτεῖα τοῦ θυμικοῦ.

Τὸ δεύτερο τοῦτο μάθημα τῆς ψυχχανάλυσης εἶναι στὴν πραγματικότητα τὸ κυριότερο.

α) Πρωτεῖα στὰ ἀποτελέσματα. Ἡ νοημοσύνη, ἡ θέληση, ἡ δραστηριότητα, ἡ ἠθικότητα βρῖσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξάρτηση τοῦ συναισθηματικοῦ βίου. Βλέπουμε συχνὰ παιδιά ποὺ ἡ νόσή τους εἶναι σταματημένη γιὰ συναισθηματικούς λόγους, ἄλλα ποὺ κάνουν σφάλματα, γιατί ὁ συν-

* Διάλεξη στὴ Σχολὴ Γονέων στὸ Παρίσι.

σις αὐτοῦ εὐεργετικὴ θὰ ἐπεκτείνεται παντοῦ. Ὁ δὲ διδάσκαλος, ἱεροφάντης τοῦ ἔθνους καὶ τῆς παιδείας, μὲ ἀπόλυτον πίστιν ἐπὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀγωγῆς, θὰ θεμελιώσῃ τὴν νέαν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, τὰ μέλη τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἔτοιμα, μακρὰν ἀπὸ τὴν αὐθεντίαν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, πάντοτε νὰ θυσιάζουν τὰ ἀγαθὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν δημιουργίας διὰ τὴν πρόοδον, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον τῆς πατρίδος μας.

Γεώργιος Κυριακίδης

αισθηματικός βίος τους δέν έλυσε όρισμένα προβλήματα. Τό θυμικό είναι ή πηγή όρισμένων ήθικών παρεκκλίσεων, ψυχολογικών και άλλων.

β) **Πρωτεία στο χρόνο.** Η ψυχανάλυση έδειξε την πρόωρη εμφάνιση των προβλημάτων που θέτει ό συναισθηματικός βίος. "Όσα νιώθει, όσα αντιλαμβάνεται ένα παιδί, όσο μικρό κι αν είναι, έχουν τεράστια σημασία για την κατοπινή του ανάπτυξη. Οί ταινίες του Dr Spitz, από τη Νέα Υόρκη, τεκμηριώνουν την άρχή αυτή δείχνοντάς μας τίς τρομερές συνέπειες της στέρησης της μητρικής στοργής σε παιδιά από έξι μηνών ως ενός χρόνου, που είναι μια ηλικία ιδιαίτερα τρωτή.

Γ. Φύση του θυμικού.

"Ας μη ξεχνάμε τη δυναμική αξία του. Ο συναισθηματικός βίος ενός ατόμου είναι ή πηγή των αντιδράσεων του μπροστά στη ζωή, στα όντα, στα πρόσωπα και στα γεγονότα. Δέν είναι, λοιπόν, παθητικός, μά άποτελεί, άπεναντίας, τον κινητήρα κάθε δραστηριότητας. Τό άτομο ζη κάτω από κάποια συναισθηματική ένταση που έρχονται να τροποποιήσουν έρεθισμοί με έσωτερική ή έξωτερική καταγωγή. Υποταγμένος σ' αυτές τίς ποικιλόμορφες δυνάμεις, ό συναισθηματικός βίος αναζητάει λύσεις οικονομικές, για να άποφύγη δξύτατες συγκρούσεις, μά οι λύσεις αυτές είναι καμιά φορά συμβιβασμοί λίγο πολύ πετυχημένοι, που μπορούν να πάρουν τη μορφή νευρωτικών συμπτωμάτων. Πολλά συμπτώματα, παραδείγματος χάρη, άποβλέπουν στο να ίκανοποιήσουν συμβολικά την άπαγορευμένη έπιθυμία, διατρέχοντας τό μικρότερο κίνδυνο.

Σχήμα του συναισθηματικού και άψιθυμικού βίου (σύμφωνα με τίς ψυχαναλυτικές έρευνες).

1. **Άρχή της ήδονής.** Στην άρχή, τό παιδί δέ γνωρίζει άλλο κίνητρο από την άναζήτηση εύχάριστων αίσθημάτων: είναι ή άρχή της ήδονής. Σιγά-σιγά, όμως, σκοντάφτει στην άρχή της πραγματικότητας: βρίσκει άντιστάσεις, φράγματα, που έναντιώνονται στις έπιθυμίες του ή άνακαλύπτει πώς όρισμένες ήδονές προκαλούν δόδυνη ή δέν καταχτιούνται παρά με τό τίμημα μιας δόδυνης. Όφείλει, λοιπόν, να μάθη να κρίνη αν πληρώνη τίς ήδονές πολύ άκριβά ή σε μια λογική τιμή. Η εύαισθησία του μικρού παιδιού κρίμεται δλόκληρη από αυτή την ίσορροπία, που ταλαντεύεται αιώνια ανάμεσα στην άρχή της ήδονής και στην άρχή της πραγματικότητας.

Ο ρόλος των γονέων, στη φάση αυτή του συναισθηματικού βίου, είναι τό να προβάλλουν σαν άντιπρόσωποι της άρχής της πραγματικότητας, έπιφορτισμένοι να μετριάσουν τίς ώμότητές της χωρίς να παραμορφώνουν τό δίδαγμά της. Έχουν βρεθή γονείς που άφησαν τά παιδιά τους να κάνουν τους πειραματισμούς τους ως τό τέλος. Μά ό έξωτερικός κόσμος δίνει μαθήματα σκληρότατα σε παιδιά, που δέν είναι άκόμα ίκανά να τά ύποφέρουν. Πρέπει οι γονείς να βρίσκονται εκεί, για να τά τους παρουσιάσουν μια **πραγματικότητα κατευνασμένη** και για να τά οδηγήσουν στο να συμφιλιώσουν πιο εύκολα τά δυό στοιχεία της σύγκρουσης ήδονής-πραγματικότητας.

2. **Κατανομή της ήδονής.** Η ψυχανάλυση μελετάει τό προοδευτικό εύπνημα του ατόμου στις ήδονικές δυνατότητες. Τό προοδευτικό ώρίσμμα του σεξουαλικού ένστικτου χαρακτηρίζεται από μια εξέλιξη που δίνει διαδοχικά σε διάφορες ζώνες του σώματος την πρώτη σειρά στην ίεραρχία των ήδονικών δυνατοτήτων. Είναι πρώτα-πρώτα ή περιοχή των χειλιών και του στόματος εκείνη που μονοπωλεί κάθε αίσθησιακή άπόλαυση στο βυζανιάρικο (στοματικό στάδιο). Έπειτα, ή άλλη άκρη του πεπτικού σωλήνα άποχτάει κυριαρχική σημασία, στην ηλικία που τό μεγάλο πρόβλημα

της ζωής βρίσκεται στην καλή λειτουργία των έντέρων και στην άπόχτηση της πειθαρχίας της καθαριότητας (πρωκτικό στάδιο). Τέλος, τό μικρό παιδί άνακαλύπτει την ιδιαίτερη εύαισθησία των γεννητικών όργάνων του (γεννητικό στάδιο). Συναντάει τότε την καταπίεση του έξωτερικού κόσμου, ενώ νέα ένδιαφέροντα, διανοητικά και κοινωνικά, του προσφέρουν μια παροχέτευση (περίοδος της άφανέρωτης σεξουαλικότητας), ώσπου ή άνεμική της ήβης να τό έξαναγκάση να άντιμετώπιση ξανά τό πρόβλημα πάνω σε καινούριες βάσεις.

Η εξέλιξη του παιδιού έχει, παράλληλα, μια συναισθηματική πλευρά. Τό παιδί μαθαίνει να τοποθετείται άνάλογα με τό φύλο του σε σχέση, με τους γονείς του, καθώς και σε σχέση με τους άδερφούς και τίς άδερφές. Άπαιτεί στην άρχή μια άποκλειστική στοργή που τό σπρώχνει σε καταστάσεις άντιδικίας (οιδιποδικής ή άδερφικής). Η άγάπη του, στην άρχή καταχτητική και δεσμευτική, γίνεται, ενώ ώριμάζει, γενναιόδωρη και άφιλόκερδη.

3. **Οί κίνδυνοι, που προκαλούνται από την άρχή της ήδονής.** Τό παιδί που άναπτύσσεται και ζυπνάει, νιώθει πολύ νωρίς πώς άπειλείται από κινδύνους, που έρχονται είτε από μέσα είτε άπ' έξω.

α) **Έσωτερικοί κίνδυνοι.** Τό παιδί φοβάται τίς σφοδρότατες παρορμήσεις της φύσης του, που έχουν χαρακτήρα έρωτικό ή έπιθετικό. Φοβάται τό θυμό του, τό μίσος του, τά σεξουαλικά του ένορμήματα, και ό φόβος του είναι τόσο πιο μεγάλος, όσο του είναι πιο δύσκολο να έκφορτίση αυτή την έσωτερική ένταση.

β) **Έξωτερικοί κίνδυνοι.** Από την άλλη μεριά, αυτές οι πρωτόγονες τάσεις προκαλούν μοιραία στους άλλους άμυντικές κινήσεις, που τό παιδί τίς νιώθει σαν έπιθετικές έναντία του. Ο νέος αυτός κίνδυνος—συνέπεια του προηγούμενου—που έρχεται από τους γονείς και τους παιδονέπεια του προηγούμενου—που έρχεται από τους γονείς και τους παιδονέπεια του, παρουσιάζεται με τη μορφή **άπαγορεύσεων και τιμωριών**. Αυτό δέ θέλει να πη πώς ή τιμωρία είναι πραγματικά έπικίνδυνη αυτή καθαυτή, μά πώς ή άπειλή της γίνεται αίσθητή από τό παιδί σαν κίνδυνος.

Ο κίνδυνος είναι ιδιαίτερα σοβαρός, όταν τό παιδί νιώθη πώς του στερούν ή τό άπειλούν να του στερήσουν κάτι, που τό αισθάνεται σαν άπαιτήτο στη ζωή του ή στην ανάπτυξή του. Κάθε στάδιο, όπου φτάνει άπαιτεί μια παραίτηση από τίς ίκανοποιήσεις των προηγούμενων σταδίων, μά όταν καμιά καινούρια ίκανοποίηση δέν έρχεται να άναπληρώση εκείνη που στερήθηκε, του έπιβάλλεται ένας άληθινός συναισθηματικός άκρωτηριασμός. Οί άποστερήσεις αυτές είναι ή πηγή πολυάριθμων νευρωτικών ή χαρακτηριστικών διαταραχών.

γ) **Έσωτερικο-έξωτερικοί κίνδυνοι.** Όταν οι παιδαγωγοί έχουν άποτυπώσει τίς άπαγορεύσεις τους στην εύαισθησία του παιδιού, αυτό φτάνει στο να κλείση στα έγκατά του τον παιδαγωγό του έσωτερικευμένο, άφομοιωμένο, κι αυτό με μια μορφή πιο άκαμπτη από τό ζωντανό πλάσμα, που άντιφεγγίζεται σ' αυτή. Τό **υπερεγώ** αυτό (σύμφωνα με την ψυχανάλυτική όρολογία) οδηγεί τό άτομο, κάθε φορά που νιώθει τον έαυτό του ένοχο, στο να αυτοτιμωρηθεί, για να πετύχη τη συγγνώμη του.

4. **Η άμυνα έναντία στους κινδύνους.** Η ψυχανάλυση έφερε έπίσης στο φώς τίς διάφορες μέθοδες, που χρησιμοποιεί τό παιδί, για να άντιμετώπιση αυτούς τους κινδύνους.

Η Άννα Freud, στο βιβλίο της με τίτλο: **Τό Έγώ και οι άμυντικοί μηχανισμοί**, δίνει τον άκόλουθο όρισμό αυτής της άμυνας: είναι «ή έξέγερση του έγώ έναντία σε άφόρητες παραστάσεις και συναισθηματικές φορτίσεις».

231

ώρες την ημέρα. Το πρόγραμμα των σχολείων αυτών επιτρέπει να διαθέτουν μεγαλύτερη ευρυχωρία στη μουσική, στη φυσική αγωγή, στη χειροτεχνία, στην οικιακή οικονομία, κ.λ.π. Εκτός τούτου οι μαθηταί θα μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα από τη δεύτερη χρονιά του βασικού σχολείου.

Αυστραλία: 1) Από το 1944 που ιδρύθη το πρώτο «σχολείο του άερος» στο Alice Springs ο αριθμός των σχολείων αυτών φθάνει σήμερα στα δέκα πέντε και εξακολουθεί να αυξάνη. «Όλα αυτά τα σχολεία εκπέμπουν ραδιοφωνικές διδασκαλίες και προσφέρουν ανεκτίμητες υπηρεσίες στα παιδιά των απομονωμένων αγροκτημάτων, της απέραντης αυτής χώρας, γιατί τα φέρνουν σε κοινωνική επαφή με άλλα παιδιά και εφήβους. «Όλα τα παιδιά του σχολείου του άερος είναι γραμμένα στα σχολεία «δι' αλληλογραφίας» της κάθε περιοχής. Τα σχολεία αυτά αποστέλλουν μίαν εβδομαδιαία έκθεση για την πρόοδο των μαθητών στο αντίστοιχο σχολείο του άερος. Ένα ραδιοφωνικό μάθημα την εβδομάδα αφιερώνεται στην εξέταση των εκθέσεων αυτών και στη διόρθωση των σφαλμάτων ορθογραφίας, αριθμητικής, κ.λ.π. Το σχολείο του άερος πάλιν αποστέλλει εβδομαδιαίαν έκθεση στο σχολείο δι' αλληλογραφίας. Στη μεσημβρινή Αυστραλία, όλοι οι δασκάλοι του σχολείου του άερος κάνουν ένα φροντιστήριο μορφώσεως στο σχολείο αλληλογραφίας για να αποκτήσουν μια συνολική ιδέα της εργασίας του και των μεθόδων του. Οι διάφοροι τύποι των μαθημάτων υποβάλλονται σε συστηματικό πειραματισμό, που επιτρέπει να βελτιωθούν και να εξελιχθούν οι διδακτικές τεχνικές.

2) Η επιτροπή των αυστραλιανών πανεπιστημίων στην πρώτη της έκθεση προς την όμοσπονδιακή βουλή εκφέρει τη γνώμη, ότι για να αντιμετωπίση τις ανάγκες της πανεπιστημιακής διδασκαλίας στα έρχόμενα έτη χρόνια, η Αυστραλία πρέπει να ιδρύη κάθε δυο χρόνια, πανεπιστημιακά κτήρια ικανά να περιλάβουν 8000 σπουδαστάς. Η επιτροπή έσύστησεν ότι για τα έτη 1961-1963, οι επιχορηγήσεις των κρατών και της αυστραλιανής κοινοπολιτείας για τα πανεπιστήμια πρέπει να ανέλθουν στα 93,3 εκατομμύρια λίρες (έναντι 47,1 εκατομμ. λίρες που δόθηκαν το 1958-1960).

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
Έρωτηματολόγιο προς τα ύπουργεία της δημοσίας εκπαιδεύσεως για το διεθνές συνέδριο της Γενεύης (7-15 Ιουλίου 1961).

I. Διοίκηση

1. Υπάρχουν στη χώρα σας μονοθέσια σχολεία;
2. Υπάρχουν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις σχετικές με την οργάνωση των σχολείων αυτών αναφερόμενες π.χ. στους όρους που πρέπει να συγκεντρώνη ένας τόπος (αγροτική ζώνη, αριθμός των κατοίκων, σχολικά μέσα, απόσταση από τους άλλους τόπους κλπ.), για να διαθέτη ένα μονοθέσιο σχολείο; Καί, στην καταφατική περίπτωση, ποιές είναι αυτές;
3. Υπάρχουν μέρη όπου, αντί πολυθεσίων σχολείων, υπάρχουν πολλά μονοθέσια σχολεία; Αν ναι, για ποιούς λόγους;
4. Τα μονοθέσια σχολεία εξαρτώνται από αρχή διαφορετική από τα πολυθέσια, π.χ. από μια γενική διεύθυνση της αγροτικής παιδείας; Τα μονοθέσια σχολεία είναι αυτόνομα με δικό τους τοπικό πρόγραμμα ή εξαρτώνται από τη διεύθυνση άλλου σπουδαιότερου σχολείου;

II. Διάρκεια φοιτήσεως στα μονοθέσια σχολεία

7. Πόσα χρόνια φοιτήσεως περιλαμβάνει το μονοθέσιο σχολείο; Ο

αριθμός αυτός διαφέρει από τα έτη φοιτήσεως στο πολυθέσιο; Εάν ναι, πόσα χρόνια είναι ή διαφορά αυτή;

7. Παρακαλούμε να καθορίσετε ποιές δυνατότητες αγωγής προσφέρονται στους μαθητάς που τελειώνουν ένα μονοθέσιο σχολείο, του οποίου ο αριθμός των έτων φοιτήσεως δεν συμπίπτει με τα έτη φοιτήσεως του πλήρους πολυθεσίου σχολείου, όταν πρό πάντων λάβωμεν υπ' όψη την εισαγωγή τους στα σχολεία μέσης εκπαίδευσως.

8. Όταν στο τέλος των σπουδών στο μη πλήρες μονοθέσιο σχολείο εκδίδεται ένα πιστοποιητικό, γίνεται μνεία μέσα σ' αυτό, ότι ο μαθητής δεν συμπλήρωσε πορά δύο, τρία ή τέσσερα χρόνια σπουδών;

III. Οργάνωση της σχολικής εργασίας

9. Υπάρχουν διατάξεις, που καθορίζουν το ανώτατον όριο των μαθητών που μπορεί να δεχτή ένα μονοθέσιο σχολείο; Στην πράξη, ως που φτάνει το ανώτατο αυτό όριο; Τι γίνεται όταν ξεπεραστή το όριο;

10. Σε πόσες ομάδες διαιρείται γενικά το μονοθέσιο σχολείο; Οι ομάδες αυτές καθορίζονται από την ηλικία ή από το βαθμό της σχολικής προόδου των μαθητών;

11. Ο δάσκαλος καταφεύγει στο σύστημα των βοηθών; Εμπιστεύεται δηλαδή σε ώρισμένες στιγμές τη διεύθυνση της εργασίας των ομάδων σε πιδ προχωρημένους μαθητάς;

12. Πόσες ώρες την εβδομάδα γίνεται ή διδασκαλία στα μονοθέσια συγκριτικά με τα πολυθέσια σχολεία και ποιά είναι ή διαφορά;

13. Η διδασκαλία στα μονοθέσια γίνεται με άλλες τάξεις το πρωί και με άλλες το απόγευμα;

IV. Προγράμματα και μέθοδοι

14. Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των προγραμμάτων των μονοθεσίων και πολυθεσίων σχολείων; Εάν ναι, ποιές είναι οι διαφορές όσον αφορά α) τον αριθμό και το είδος των διδασκομένων μαθημάτων και β) το περιεχόμενο του κάθε μαθήματος;

15. Οι δάσκαλοι συντάσσουν προγράμματα σχετικά με την ωριαία κατανομή την διδασκαλίας των μαθημάτων της εβδομάδος και την ημερησία χρησιμοποίηση του χρόνου; Αν ναι, δώσατε, αν είναι δυνατόν, ένα δείγμα.

16. Υπάρχουν μαθήματα ή δράσεις, όπου συνεργάζεται σύγχρονα το σύνολο των μαθητών; Αν ναι, ποιά είναι αυτά;

17. Τι μέτρα λαμβάνονται για να διευκολυνθή ή ατομική εργασία των μαθητών των άλλων ομάδων, την ώρα που ο δάσκαλος ασχολείται με μίαν ώρισμένη ομάδα (σύστημα ατομικών καρτελλών, συλλογές γραφτών έργων κλπ.).

18. Υπάρχουν ειδικά έγχειρίδια για τα μονοθέσια σχολεία: α) για τον δάσκαλο β) για τους μαθητάς γ) συλλογές ασκήσεων; Αν ναι, ποιά είναι τα χαρακτηριστικά που τα διακρίνουν από τα έγχειρίδια των πολυθεσίων;

19. Αν υπάρχουν ακουστικοοπτικά μέσα, πώς τα χρησιμοποιεί ο δάσκαλος για να διεγείρη το διαφέρον των παιδιών, παρά τις διαφορές της ηλικίας και έτσι ώστε να μην ασχολούνται άμοιβαία οι διάφορες ομάδες;

V. Διδακτικό προσωπικό

20. Εκτός της γνωστής γενικής μορφώσεως των δασκάλων προβλέπεται άλλη ειδική θεωρητική μόρφωση για κείνους που θα κληθούν να δι-

21. Προβλέπονται επίσης πρακτικά φροντιστήρια των δασκάλων στα πλήρη μονοθέσια σχολεία, παράλληλα με τις πρακτικές ασκήσεις που γίνονται στα πολυθέσια;

23. Τα προβλήματα του μονοθεσίου σχολείου εξετάζονται : α) με ποιά ειδικά μαθήματα στα κέντρα παιδαγωγικής μορφώσεως ; β) με ποιά φροντιστήρια επιμορφώσεως για τους ενδιαφερομένους δασκάλους ;

24. Ὑπάρχουν διαφορές στην κατανομή, στην τοποθέτηση δασκάλων καὶ δασκαλισσῶν στὰ μονοθέσια καὶ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν πολυθεσίων; Ἄν ναι, ποιές εἶναι οἱ διαφορές αὐτές;

25. Οί δασκάλιοι τῶν μονοθεσίων μποροῦν εὐκόλα νά μετατεθοῦν στά πολυθέσια καί ἀντιστρόφως; Ἄν ναι, παρακαλοῦμε νά καθορίσετε μέ ποιούς ὁρους γίνεται τοῦτο.

26. Λαμβάνονται ειδικές πρωτοβουλίες, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο διαφέρον με τα μονοθέσια σχολεία από την άποψη: α) των σχολικών χώρων· β) των επίπλων, που πρέπει να προσαρμόζονται στα παιδιά διαφόρων ηλικιών· γ) των μέσων διδασκαλίας κλπ.

27. Κατά τη γνώμη των σχολικών αρχών: α) ποιά είναι τὰ μειονεκτήματα τοῦ μονοθεσίου σχολείου; β) ποιά εἶναι τὰ πλεονεκτήματα τοῦ σχολείου τούτου; ὑπάρχει τάση αὐξήσεως ἢ ἐλατώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μονοθεσίων σχολείων;

28. Ἐάν ὁ ἀριθμὸς τῶν μονοθεσίων σχολείων τείνη νὰ ἐλαττωθῇ, πῶς θὰ ἀντικατασταθοῦν : α) μὲ σχολεῖα οἰκοτροφεῖα; β) μὲ κεντρικὰ σχολεῖα, ὅπου θὰ μεταφέρονται κάθε μέρα τὰ παιδιὰ τῶν γειτονικῶν μικρῶν χωριῶν (ἡμιοικότροφοι ἢ ἐξωτερικοί); γ) μὲ κάθε ἄλλη λύση; Ποιές εἶναι οἱ ὁποιοσδήποτε ἄλλες δυσκολίες, πού μπορεῖ νὰ συναντήσῃ ἡ ἐφαρμογὴ τέτοιων μέτρων;

29. Παρακαλούμε να προσθέσετε όσες άλλες συμπληρωματικές πληροφορίες κρίνετε χρήσιμες.

30. Παρακαλοῦμε νὰ μνημονεύσετε, ἂν εἶναι δυνατό, τοὺς τίτλους μερικῶν ἐκλεκτῶν δημοσιευμάτων σχετικῶν μὲ τὴν ὀργάνωση τοῦ μονοθεσίου σχολείου, τὶς μεθόδους καὶ τὴν ἀπόδοσή του, καὶ νὰ τοὺς ἐπισυνάψετε στὴν ἀπάντησή σας.

Παρακαλούμε να έπισυνάψετε επίσης δείγματα έγχειριδίων και συλλογών ασκήσεων ειδικών για τα μονοθέσια σχολεία στην περίπτωση που θα υπήρχαν τέτοια.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠ. ΠΕΡΙΦ. ΝΑΞΟΥ

«Έκτιμών δεόντως τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς ἀξιεπαί-
νους προσπάθειας ἐφαρμογῆς συγχρονισμένων διδακτικῶν μεθόδων εἰς τὰ
σχολεῖα τῆς περιφέρειας», ὅπως γράφει μεταξύ ἄλλων σὲ σχετικὴ ἐγκύκλιο
ὁ ἀκούραστος καὶ δημιουργικὸς ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων Νάξου,
κ. Κων/νος Καραῦσης, ἀπεφάσισε καὶ κατὰ τὸ τρέχον Σχολ. ἔτος 1960-61
τὴν πραγματοποίησιν σειρᾶς τοπικῶν παιδαγωγικῶν συγκεντρώσεων, αἱ
ὁποῖαι ζωογονοῦν καὶ ἐνισχύουν τὴν ἐν γένει παιδευτικὴν προσπάθειαν τῶν
συναδέλφων στὰ ὁμορφα αὐτὰ νησιά τῶν Νέων Κυκλάδων.

Από την έν λόγω προσπάθεια σημειώνουμε την παιδαγωγική συγκέν-
τρωσι, που έλαβε χώραν στη Νάουσα· Πάρου κατά την 27 Ἀπριλίου 1961.

Εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν συμμετείχαν οὐκοίτε διδασκάλου τῆς Ἐπαρχίας Πάρου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ. Ἐτίμησαν δὲ ταύτην μὲ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν των, (ἐξάρας τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν συμβολὴν τοῦ εἰς τὴν ἀναδημιουργικὴν προσπάθειαν τοῦ ἔθνους μας) οἱ κ.κ. Ἀντ. Ραγκούσης, τ. Σύμβουλος Ἐπικρατείας, Δ. Τσιρτοῆς, γεωπόνος ἐφαρμογῶν καὶ Κ. Κωνσταντόπουλος, πρόεδρος τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Περιγηγητικῆς Λέσχης καὶ ἄλλοι.

Ἀπὸ καθαρῶς σχολικῆς πλευρᾶς, ἀπασχόλησέ τοὺς συνέδρους τὸ θέμα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῶν συνεργαζομένων ομάδων ἢ τμημάτων εἰς τὸ Δημοτ. Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον παρηκολούθησαν ἐφαρμοζόμενο, μάλιστα ἐπιτυχῶς, ἀπὸ τὸν Διευθυντὴν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Ναούσης· Πάλλου κ. Ἡλ. Κωνσταντίνου εἰς τὸ τμήμα τῶν τάξεων Ε' καὶ ΣΤ'.

Επικολούθησε γόνιμος σχετική συζήτησις καὶ κριτικὴ τοῦ συστήματος καὶ ἐν τέλει διευτυπώθη ὑπὸ τοῦ κ. Καρούσου τὸ συμπέρασμα τῆς μετὰ τοῦ συλλογῆς καὶ ἀποτελεσματικότητος ἐφαρμογῆς τοῦτου εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, καθ' ὅσον, παρὰ τὰ σπουδαῖα πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει, εἶναι κατ' αὐτόν τὸ «ἀσύνδετο» μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους ἐργασιῶν τῶν ὁμάδων κλπ. Πάντως ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος συνηγοροῦν καὶ τ' ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπεσημάνθησαν ὑφ' ὧν σχεδὸν τῶν συνέδρων : «Εὗρισκει κατάλληλα ἑξάφοις ἢ αὐτενεργὸς ἐργασία τοῦ παιδιοῦ, καλλιερгоῦνται αἱ κοινωνικαὶ ἀρεταὶ τῆς φιλαλληλίας καὶ ἀλληλοβοηθείας, ἐνδυναμώνεται ἡ πολιτικὴ ἀγωγή καὶ ἡ ἐν γένει σχολικὴ ζωὴ κλπ. Ἐμπορεῖ δὲ νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον οἰοῦντιδήποτε τύπου, ἰδιαίτερος εἰς τὰ ὀλιγοθέσια, ἀφοῦ ἐξασφαλισθοῦν ὡρισμένοι προϋποθέσεις : Μαθητικὴ βιβλιοθήκη, ἰδιαίτερα αἷθουσα ἐργασίας κλπ.».

Μετά την λήξιν των εργασιών του συνεδρίου, ἡ συνεστίασις, αἱ ἀμοιβαῖαι καὶ ἐγκάρδιαι συναδελφικαὶ ἐκδηλώσεις, ἡ συμφώνως μὲ τὸ πρόγραμμα ἐπίσκεψις τῆς ἱστορικῆς μονῆς Λογγοβάρδας - Πάρου κλπ., ἔδωσαν ἑορταστικὸν τόνο στὴν ἡμέρα αὐτὴ καὶ ἔκλεισαν τὸ πρόγραμμα, ἀφοῦ προσέ-

δωσαν ικανοποίησιν καὶ πνευματικὴ δροσιὰ εἰς τοὺς μετασχόντας συνέδρους, οἱ ὅποιοι ἠὲ χαρίστησαν καὶ πάλιν τὸν ἄξιον προϊστάμενόν των, δι' ὃ, τι ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς τελειοποιήσεως αὐτῶν καὶ τῆς Ἑθνικῆς μας Παιδείας πράττει καὶ ἠύχθησαν συνέχισιν τῆς θαυμαστῆς ταύτης καὶ καρποφόρου πνευματικῆς κινήσεως.

Ν. Βιντζηλαῖος

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Συνεχίζοντας τὸ διαφωτιστικὸ ἔργο, ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ μὲ συγκροτημένες δυνάμεις στὴ χάραξι ὀρθῆς παιδευτικῆς ζωῆς στὴ περιφέρεια Μεσολογγίου καὶ νὰ βοηθήσῃ στὴ λύσι τῶν ποικίλων προβλημάτων τῆς σχολικῆς θεωρίας καὶ πράξεως ὁ ἀκούραστος καὶ φωτισμένος ἐπιθεωρητὴς κ. Νικολ. Ψωμόπουλος ὠργάνωσε καὶ πέρυσιν τοπικὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια στὸ Ἀστακὸ - 18 Ἀπριλίου, Ματαράγκα - 16 Μαΐου καὶ Μεσολόγγι 5-6 Ἰουνίου.

Τὸ συνέδριον τοῦ Ἀπριλίου ἀπασχόλησαν τρία θέματα ἐκ τῆς διδακτικῆς: Πατριδογνωστικὴ διδασκαλία στὴν Α' τάξι (κ. Εἰρήνη Στραβοδήμου). Διδασκαλία ποιήματος στὴν Ε' τάξι (κ. Ἀλκιβιάδης Παπαδημητρίου) καὶ σημασία τῆς τοπικῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας στὴν ἐπιτυχὴ ἄσκησι τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου (κ. Γεράσιμος Παπατρέχας).

Τὸ συνέδριον αὐτὸ παρηκολούθησε καὶ ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς μας κ. Ἰωάννης Ἀρχιμανδρίτης. Στὴν εὐρεῖα συζήτησι καὶ πολὺπλευρῇ διερεύνησι, ποὺ ἐπηκολούθησε, ἔγινε ἐκτίμησις στὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων σπουδαίας πρακτικῆς σημασίας καὶ ὠφελιμότητος.

Τὰ πορίσματα τοῦ συνεδρίου ὑπῆρξαν πραγματικῶς πλούσια, ὥστε ὁ κ. Γενικός, ἐγκρατὴς τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας καὶ δεξιὸς τεχνίτης τῆς διδακτικῆς πράξεως, νὰ τονίσῃ ἰδιαίτερα, ὅτι ὁ σημερινὸς δάσκαλος παρμερίζει τίς ἀντιξοότητες, ποὺ συχνὰ περιβάλλουν τὸ ἔργον του καὶ βαδίζει διὰ τὴν ὁλοκλήρωσι τῶν προβλημάτων, ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτό. Τὸ συνέδριον τῆς 16ης Μαΐου ἀπασχόλησαν τὰ διδακτικὰ θέματα: Διδασκαλία Ἱστορίας στὴν Γ' τάξι (κ. Χριστὶνα Τραγουλιᾶ). Διδασκαλία Γεωμετρίας στὴν ΣΤ' τάξι (κ. Δημήτριος Καππές) καὶ διδασκαλία Γυμναστικῆς (κ. Κ. Κασβίκης, Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Σωματικῆς Ἀγωγῆς).

Ἡ συμμετοχὴ τῶν συναδέλφων στὴ συζήτησι τῶν θεμάτων αὐτῶν ὑπῆρξε καθολικὴ, ὥστε νὰ γίνῃ ἐπισήμανσι καὶ διάγνωσι μὲ αἰτιολόγησι κάθε περικοπῆς καὶ λογικῆς ἀπαντήσεως. Ἀξίζει νὰ τονισθῇ ἐπὶ πλέον, ὅτι ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Σωματικῆς Ἀγωγῆς κ. Κασβίκης καταβάλλει συντονισμένες προσπάθειες διὰ τὴν μεθοδικώτερη διδασκαλία τῆς Γυμναστικῆς, ὥστε ἡ συμβολὴ του στὸ συνέδριον νὰ εἶναι ἀξιόλογη ἀπὸ κάθε πλευρά.

Ἀποκορύφωμα ὅμως παιδαγωγικῆς ἐξάρσεως καὶ διδακτικῆς θεμελιώσεως ἀπετέλεσε ἡ παιδαγωγικὴ συγκέντρωσις, ποὺ ἔγινε στὴν ἐπιθεωρητικὴ ἔδρα, τὴν ἱερὰ πόλιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὰ θέματα: Ἐπαναληπτικὴ μορφή πειραμάτων Φυσικῆς Πειραματικῆς (κ.κ. Νικ. Μπαλτᾶς - Χρ. Ντόβας). Ἐμπεδωτικὴ ἐργασία σὲ Ἀναγνωστικὴ, Φυσιογνωστικὴ, Ἱστορικὴ ὕλη (κ. Νικ. Μπαλτᾶς). Ἡ δυνατότης ἐκτελέσεως πειραμάτων (κ. Σπ. Ἀμπατιέλος) καὶ ἡ σημασία τῆς ψυχαγωγίας καὶ τῆς χαρᾶς στὸ παιδί (κ. Γεώργ. Γεωργίου, Διευθυντὴς Προτύπου). Ἐίχαμε κάποια προκατάληψι, ὅτι θὰ βλέπαμε συνηθισμένη ἐργασία, ἀλλὰ βρεθήκαμε ἐκπληκτοὶ μπροστὰ σὲ ὠραία ἐργασία, ποὺ θὰ τὴ ζήλευαν οἱ εἰδικοί καὶ οἱ σπουδασμένοι τεχνικοί. Πειράματα μὲ πρόχειρα μέσα ἐπανελάβαν οἱ μαθηταὶ μὲ κάθε ἐνάργεια, ὁλοκληρώνοντας τὴν διδασκομένη ὕλη τῆς Φυ-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἕνας ἐκπαιδευτικὸς γιὰ ἓνα βραβευμένο μυθιστόρημα

Σπ. Πλασκοβίτη: Τὸ Φράγμα. Ἔκδοσις Ἰ. Κολλάρου καὶ Σίας. Ἀθῆναι 1960.

Εἶναι ἓνα προσεκτικὰ τυπωμένο βιβλίον καὶ φροντισμένο ἔτσι ὥστε ἡ ὅλη του ἐμφάνισις νὰ ἀνταποκρίνεται στὴν ἀποστολὴ του. Ἡ εἰκονογράφισις τοῦ ἐξώφυλλου κεντρίζει τὴ φαντασίαν καὶ θέτει τὴ σκέψιν σὲ λογιῶν - λογιῶν ἐρωτηματικά. Ἐτοὶ ὁ ἀναγνώστης παίρνει τὸ βιβλίον τοῦτο στὰ χέρια του μὲ μίαν εὐχάριστη προδιάθεσι.

Καθὼς προχωρεῖ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ μυθιστορήματος, ἡ σκέψις τοῦ ἀναγνώστη ὅλο βαθαίνει καὶ κεντρίζεται ἀπὸ γεγονότα καὶ καταστάσεις ποὺ τόσο ἐντονα ζοῦμε στὴ σύγχρονή μας ζωὴ. Πέρα ὅμως ἀπὸ τίς εἰκόνας τῆς κρατικῆς νοοτροπίας καὶ τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ξεχωρίζουν ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἐπιστήμονα καὶ ἡ ἀγωνία ποὺ βασανίζει τοὺς ἀπλοὺς ἐργάτες τῆς γῆς ποὺ ἀποζοῦν ἀπὸ τὴν εὐφορή γῆ ποὺ τοὺς χάρισε τὸ «Φράγμα». Καὶ οἱ δύο τοῦτοι παράγοντες ἀντιδροῦν διαφορετικὰ στὸ τρομακτικὸ ἐρώτημα: ἂν θὰ ἀνθέξῃ τὸ φράγμα στὴν πίεσι καὶ τὴν ὀρμὴ τοῦ ὕδατος τοῦ ὄγκου ποὺ χρόνιαν τῶρα τὸ δέρνει. Συμβολικὴ ἀναπαράστασις τῆς ἀγωνίας ποὺ σὺνέχει τὸν σημερινὸ ἄνθρωπον γιὰ τὸ μέλλον του.

Εἶναι ἡ ἴδια ἀγωνία τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ποῦ, παρ' ὅλη τὴν πνευματικὴ

σικῆς Πειραματικῆς στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖον. Ἐργολήπται μαθηταὶ σὲ συνεργατικὰς ὁμάδες μὲ παραδειγματικὴ ἀκρίβεια ἀνάγκασαν τὴ φύσιν νὰ ὁμολογήσῃ τὰ μυστικά της. Πειράματα ποὺ μὲ τὴ νέα διδακτικὴ συγγραφὴ τοῦ προϊσταμένου μας «Πειράματα Πειραματικῆς καὶ Χημείας» κινοῦν τὴν περιέργειαν καὶ τὸν θαυμασμό κάθε παρατηρητοῦ. Ἐκθαμβωτικὴ θὰ ἐτόνιζε κανεὶς ἐμφάνισι καὶ πρωτοφανὴς συνδυασμὸς ἐνεργοῦ θεωρίας καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς. Ἀκόμη, ποικίλες ἀναπαραστάσεις, χωρο-χρονικῆς συστηματοποιήσεως καὶ ταξινομήσεως, κατάλληλες ἐφαρμογὲς στὴν ἐμπεδωτικὴ ἐργασία ζωντανέψαν σχολικὴ ζωὴ, δροσερὴ πνοή, ξεφεύγοντας τὴν ρουτίνα τῆς κληρονομίας τοῦ σχολείου τοῦ παρελθόντος. Καὶ ἐπὶ πλέον ἡ συμβολὴ τοῦ σχολείου στὴ δημιουργίαν τῆς χαρᾶς, τοῦ θείου αὐτοῦ δώρου, τῆς δυναμογένεως τῆς ζωῆς, τὸ «...Χαίρετε ἐν παντί...» τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, προκαλοῦν γόνιμη συζήτησι καὶ προβάλλουν ἀνησυχίας στὸ οἰκογενειακὸ, σχολικὸ καὶ κοινωνικὸ βίον διὰ τὴν πληρέστερη καὶ ἀποδοτικώτερη ψυχολογία στὸ παιδί.

Ἡ συλλογιστικὴ σκέψις, ἡ διαύγεια καὶ ἡ στερεότης τῆς κρίσεως, ἡ μεθοδικότης καὶ τὸ σύστημα τῶν ἐργασιῶν στὰ συνέδρια εἶναι καταφανὴ ἀποθέματα τῆς ζωτικότητος τοῦ προϊσταμένου μας καὶ τῶν δασκάλων τῆς περιοχῆς μας, ποὺ κατάρθωσαν νὰ ἐκδηλώσουν τίς δυνάμεις των μὲ τὸν φυσικὸ ὁργανωτὴ καὶ ἐνθουσιώδη Ἐπιθεωρητὴ μας, ποὺ ἡ ἀπλότης του στὴν προβολὴ τῆς ἀπαρτιωμένης παιδαγωγικο-διδακτικῆς προσωπικότητός του ἐπέτυχεν στὴν περιφέρειάν μας μαζί μὲ τίς ζωντανὰς ὁδηγίας, τίς συχνὰς καὶ διαφωτιστικὰς ἐγκυκλίους, τίς γόνιμες ἐπιθεωρήσεις του καὶ τὴν πολὺπλευρὴν καὶ ἀξιόλογη διδασκαλικὴ καὶ ἐπιθεωρητικὴ δρᾶσι νὰ δημιουργήσῃ παιδαγωγικὸν ὁργανισμόν καὶ νὰ παρωθήσῃ τοὺς δασκάλους μας νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὸ στενὸ περιβάλλον, ποὺ οἱ περισσώτεροι ζοῦν διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αἰσιοδοξίαν στὴ ζωὴ καὶ νὰ διαποτίσων τὸ ὑψηλὸν ἔργον μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν στὴν ἐξύψωσι τῆς λαϊκῆς παιδείας καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἔθνους.

Σύνεδρος

του βελτίωσης και την τεχνική του πρόοδο, δεν βρήκε τη λύση για να ξεπεράσει το άγχος που τον βασανίζει. Δεν απέκτησε την εμπιστοσύνη που χαρίζει η ήρεμια. Η μάζα των δουλεμπόρων παραδέρνεται βασανιστικά μέσα στη δυσπιστία. Η άφιξη του υδρολόγου Μηχανικού στο Φράγμα, η διερεύνησή του, μα πάνω απ' όλα η άπροσπέλαστη σιωπή του, που δίνει φτερά στην αχαλίνωτη φαντασία, είναι αρκετή να φέρει τη σύγχυση και την απογοήτευση στη μάζα αυτή. Στο σημείο αυτό έχουμε μια πρώτη απόληξη, τον πανικό. Η αγωνία όμως συνεχίζεται και κρατεί τον άναγνωση δέσμιο ως το τέλος, χωρίς να του επιτρέπει να αφήσει το βιβλίο από τα χέρια του. Αυτή είναι η κλασσική αξία του μυθιστορήματος, να έλκυει σαγηνευτικά τον άναγνωση. Η δεύτερη λύση δεν υπάρχει γιατί η αγωνία που ζούμε δεν βρήκε ακόμα διέξοδο.

Είναι βγαλμένο από τη σύγχρονη εποχή του αιώνα των αναστατώσεων, της ταχύτητας και της τεχνικής, η οποία καθώς προπορεύεται από την κοινή αντίληψη, φέρνει πολλές φορές μια δικαιολογημένη αγωνία, την αγωνία της εποχής μας που ζούμε σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής. Γι' αυτό πολύ ψυχολογημένα συνοψίζει στον πρόλογο του ο συγγραφέας: «Πατρίδα αυτού του βιβλίου είν' ο καιρός που γράφτηκε.»

Πράγματι δεν μπορεί να συμβαίνει αλλιώς. Ο ίδιος κοσμοπολίτης και μελετητής, που δεν του περιώρισε τη σκέψη ή ιδιότητα του Κρατικού λειτουργού, διαιστανόθηκε με τις οξύτερες κεραίες του την τόσο καμουφλαρισμένη ψυχολογία της εποχής, τη διαπίστωσε, τη συνέλαβε και την έκαμε ανάγνωσμα όμορφο σε πλοκή και ύφος με τη γερή του πέννα. Η άπωτερη σκέψη του να προσφέρει κεντρίσματα για μια έσώστροφη θεώρηση του σημερινού ανθρώπου, ώστε να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στην καθυστέρηση και την πρόοδο, δικαιώνεται. Έτσι το συμπέρασμα διαμορφώνεται μόνο του: Η σημερινή πρόοδος πρέπει να πάρει μια καθολικότητα ώστε να οικειωθεί και να ωφελήσει όλους.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια ο πολιτικός καιροσκοπισμός και η στενή αντίληψη κρατικών οργάνων ζωγραφίζονται έντονα με τα πιο μελανά χρώματα. Από την άλλη ύψωνεται η μορφή του αληθινού επιστήμονα που παλεύει να βρή τα δεδομένα που του χρειάζονται για να στηρίξει μια υπεύθυνη γνώμη, αν θα ανέξει ή θα καταστραφεί το φράγμα. Και στο ιδανικό του της αλήθειας θυσιάζει ολόκληρη την καριέρα του. Αλήθεια πόσο διαφορετική είναι η αντίληψη του χρέους ανάμεσα στους τρεις τούτους εκπροσώπους της πολιτικής, της Κρατικής μηχανής και του έρευνητού επιστήμονα.

Όλοι αυτοί κι άλλοι ακόμη ανθρώπινοι τύποι που πλαισιώνουν το μυθιστόρημα δείχνουν την ψυχολογική ικανότητα του συγγραφέα και το προτέρημά του να ζωντανεύει και να φωτίζει φυσικά και άβυσσα τα πρόσωπά του.

Είναι ένα μυθιστόρημα τόσο άμεσο και σύγχρονο που δονεί τον άναγνωση με τα μικροεπεισόδιά του υποταγμένα στο κύριο θέμα και οργανικά συνδεδεμένα με το όλο. Ο άναγνωσης απολαμβάνει κι ωφελείται μαζί. Αξίζει να διαβαστεί το βιβλίο του από πολλούς και ιδιαίτερα από τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους Κρατικούς λειτουργούς.

Τηλ. Ι. Ζαφειρίδης

Μια συμβολή στην επιστημονική παιδαγωγική

Αγγέλου Γ. Σαφάρικα, Δρος Παιδαγωγικών Παν. Γενεύης. Έρευνα επί του λεξιλογίου των Έλλήνων μαθητών. Αθήναι 1961.

Η παιδαγωγική επιστήμη στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια, περνάει μια καμπή, ένα πέρασμα από τον έμπειρισμό και τη διδακτική μορφολογία προς τους παρθένους χώρους της πειραματικής διερεύνησης των παιδευτικών προβλημάτων. Γίνονται τολμηρές καταδύσεις στην ουσία των ζητημάτων, για ν' ανευρεθούν ακλόνητα σημεία στηρίξεως του παιδευτικού έργου μας.

Η κίνηση αυτή, που παρουσιάστηκε έντονη στην Εύρωπη, ύστερ' από τον τερατισμό του β' παγκόσμιου πολέμου, κάνει τα πρώτα αλλά τολμηρά βήματά της και στη χώρα μας. Υπάρχουν ελάχιστες, βέβαια, τέτοιες εργασίες στη βιβλιογραφία μας, που μπορούν να βεβαιώσουν τη διαπίστωσή μας.

Η καμπύλη αυτή διαγράφεται πιο αποφασιστικά με την εργασία του Δρος κ. Σαφάρικα, που ερευνάει το λεξιλόγιο του Έλληνα μαθητή, γιατί δίνει μια κοινού-

ρια ώθηση στην ελληνική παιδαγωγική επιστήμη και φέρει μια κάθετη κι άδροχάραχη τομή.

Η ύφιστάμενη ως τα σήμερα, δυστυχώς, διγλωσσία στο δημοτικό σχολείο, ο συμφυρμός στ' άναγνωστικά της ιστορικής ορθογραφίας και της άπλοποιημένης ορθογραφίας, όπως την εισάγει η επίσημη κρατική γραμματική του άξεχαστου Μανόλη Τριανταφυλλίδη, καταταλαιπωρούν το μαθητή και βάζουν σε άμχανία το δάσκαλο. Αν η γλωσσική διδασκαλία, γενικά, είναι σταυρικό πρόβλημα, η διδασκαλία της Ορθογραφίας είναι αυτόχρονα άγχος και για το μαθητή και για το δάσκαλο. Όσα ορθογραφικά είναι αυτόχρονα άγχος και για το μαθητή και για το δάσκαλο. Όσα μεθοδικά «γιατροσόφια» κι αν δίνονται, η κατάσταση ουσιαστικά δεν καλυτερεύει, γιατί δεν ξέρουμε το βασικό λεξιλόγιο του μαθητή, που χρησιμοποιεί στο γραπτό του λόγο, για να κινηθεί στους άξονές του ή διδασκαλία μας. Σ' αυτό το πρόβλημα έρχεται ο κ. Σαφάρικας να μας δώσει συμπεράσματα και προοπτικές με την έρευνά του.

Το λεξιλόγιο των Έλλήνων μαθητών άπετέλεσε το θέμα της διδακτορικής διατριβής του κ. Σαφάρικα, που υπέβαλε στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης, έγκρίθηκε όμόφωνα και βαθμολογήθηκε με άριστα. Στόχος της ήταν ο καταρτισμός του βασικού λεξιλογίου των Έλλήνων μαθητών.

Το λεξιλόγιο της γλώσσας μας είναι άπέραντο κι είναι άδύνατο να διδαχθεί και ν' άφομοιωθεί από τα παιδιά στα δημοτικά μας σχολεία. Είναι άπαραίτητο, λοιπόν, να γνωρίσουμε πόσες λέξεις πρέπει να μάθει ένας μαθητής και ποιές είναι αυτές οι λέξεις, που συνήθως χρησιμοποιεί συχνότερα στο γραπτό του λόγο. Αυτές οι λέξεις θα πρέπει να άφομοιωθούν ορθογραφικά, για να τις ξέρη τέλεια, όταν θ' άποφοιτήσει απ' το σχολείο.

Για να δυνηθεί ο κ. Σαφάρικας να κάνει αυτή την έκλογη και να καταρτίσει έπειτα το «βασικό λεξιλόγιο», όπως το άποκαλεί, έζητησε από τα σχολεία της χώρας μας έλεύθερες έκθέσεις των μαθητών. Μέσ' απ' αυτές έβγαλε τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες λέξεις κι έτσι κατήρτισε το «βασικό λεξιλόγιο».

Η εργασία του κ. Σαφάρικα στηρίχτηκε πάνω σε νεώτερες έρευνες, που έφαρμόστηκαν για το ίδιο θέμα σ' άλλες χώρες, και χρησιμοποίησε πολύπλοκες στατιστικές μεθόδους. Όλες οι λεπτομέρειες της μεθόδου, την οποία άκολουθήσε, και τα πορίσματα της εργασίας του δημοσιεύτηκαν στη γαλλική γραμμένη διατριβή του με τον τίτλο: «Recherches sur le vocabulaire des écoliers grecs». Στην ελληνική έκδοση, που κρατάμε στα χέρια μας, ο σ. δημοσιεύει μια συνοπτική και πυκνή περίληψη της εργασίας του αυτής και ταυτόχρονα δίνει δυο κατάλογους λέξεων: α) έναν κατ' άλφαβητική σειρά με τον άριθμό συχνότητας των λέξεων και β) ένα λέξεων κατ' σειράν συχνότητας. Οι δυο αυτοί κατάλογοι μας δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για την κάθε λέξη και άποτελούν θαυμάσιο έφόδιο για δασκάλους και μαθητές. Στο δεύτερο κατάλογο προτάσσονται 1103 λέξεις, που καλύπτουν τα 90% του χρησιμοποιηθέντος λεξιλογίου από τους μαθητές στις έλεύθερες έκθέσεις των. Ο δείκτης αυτός μας φωτίζει άρκετά. Αυτές οι λέξεις, που έχουν τη μεγαλύτερη συχνότητα, θα πρέπει όπωσδήποτε να διδαχθούν στο μαθητή, γιατί μ' αυτές θα έκφραστη γραπτά στις έκθέσεις του. Και για να δυνηθεί να τις χρησιμοποιήσει εύχερως στο γραπτό και προφορικό του λόγο, επιβάλλεται να τις έκμάθη τέλεια. Όλα τα ορθογραφικά γυμνάσματα γύρω απ' αυτές πρέπει να περιστρέφονται, για να γίνη τέλεια ή έμπέδωση της ορθογραφικής των εικόνας.

Στην ελληνική έκδοση ο κ. Σαφάρικας μας δίνει όλα τα θέματα των έκθέσεων που χρησιμοποίησε στην εργασία του. Ο άριθμός των θεμάτων αυτών (581 διαφορετικά) σε 10.000 περίπου έκθέσεις δείχνει καθαρά πόσο κοπιώδης ήταν η εργασία αυτή και πόσος χρόνος χρειάστηκε να ύπολογιστεί και να έκτιμηθεί στατιστικά ένα τόσο πλούσιο έμπειρικό ύλικό, ώστε να βγουν τελικά οι δυο κατάλογοι λέξεων, που μας παρουσιάζει.

Η πρωτότυπη αυτή εργασία του κ. Σαφάρικα δε σταματάει εδώ, αλλά προχωρεί σε μια σύγκριση άρκετά ένδιαφέρουσα, που επιβάλλεται να την ύπογραμμί-

σουμε ιδιαίτερα. 'Η σύγκριση αυτή γίνεται ανάμεσα στο λεξιλόγιο των μαθητών, όπως βγήκε από τις εκθέσεις, και στο λεξιλόγιο των κυκλοφορούντων 'Αναγνωστικών βιβλίων. Έκανε αυτή τη σύγκριση με ειδική μέθοδο και διαπίστωσε, ότι το λεξιλόγιο των 'Αναγνωστικών μας απομακρύνεται αισθητότατα από το λεξιλόγιο των μαθητών. Τά 'Αναγνωστικά μας, λοιπόν, δε βοηθούν καθόλου το μαθητή ν' αφομοιώσει το βασικό του λεξιλόγιο, που θα χρησιμοποιήσει στη ζωή του!

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, η ανάλυση του λεξιλογίου του «'Αλφαριθμητικού» και η σύγκρισή του με το λεξιλόγιο, που χρησιμοποιείται με την εφαρμογή της ολικής μεθόδου. 'Από τη σύγκριση αυτή αποδεικνύεται, ότι τα κείμενα της ολικής μεθόδου, που βγαίνουν από τα ίδια τα παιδιά, πλεονεκτούν συντριπτικά, γιατί βρίσκονται πολύ σιμά στο βασικό τους λεξιλόγιο. 'Ετσι, εξηγείται, γιατί οι μαθητές, που διδάχτηκαν με την ολική μέθοδο, παρουσιάζουν καλύτερα γυμνασμένη την ορθογραφική τους δεξιότητα. Νά, λοιπόν, κι 'ένας πρόσθετος λόγος, νά γενικευθεί ή εφαρμογή της ολικής μεθόδου σ' όλα τα σχολεία μας.

Δυστυχώς, δεν μπορούμε νά επισημάνουμε κι άλλα σημεία από την περισπούδαστη αυτή πειραματική εργασία του κ. Σαφαρίκα. 'Ωστόσο, είμαστε υποχρεωμένοι νά τονίσουμε, ότι αποτελεί μιὰ καίρια προσφορά στη πενιχρή παιδαγωγική μας βιβλιογραφία, που την καταδυναστεύει ακόμη ό έμπειρισμός, ό διδακτικός «φορμαλισμός» και ό γενικόλητες. 'Ο κ. Σαφαρίκας άνοίγει ένα δρόμο, που είναι γνήσια έπιστημονικός. Χρειάζεται ακόμη νά γίνουν κι άλλες τέτοιες παράλληλες έρευνες γύρω από τη γλώσσα του παιδιού, με στόχο το λεξιλόγιο του προφορικού λόγου, την ύψη του λόγου του, τὰ προβλήματά του παιδικού ύφους, θέματα παντάπασι άνερεύνητα ακόμη κι άλλοι. Πιστεύουμε, ότι τέτοιες έρευνες, με στόχο τη φθογγολογία και μορφολογία της προφορικής γλώσσας του παιδιού, θά φωτίσουν και ψυχολογικά την αναγκαιότητα της καθολικής διδασκαλίας της δημοτικής γλώσσας στα σχολεία μας. Πρέπει πιά νά πιστέψουμε άμετάκλητα, ότι χωρίς την κατάργηση της διγλωσσίας, όρθη κι άποτελεσματική γλωσσική διδασκαλία ως μὴν περιμένουμε. 'Ας γίνει έτοῦτο αδιάλλακτη πίστη μας. Τὰ μεθοδικά «μπλάστρια και γιατροσόφια» δὲ θεραπεύουν την κατ'όσταση.

Τό «βασικό λεξιλόγιο», που μᾶς προσφέρει ό κ. Σαφαρίκας, είναι σημαντικώτατη ένίσχυση γιά τη γλωσσική διδασκαλία και κυρίως γιά την άποτελεσματική ορθογραφική διδασκαλία. Στην περιοχή του «βασικού λεξιλογίου» θά πρέπει νά κινηθούμε. Ξέρουμε τώρα ποιές λέξεις συχνότερα χρησιμοποιεί το παιδί και σ' αυτές θά στρέψουμε τις προσπάθειές μας, γιά νά τις έμπεδώσουμε. Και οι «βοηθηματογράφοι» των έγχειριδίων γραμματικής πολλά θά κερδίσουν από την εργασία του κ. Σαφαρίκα. Με χαρά μας θά περιμένουμε ολοκλήρη την εργασία του και στα 'Ελληνικά, που είναι μοναδική γιά την ώρα στη χώρα μας.

'Ο κ. Σαφαρίκας, είπαμε και στην αρχή, διαγράφει με την πρωτότυπη εργασία του μιὰ αποφασιστική καμπύλη στην παιδαγωγική σκέψη της χώρας μας. 'Ελπίζουμε, ότι πολλοί θά τον ακολουθήσουν στο γόνιμο δρόμο, που άνοίγει. Με τέτοιες καταδύσεις στην περιοχή φλεγόντων διδακτικών προβλημάτων κατορθώνουμε νά τὰ φωτίσουμε κάθετα και ν' άνιχνεύουμε τις σύμπλοκες διαστρωματώσεις των. 'Ετσι σκάβουμε και δὲν ψηλαφοῦμε τὰ προβλήματα...

'Ο κ. Σαφαρίκας, με την έρευνά του αυτή, γίνεται μιὰ άναμφισβήτητη παιδαγωγική παρουσία. Προβάλλεται έντονα σὸν παιδαγωγικό μας χώρο και βεβαιώνει την έπιστημονικότητά του αὐθεντικά και «έξ άντικειμένου».

Λ. Βελιαρούτης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έξεδόθησαν τὰ κάτωθι βιβλία:

1. 'Ελπιν. Σταματάκη: 'Η λαϊκή έπιμόρφωσις.
2. Θ. Χαλαραμπίδη: 'Η έπιμόρφωσις των ένηλίκων.
3. 'Αγ. Σαφαρίκα: 'Ερευνα επί του λεξιλογίου των έλλήνων μαθητών.
4. Μιχ. Γάκη: Ψυχολογία και 'Αγωγή.
5. Χρ. Τσάκωνα: 'Ανδρέας Κάλβος.
6. 'Εμμ. Τζουστάκη: Γυμναστικά και Παιδαγωγικά Μελέται.
7. Σπ. 'Αθούρη: 'Ο κανών του 'Ακαθίστου 'Υμνου.

Έλάβαμε τὰ παρακάτω περιοδικά:

1. 'Ορίζοντες, 'Αρσακείου Παιδαγ. 'Ακαδημίας Ψυχικού.
2. Νέοι όρίζοντες, μην. έκδοσις της Χ.Ε.Ν. 'Αθηνών.
3. Κυπριακή εκπαίδευσις, διμην. παιδαγ. περιοδικόν του γραφείου 'Ελληνικής Παιδείας.
4. 'Ηπειρωτική έστία, Φεβρουάριος 1961, τεύχος 106.

5. Κρητική έστία, Μάρτιος 1961, τεύχ. 105.
6. Παιδεία και Ζωή, μην. παιδαγωγικό περιοδικό, 'Απρίλιος 1961.
7. 'Ορθόδοξος παρατηρητής, έλλην. 'Αρχιεπισκοπής 'Αμερικής, Μάρτιος 1961.
8. Μόρφωσις, παγκύπριον εκπαιδ. περιοδικόν, 'Απρίλιος 1961.
9. Περιοδικό 'Ελληνίδων Βορείου 'Ελλάδος, Μάιος — 'Ιούνιος 1961.
10. 'Ο Πλούταρχος, μην. όργανον διδασκαλικού συλλόγου Λεβαδείας, φύλλον 44-45.
11. Μαθητική έστία του παγκυπρίου Γυμνασίου, τεύχος 23.
12. 'Ο Πυρρός, του 'Α' προτύπου Γυμνασίου άρρένων Πειραιώς, 'Απρίλιος 1961.
13. Μαθητικόν σάλπισμα, του 'Ελληνικού Γυμνασίου Μόρφωσιν άριθ. 2.
14. 'Η Φωνή του Βυζαντίου, Φεβρουάριος — Μάρτιος 1961.
15. Τό σχολείο μας, των εκπαιδευτηρίων «Μίνας 'Αηδοπούλου», τεύχος 33.
16. Μαθητικός κόσμος, των μαθητών του Προτύπου Σχολείου 'Αμπελοχωρίου Θηβών.
17. Μαθητική Ζωή, του Προτύπου Δημοτικού Σχολείου Αης Περιφέρειας Πατρών φύλλον 12.
18. 'Ο μικρός Οίνουσιώτης, των μαθητών του σχολείου Οίνουσων, φύλλον 31.

17 ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ 17 ΓΙΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Περιεχόμενο διαλεκτό, έκτύπωση έπιμελημένη, χαρτί πολυτελείας, άφθονη εικονογράφηση, βιβλιοδετημένα και διπλά πολύχρωμα έξώφυλλα, τὰ παρακάτω παιδικά βιβλία άποτελούν μιὰ σειρά μοναδική γιά Σχολικές Βιβλιοθήκες:

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

1) Γ. Σ. Βλέσσα: Εὐθυμες 'Ιστορίες και Παραμύθια	δρχ. 25
2) Τζ. Κοῦπερ: 'Ο τελευταίος των Μοϊκανών	» 30
3) Ε. Ντερβιλλύ: Οι περιπέτειες του κ. Βαρνάβα	» 25
4) 'Ιστορίες από τὸν Ντίκενς	» 30
5) 'Ιουλίου Βέρν: 'Ο Μικρούλης	» 45
6) Γ. Σ. Βλέσσα: 'Αληθινές 'Ιστορίες	» 25
7) Π. Σερβιέρ: 'Ενα παιδί με καρδιά	» 30
8) 'Ιουλίου Βέρν: Δυὸ χρόνια διακοπές	» 40
9) Μπ. Στόου: 'Η καλύβα του μπαρμπα. Θωμά	» 25
10) Ζ. Τουντούζ: 'Ο 'Αρχοντας της Θάλασσας	» 35
11) Παραμύθια του 'Εβαλτ	» 25
12) Τζάκ Λόντον: Μπούκ, ό σκύλος της 'Αλάσκας	» 25
13) 'Ιουλίου Βέρν: Δεύτερη πατρίδα	» 45
14) Π. Ζ. Στάλ: Μαρούσια	» 30
15) Γ. Σ. Βλέσσα: Στό θρόνο του Βυζαντίου	» 25

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΜΑΘΑΙΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ»

16) Χ. Γεωργοπούλου: Τὰ περίεργα του Ζωϊκού Βασιλείου	» 60
17) » » Ταξίδια στην 'Υδρόγειο	» 80

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Γ. Σ. ΒΛΕΣΣΑ - ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ 4
ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦ. 20.018

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΑΘΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Σ. ΚΟΝΤΟΥ - Δ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 31 (έντός) - Τηλ. 31.160 - 'Αθήναι

Κατόπιν κόπων και μόχθων έτών, ώλοκληρώθη και κυκλοφορεί πλήρης ή σειρά των χαρτών των 8 φυσικών περιοχών της ΕΛΛΑΔΟΣ. Όκτώ μεγάλοι πανόδ. χάρται εις φυσικήν (ανάγλυφον) και ταυτοχρόνως πολιτικήν μορφήν των 8 Γεωγρ. Διαμερ. της Πατρίδος μας.

1. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ και ΕΥΒΟΙΑ (διαστάσεις 1,50 Χ 1,05) πανόδ. δρ. 150				
2. ΘΕΣΣΑΛΙΑ	»	»	»	150
3. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	»	»	»	150
4. ΘΡΑΚΗ	»	»	»	125
5. ΗΠΕΙΡΟΣ, ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	»	»	»	125
6. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	»	»	»	150
7. ΚΡΗΤΗ	»	»	»	130
8. ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΔΩΔΕΚΗΣΟΣ	»	»	»	150

Όλόκληρος ή σειρά δεμένη δραχ. 1130.
(Έλευθέρα συσκευασίας και κομίστρων).

Διά πρώτην φοράν τίθενται εις την διάθεσιν των σχολείων της χώρας μας χάρται εις τόσον μεγάλην κλίμακα. 1 : 200.000 Κ.Μ.Ο.

Διά πρώτην φοράν παρουσιάζεται το έδαφος ανάγλυφον και φυσικόν, ώσάν να τό παρατηρή τις από αεροπλάνον.

Διά πρώτην φοράν έπετεύχθη τόσον άρμονικός συνδυασμός φυσ. και πολιτ. μορφής εις χάρτην Γεωγραφικόν, χωρίς να χάνεται ή ένότης.

Διά πρώτην τέλος φοράν κυκλοφορούν χάρται της πατρίδος μας πλήρεις και με σωστή τοποθέτησιν, χωρίς να λείπη και τό πιό απόμερο χωριό.

Οί χάρται ούτοι ανταποκρίνονται απολύτως εις την άπαίτησιν του Νέου Προγράμματος της κατά φυσικάς περιοχάς Διδασκαλίας της Γεωγραφίας μέ:

α) Όλους τούς αρχαιολογικούς και συγχρόνους τουριστικούς τόπους διά εύκρινών καταλλήλων συμβόλων.

β) Πλήρες τό συγκοινωνιακόν δίκτυον ξηράς - θαλάσσης - άέρος μέ χιλομετρικάς αποστάσεις από 'Αθηνών και ναυτικά μίλια από Πειραιώς.

γ) Όλας τας 'Ιαματικές Πηγάς και όλα τά τεχνικά έργα (τεχνητά λίμναι, φράγματα, ύδροηλεκτρικά και θερμοηλεκτρικά έργοστάσια κλπ.).

Όπαντα τά άνωτέρω στοιχεία εμφανίζονται εύκρινη, καλλιτεχνικά και τόσον φυσικά, ώστε οί μαθηταί εύκολα αποκτούν ακριβή αντίληψιν της μορφής του έδάφους κάθε περιοχής. Μανθάνουν σαφείς Γεωγραφικάς Γνώσεις. Κατανοούν την επίδρασιν του φυσικού περιβάλλοντος εις την ζωήν των ανθρώπων. Διευκολύνονται εις την εύρεσιν των σχέσεων μεταξύ των γεωγραφικών στοιχείων. Έφαρμόζουν δηλ. πλήρως τόν ΝΟΜΟΝ ΤΗΣ ΑΙΤΙΩΔΟΥΣ ΣΧΕΣΕΩΣ και ύποβοηθούνται εις την εύρεσιν Γεωγραφικών άληθειών. Με ένα λόγο ΛΥΟΥΝΤΑΙ εις την εύρεσιν Γεωγραφικών άληθειών. Με ένα λόγο ΛΥΟΥΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΡΟΠΟΝ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.